

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduskond
Sotsioloogia ja sotsiaalspoliitika osakond

Infoühiskonna digitaalne lõhe: selle põhjused ja mõju sotsiaalsele
kaasatusele vanemas eas

Magistritöö

Kristina Randver
Juhendaja: Tarmo Strenze

Tartu 2005

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA RAKENDUSLIKUD LÄHTEKOHAD	6
1.1 Põhimõisted	6
1.2 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng	7
1.3 Teoreetilised käsitlused info- ja kommunikatsioonitehnoloogiast	9
1.4 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia levik ning arengut mõjutanud tegurid	11
1.5 Digitaalne lõhe ja selle ületamise võimalused	14
1.6 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning sotsiaalne kaasatus	18
1.7 Vanemad inimesed ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia	21
1.8 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise motivatsioonid ja barjäärid vanemas eas	24
1.9 Eestis teostatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat käsitlevad uuringud	27
2. PROBLEEMI SEADE JA HÜPOTEESID	28
2.1 Probleemi seade	28
2.2 Töö hüpoteesid	30
3. METOODIKA JA TÖÖ EMPIIRILINE BAAS	32
3.1 Empiirilises analüüsis kasutatavad kvantitatiivuuringud	33
3.1.1 Andmeallikad	33
3.1.2 Valimid	34
3.1.3 Andmekogumise meetodid	35
3.1.4 Andmeanalüüs	36
3.2 Empiirilises analüüsis kasutatav kvalitatiivuuring	37
4. HÜPTEESIDE ANALÜÜS	38
4.1 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise levik vanemas eas – Eesti ja Soome võrdlus	38
4.2 Töö mõju info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutama hakkamisele vanemas eas	40
4.3 Vanemaealiste suhtumine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisesse	45
4.4 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise barjäärid vanemas eas	49
4.5 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise motivatsioonid vanemas eas	55
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	60
KOKKUVÕTE	66
SUMMARY	69
KASUTATUD KIRJANDUS	72
LISAD	76

SISSEJUHATUS

Info- ning kommunikatsioonitehnoloogiad on viimasel paaril aastakümnel pidevalt arenenud ning selle mõjust ühiskonnale räägitakse üha rohkem. Tehnoloogia areng on mõjutanud tervet ühiskonda – inimeste elukvaliteeti, sotsiaalseid suhteid, kiirendanud info liikumist. Lisaks on uue info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutuselevõtt võimaldanud säästa nii finants- kui ka inimressurssi. Nii informatsiooni hulga suurenemisega kui ka tehnoloogia arenguga on informatsiooni osatähtsus meie igapäeva suhtluskeskkonnas suurenenud. Sellest tulenevalt kasvab pidevalt nii avaliku kui ka erasektori poolt internetis pakutavate teenuste hulk.

Laiemale avalikkusele on internet kui üks osa info- ja kommunikatsioonitehnoloogiast olnud kättesaadav ligikaudu 10 aastat. Sarnaselt teistele valdkondadele, on ka infotehnoloogia kasutuses sammunud teatud elanike rühmad esireas. Teised on olnud järgijad ja kolmandad need, kes isiklikust soovist tingituna või mõnel muul põhjusel on sellest kõrvale jäänud. Arvestades info- ja kommunikatsioonitehnoloogia olulisuse suurenemist meie igapäevaelus, jäävad selle mittekasutajad kõrvale ja seetõttu ühiskonna teatud protsessides tõrjutuks. Seega võib süveneda olemasolev sotsiaalne ebavõrdsus või tekivad uued grupid, kes ei soovi või kellel pole võimalik osaleda infoühiskonnas (van Dijk 1999).

Arenenud riikides on interneti kasutamine jõudnud laiadesse massidesse. Skandinaaviamaades ja Hollandis kasutab internetti enamik täiskasvanud elanikkonnast (TNS 2003). Ka Eestist on räägitud kui arenenud infoühiskonnast, iga teine eestimaalane kasutab internetti. Eesti arengut on toetanud nii avaliku kui ka erasektori erinevad arendusprojektid, panustatud on nii tehnoloogia kättesaadavuse parandamisesse kui ka e-teenuste arendamisesse.

Sellele vaatamata pole osa inimestest siiski tehnoloogiat kasutama hakanud ja sellest tulenevatest hüvedest kasu saanud. Viimastel aastatel on hakatud just nende elanikgruppide vastu huvi tundma, saamaks teada, mis on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia mittekasutamise tinginud ning mida peaks nende kaasamiseks edaspidi tegema.

On olemas kindlad elanikerühmad, kes internetti ei kasuta. Kõige suurem lõhe internetikasutajate ja mittekasutajate vahel on vanemate inimeste seas. Sarnast tendentsi on näha ka Eestis. Vaid 10% Eesti 60-aastastest ja vanematest inimestest kasutab internetti. Selles sihtrühmas on kasutajaskonna kasv on olnud aeglane. Rahvastiku vananemine toob kaasa vanemaealiste osakaalu suurenemise. 2004. aasta alguse seisuga moodustavad 60-aastased ja vanemad 21,7% Eesti rahvastikust (ESA 2005). Seega suur osa elanikest võib jääda infotehnoloogia mittekasutamise tõttu ühiskonnas tõrjutuks, mis võib tuua kaasa kaugenemise ühiskonnas toimuvatest protsessidest.

Käesoleva töö eesmärgiks on vaadelda, kuidas on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng mõjutanud inimeste elu, miks vanemad inimesed on sellest kõrvale jäänud ning mis neid motiveerib või takistab internetti kasutama hakkamisel.

Magistritöö lähtub eeldusest, et vanusel on tugev seos interneti kasutamisega, millest tulenevalt jäävad eakamad elanikud kõrvale interneti poolt pakutavatest võimalustest ning on seetõttu ühiskonna osades protsessides tõrjutud. Autor uurib, milline on vanemate inimeste hoiak info- ja kommunikatsioonitehnoloogia suhtes, millised on nende motivatsioonid ning barjäärid interneti kasutama hakkamiseks.

Käesolevas magistritöö empiirilises osas on kombineeritud nii olemasolevate kvantitatiivuuringute kui ka autori poolt teostatud poolstruktureeritud intervjuude andmed. Vaadeldud on vanemaealiste internetikasutajate ja mittekasutajate hinnanguid ning arvamusi.

Magistritöö koosneb viiest põhiosast. Töö esimeses osas antakse ülevaade teoreetilisest ja rakenduslikest lähtekohtadest – milline on olnud info- ja kommunikatsiooni-

tehnoloogia areng, kuidas on toimunud selle omaksvõtt ja millist mõju on see avaldanud ühiskonnas toimuvale ning sotsiaalsetele suhetele. Mis põhjustab digitaalset lõhet ja kuidas oleks võimalik seda vanematel inimestel ületada?

Töö teises osas tutvustatakse magistritöö probleemistikku ja esitatakse töö hüpoteesid. Kolmandas osas käsitletakse töös kasutatud metoodikat – antakse ülevaade kvantitatiiv- ja kvalitatiivuuringu valimist, andmete kogumisest ning nende analüüsist. Neljandas osas esitatakse magistritöö uurimistulemused.

Viimane suurem peatükk sisaldab järeldusi ja diskussiooni, milles esitatakse analüüsitud tulemuste järeldused ning nende interpretatsioon vastavalt püstitatud hüpoteesidele. Magistritöö lõpus on toodud eesti- ja inglisekeelne kokkuvõte ning töös kasutatud kirjanduse loetelu ja lisad, mis sisaldavad ka autori poolt teostatud intervjuude transkriptsioone.

Autor soovib tänada magistritöö juhendajat Tarmo Strenzet. Samuti suured tänud uuringufirmadele TNS Emor ja Soome TNS Gallup, kes võimaldasid oma uuringuandmeid kasutada. Lisaks suur aitäh kõikidele vastajatele, kes olid nõus oma arvamust ja kogemust jagama.

1. TEOREETILISED JA RAKENDUSLIKUD LÄHTEKOHAD

1.1 Põhimõisted

Järgnevalt on ära toodud põhimõisted, mida käesolevas magistritöös kasutatakse:

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia all peetakse käesolevas töös silmas personaalarvutit ja interneti, jättes kõrvale nii mobiil- kui ka lauatelefoni ning muu uue info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.

Digitaalne lõhe on info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate mittekasutamisest tulenev ebavõrdsus – osa ühiskonna liikmetest kasutavad info- ja kommunikatsiooni-tehnoloogiaid, teised mitte.

Sotsiaalne kaasatus all käsitletakse antud töös vaid seda osa sotsiaalsest kaasatuse olemusest, mis puudutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate mittekasutamisest tulenevat tõrjutust. See tähendab, et inimestel puudub tehnoloogia mittekasutamise tõttu juurdepääs teenustele ja ressurssidele, mida need võimaldavad.

Vanemad inimesed – nende all peab autor silmas 60-aastaseid ja vanemaid elanikke. Uuringud on näidanud, et 60-aastaste ja vanemate elanike hulgas arvuti- ja interneti kasutamine on vähem levinud. Autor kasutab käesolevas töös vanemaealiste sünonüümidenä ka eakad, pensioniealised ja vanemaealised.

Järgnevates peatükkides on käsitletud eelpooltoodud mõisteid põhjalikumalt.

1.2 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia on viimase paari aastakümne üks kiiremini arenevaid valdkondi – areng on avaldanud positiivset mõju elukvaliteedile, ühendades omavahel inimesi erinevatest sotsiaalsetest ja geograafilistest ringkondadest ning võimaldades kiiret juurdepääsu suurtele infokogumitele, kust on võimalik leida informatsiooni erinevate valdkondade ja teemade kohta.

Infotehnoloogia areng sai tõuke esimeste arvutite ja sellele järgnenud internetivõrgu loomisega. Esimese mikroprotsessoril põhineva personaalarvuti ehtasid 1975. aastal kaks Ameerika noormeest Steven Wozniak ja Steve Jobs. Nende poolt loodud arvuti oli Apple'i arvuti ehk esimese eduka mikroarvuti eelkäija. 1981. aastal tõi IBM turule esimese PC ehk personaalarvuti. Personaalarvutist on tänapäeval saanud kõige laiemalt levinud arvuti (Castells 2000).

1970-ndate aastate keskpaigas, kui Steven Wozniak ja Steve Jobs ehtasid esimest mikroprotsessoril põhinevat arvutit, arendasid Bill Gates ja Paul Allen mikroarvutile sobiva tarkvara ning panid aluse firmale Microsoft. Microsofti operatsioonisüsteemid ja kontoritarkvara on praeguseks enimkasutatud tarkvara.

Interneti alguseks võib pidada 1969. aastat, kui USA Kaitseministeeriumi *Advanced Research Projects Agency* ehk ARPA töötas välja võrgustiku *ARPA Net*. *ARPA Net* võimaldas erinevates Ameerika piirkondades töötavatel teadlastel omavahel paremini koostööd teha. Kuni 1980-ndate aastateni kasutati interneti sõjaväelaborites ja ülikoolide infotehnoloogia osakondades. 1987. aastaks oli internetiga liitunud 28 000 arvutit. (Giddens 2001)

Suur osa interneti rakendustest mõeldi välja varajaste kasutajate endi poolt. *World Wide Web* on tuntuim osa internetist. Selle multimeedia raamatukogu lõi 1992. aastal tarkvarainsener, kes töötas Shveitsi füüsikalaboris. *World Wide Webi* tegi laiemalt

populaarseks tasuta veebilehitseja *Mosaic*. Selle arendas välja Illinois'i Ülikooli üliõpilane (Giddens 2001). Info hulk, mida *World Wide Webist* on võimalik leida, kasvab pidevalt. Kui 1995. aastal suurenes seal olevate veebilehtede arv ca 25 000 võrra, siis 2000. aastal rohkem kui 10 miljoni võrra, moodustades ca 2 miljardi veebilehe suuruse andmebaasi (DiMaggio et al 2001).

Internet on oma algusaastastest saadik olnud entusiastide poolt veetud, näiteks pakuti erinevad tarkvarasid internetis tasuta, arendati platvorme, mis lubasid erinevatel võrkudel üksteisega suhelda (Castells 2000, Webster 2002). Alles 1990-ndatel aastatel hakati internetti kasutama ärilistel eesmärkidel ning sellest finantsilist kasu saama.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisega hakati rääkima infoühiskonnast, milles nähti suurt mõju nii inimestele kui ka kogu ühiskonnale. Frank Webster leiab, et infoühiskonna kõige nähtavamad indikaatorid on uued tehnoloogiad (nt. mobiiltelefonid, personaalarvutid jne), mis võimaldavad info vahetamist erinevate tasemete ja valdkondade institutsioonide vahel ning läbi tehnoloogilise infrastruktuuri saab vastavate seadmete olemasolul suhelda omavahel igal ajal ja ükskõik millisest paigast maailmas (Webster 1995). Seega pani info- ja kommunikatsioonitehnoloogia aluse uue ajajärgu algusele.

Internetti on pidevalt edasi arendatud, tänapäeval saab palju asjaajamisi teha kodust lahkumata, näiteks osta tooteid e-poode külastades või tasuda teenuste eest internetipanga vahendusel, edastada operatiivselt infot, täita dokumente interneti vahendusel jne. Samuti on võimalik helistada internetitelefoni ja jälgida teleprogramme internetis. Nii äri- kui ka avalik sektor kasutab internetti oma teenuste haldamisel ja pakkumisel ning selliste pakkujate ja valdkondade hulk suureneb pidevalt.

Kindel on see, et interneti areng jätkub ka tulevikus. Vaadeldes viimastel aastatel toimunut, on hetkel raske ennustada, milliseid uusi võimalusi pakub internet kahe, viie või kümne aasta pärast.

1.3 Teoreetilised käsitlused info- ja kommunikatsioonitehnoloogiast

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat puudutavatest aspektidele on keskendunud mitmed teoreetikud ja koolkonnad. Nad on esitanud küsimusi, mille vastuste kaudu on võimalik aru saada, milline on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia mõju ühiskonnale.

Daniel Bell oli esimene sotsioloog, kes kirjutas info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sotsiaalsest mõjust. Bell ennustas, et uute tehnoloogiate sotsiaalsed tagajärjed on seotud sellega, kuidas hakkab toimuma informatsiooni ringlus. Bell uuris peamiselt poliitilisi dilemmasid, mida info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kaasa toob, näiteks e-posti või ajalehtede-ajakirjade digitaalsete versioonide näol. Ta nimetas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat post-industriaalühiskonna keskseks teemaks. (DiMaggio et al 2001)

Manuel Castells on põhjalikult käsitlenud infoühiskonna ja sellega seonduvate võrgustike teemasid. Ta on väitnud, et infoühiskond muudab sotsiaalset struktuuri. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia integreerimine muu meediaga ühtsesse süsteemi omab sarnast mõju ühiskonnale nagu kirjaoskus. Seeläbi luuakse uusi identiteete ja ebavõrdsuse vorme. (Castells 2000)

Tehnoloogia deterministid (nt. Nicholas Negroponte ja Kevin Kelly) on need, kelle arvates info- ja kommunikatsioonitehnoloogia muudab maailma, eeskätt paremuse suunas. Nende hinnangul pakuvad need tehnoloogiad uusi suhtlemiskanaleid ning võimaldavad inimestel omandada uusi oskusi. (Vengerfeldt 2003)

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia erinevaid aspekte on puudutanud Marxi ja Weberi koolkonnad. Neile pakub huvi eeskätt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia seotus võimu ja ebavõrdsusega. Weberi pooldajad püstitavad ka küsimuse uute

tehnoloogiate mõjust bürokraatiale ja institutsioonidele. Alexanderi hinnangul vaatleb Durkheimi koolkond uue meedia mõju ühiskonnale ja sotsiaalsele kapitalile. Habermas ja Colhoun juhivad oma töödes tähelepanu sellele, kuidas info- ja kommunikatsiooni-tehnoloogia võib mõjutada poliitika tavaid – poliitilist sõnavabadust ja kodanikuühiskonna puutumatust. (DiMaggio et al 2001)

1.4 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia levik ning seda soodustanud tegurid

Internet on olnud laiemale avalikkusele kättesaadav ligikaudu 10 aastat. 1998-2000. aastal avaldatud uurimuste põhjal kasutas internetti 15% kogu maailma elanikest. Nendest 88% moodustasid arenenud riikide internetikasutajad. (Castells 2000)

Eesti ühiskond on viimase 10 aasta jooksul teinud läbi märkimisväärse arengu ning seda perioodi iseloomustab uute info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate omaksvõtmine.

Kui 1997. aastal oli Eestis internetikasutajaid 10% 15-74-aastastest elanikest (Balti Meediateabe AS 1997), siis tänaseks on olukord muutunud ning 2005. aasta kevadel kasutas internetti viis korda rohkem inimesi. See tähendab, et iga teine täiskasvanud eestimaalane oli internetikasutaja (TNS Emor 2005a).

Interneti kiiret levikut on toetanud telekommunikatsioonituru avanemine 2001. aasta 1. jaanuaril, mille tulemusena konkurents suurenes. Teenuste pakkujate huvi uute kasutajate juurdevõitmiseks tegi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia inimestele kättesaadavamaks.

Lisaks on tehnoloogia levikut toetanud erinevad avaliku ja äri sektori arendusprojektid – luues juurde nii uusi teenuseid, koolitades inimesi arvutit ja internetti kasutama kui ka püüdes lahendada internetile juurdepääsu probleeme.

Eestis alustati aktiivselt infotehnoloogia arengu toetamist noortest. Tiigrihüpe oli esimene suurem projekt Eesti internetiseerimisel, millele pandi alus 1996. aastal. Tiigrihüpe oli suunatud haridussüsteemi arvutiseerimisele, et tagada noortele juurdepääs info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ning seeläbi kaasata kogu ühiskond. (Tiigrihüppe Sihtasutus 1996)

Tiigrihüppe programm lõppes 2000. aastal, mille tulemusena oli Eesti koolides keskmiselt 25 õpilast arvuti kohta ning polnud mitte ühtegi arvutita gümnaasiumi või põhikooli. Kolm neljandikku koolidest oli selleks ajaks varustatud ka interneti püsiühendusega, ülejäänud kasutasid interneti sissehelistamise võimalust. Tiigrihüppe programmile järgnes Tiigrihüpe Pluss projekt, mille eesmärgiks oli info- ja kommunikatsioonitehnoloogia rakendamine õppimisprotsessis ja vastavate tingimuste loomine Eesti üldhariduskoolides aastaks 2005. (Tiigrihüppe Sihtasutus 2001)

Koolide varustamine arvuti ja internetiühendusega ning kasutusvõimaluste loomine on toetanud tehnoloogia kasutamist noorte seas. 2005. aasta kevadel kasutasid kooliealistest (7-19-aastastest) internetti 88%, kusjuures 12-19-aastastest kasutas regulaarselt internetti 97% (TNS Emor 2005a).

Kindlasti on oluline roll Eesti internetiseerumise arengus Vaata Maailma Sihtasutuse loomisel 2001. aasta kevadel. Projekti “Vaata Maailma” eesmärgiks oli suurendada oluliselt internetikasutajate arvu ning tõsta sellega Eesti elanike elukvaliteeti ja konkurentsivõimet Euroopas. Olulisemate eesmärkide täitmiseks loodi kolme aasta jooksul uusi avalikke internetipunkte (AIP) ning varustati olemasolevaid AIPe arvutitega, koolitati ca 103 000 inimest üle Eesti arvutit ja internetti kasutama. 70% koolituse läbinutest jätkas interneti kasutamist ka peale kursuseid. (Vaata Maailma 2005)

Vaata Maailma initsiatiiv andis tõe ka muudel organisatsioonidel-asutustel avalike internetipunktide avamiseks. Kui 2001. aasta alguses oli Eestis 200 AIPi, siis 2004. aasta lõpuks oli hinnanguliselt 700 AIPi (Vaata Maailma 2005). Avalikke internetipunkte on rajatud kõikjale Eestis – alates suurematest linnadest kuni päris väikeste asulateni, mis võimaldab juurdepääsu arvutile ja internetile ka neile, kellel puuduvad ressursid või võimalus kodus või tööl neid kasutada.

Pangad on oma tegevustega olnud info ja kommunikatsioonitehnoloogia arengu kujundajaks Eestis ning neil on oma roll interneti kasutuse levikus. Eesti Foreksbank ja

Eesti Hoiupank olid esimesed pangad, mis hakkasid 1996. aastal internetipanga vahendusel teenuseid pakkuma (Kerem 2003). Neile kahele pangale järgnesid peatselt ka teised pangad. Internetipanga teenuste kasutajate osakaalu poolest edestab Eesti mitmeid riike, kus internetikasutajate osakaal on suurem. Kui näiteks Soomes kasutab internetipanga teenuseid 58% täiskasvanud internetikasutajatest, siis Eestis on internetipanga kasutajate osakaal samas sihtrühmas 72% (TNS Gallup 2005, TNS Emor 2005a).

“Eesti internetikasutuse puhul tuleb märkida, et internet on Eesti elanikkonna seas esmajärjekorras omandanud nn sotsiaalse mitte ärilise dimensiooni. Internetikaubandus on praktiliselt olematu, kuid samas kasutatakse avaliku sektori interneti kaudu pakutavaid teenuseid üsna ulatuslikult. See tuleneb üldisest avaliku sektori soosivast suhtumisest uudsetesse tehnoloogilistesse lahendustesse nii seadusandluse (suur mõju on olnud Avaliku Teabe Seadusel) kui ka konkreetsete infotehnoloogiliste investeeringute kaudu.” (Emor ja Praxis 2002: lk. 28).

Riiklike programmide raames töötab edukalt e-valitsus, elanikel ja firmadel on võimalik valitsusasutustega suhtlemiseks või toimingute tegemiseks kasutada erinevaid e-teenuseid, näiteks X-tee, Kodanikuportaal, TOM, eÕigus, eMaksuamet jne (eriik 2005). Eestis antakse välja ID-kaarte, mida omas 2005. aasta kevadel rohkem kui 766 000 eestimaalast. Enamik neist omab panga vahendusel autentimise võimalust. “eMaksuametit kasutab 80% Maksuameti kasutajaskonnast. Üle 30 suurema riikliku registri osutavad ühiselt teenuseid X-tee andmevahetuskihil. X-teel on üle 1000 üksikteenuse, millel koostoimel võib realiseerida lugematu arv täisteenuseid” (Oks 2005). Seega on Eestis loodud soodne pinnas info- ja kommunikatsiooni-tehnoloogia levikuks.

Lisaks internetile juurdepääsu võimaluste loomise ja e-teenuste olemasolule, on uute tehnoloogiate laialdast levikut soodustanud ka Eesti elanike väärtushinnangud. Eesti elanikke iseloomustab innovatiivsus ning soov info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid proovida (TNS Emor 2004a).

1.5 Digitaalne lõhe ja selle ületamise võimalused

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia roll meie igapäevaelus suureneb. Need inimesed, kes osalevad infoühiskonnas rohkem, saavad selle eelistest kasu. Tehnoloogia võimaldab paremat info levikut. Selle keerukus ning kaasnevad kulud võivad aga süvendada olemasolevat sotsiaalset ebavõrdsust või aitavad luua uusi gruppe, kes ei soovi või kellel pole võimalik osaleda infoühiskonnas (van Dijk 1999, Thurlow et al 2004). Sellest tulenevalt on kasutusele võetud termin digitaalne lõhe.

Mõnedel juhtudel on sellise ebavõrdsuse kirjeldamiseks kasutatud ka terminit infokihistumine. Vengerfeldt leiab, et mõiste “infokihistumine” kasutuselevõtt oleks sotsioloogilisest aspektist lähtuvalt korrektsem ning looks digitaalsele lõhele uue dimensiooni, kaasates lisaks infotehnoloogiale ka erinevad meedia ja ühiskondlikud kanalid. “Digitaalse lõhe globaalsete käsitluste peamine kriitika tulenebki sellest, et tegemist ei ole mitte digitaalse lõhega, vaid lihtsalt lõhega erinevate maailmade vahel, kus kuulujaid ja väljajäetuid iseloomustad peamiselt tänapäeval lääne maailmas oluliseks peetavate ressursside olemasolu või puudus.” (Vengerfeldt 2002).

Siiski tuleb peale ressursside puudumise arvestada sellega, et inimesel võib puududa soov info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutada. Geoffrey Moore toob välja uue tehnoloogia kasutuselevõtu neli etappi. Tehnoloogia kasutajate osakaal nendes etappides võib erinevates ühiskondades olla erinev, kuid enamikes riikides need etapid läbitakse – mõnedes kiirema, teistes aeglasema tempoga (Moore 1995). Selline etappidesse jagamine annab hea ülevaate, kuidas tehnoloogia omaksvõtt toimub ning võimaldab igas ühiskonnas analüüsida, millises staadiumis ollakse ja milline areng ootab ees.

Moore'i tehnoloogia kasutuselevõtu etapid on järgmised (Moore 1995):

1. Kõige esimestena võtavad tehnoloogia kasutusele tehnoloogiaentusiastid ja visionäärid, kes hakkavad tehnoloogiat kasutama kohe, kui see on kättesaadav. Neid on tavapäraselt ca 10% ühiskonna elanikest.
2. Teises etapis lisanduvad pragmaatikud, keda on ca 40%. Pragmaatikud hakkavad tehnoloogiat kasutama siis, kui on selge, et sellest on praktilist kasu.
3. Konservatiivid liituvad tehnoloogia kasutajate sekka kolmandas etapis. Konservatiivid moodustavad ca 30% ning hakkavad tehnoloogia kasutajateks, kui enam muud moodi ei ole võimalik elada.
4. Neljandas on tehnoloogiavaenulikud, kes ei võta uut tehnoloogiat mitte kunagi omaks. Neid on ca 20%.

Andersoni hinnangul on entusiastid ennustanud, et internet vähendab ebavõrdsust. Internetti kasutades vähenevad informatsiooniga seotud kulud, mistõttu on ka madalama sissetulekuga inimestel võimalik omada informatsiooni, mis varem polnud võimalik. Seega leida ning kandideerida parematele töökohtadele või muul viisil tõsta enda elukvaliteeti. Vastupidiselt entusiastidele on DiMaggio ja Hargittai väitnud, et skeptikute arvates saavad rohkem kasu need inimesed, kes osakavad oma ressursse interneti abil kiiremini ja produktiivsemalt kasutada. (DiMaggio et al 2001)

Digitaalse lõhet tuleks tegelikult vaadelda laiemalt ning selle all ei peaks käsitlema ainult seda, kes saavad selle kasutamisest rohkem kasu. Oluline on ka see, kes internetti kasutab, mis põhjustel ning kuidas vastava inimese interneti kasutamine mõjutab tema muid tegevusi.

Kuigi internet on muutnud majandus- ja sotsiaalelu, peetakse siiski debatte interneti mõju üle inimestevahelises suhtlemises. Osade arvates internet pigem soodustab inimestevahelist suhtlemist, võimaldades uue suhtluskanalina suhelda sagedamini sõprade või pereliikmetega ning lisaks saada ka uusi tutvavaid. Samas on ka neid, kes leiavad, et internet isoleerib inimesi ühiskonnast. Selle asemel, et tegeleda muude

sotsiaalsete tegevustega või lihtsalt veeta aega lähedastega, kasutavad nad interneti. (Selwyn 2004)

Minevikust on teada, et see, mida sageli nähakse uue tehnoloogia puhul negatiivsena, ei pruugi reaalsuses sellist mõju omada. Näiteks televisiooni kasutuselevõtuga kardeti selle negatiivset mõju pere- ja ühiskonnaelule. Tegelikult pidasid paika vaid osa kartustest. Televisioon ja kogu massimeedia on mitmel erineval viisil rikastanud inimeste sotsiaalset maailma (Giddens 2001). Seega võiks eeldada, et ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogial on sarnane mõju pere- ja ühiskonnaelule.

Näiteks Ameerika Ühendriikides on jõutud järeldusele, et uus tehnoloogia toob märkimisväärset kasu ühiskonnale. Internetikasutajad on aktiivsemad ühiskonnas toimuvates protsessides kaasaráákijad – nad käivad valimas, suhtlevad rohkem muu meedia vahendusel, kohtuvad sagedamini oma sõpradega ja on üldiselt aktiivsemad suhtlejad (Katz et al 2002).

Inimeste huvi tehnoloogia vastu tekib siis, kui neil on olemas motivatsioon. Erinevad lähenemised on toonud välja aspekte, mis võimaldaksid digitaalset ebavõrdsust vähendada. Üksmeelselt nimetatakse interneti arengu võimaldajatená teadlikkust info- ja kommunikatsioonitehnoloogiast, selle omaksvõtmist, taskukohasust ning juurdepääsu. DiMaggio ja tema kolleegid täiendavad loetelu interneti kasutajatoe ja interneti kasutamise põhjustega ning sisuteenustega. Cuneo lisab eelpooltoodule huvi ja teadlikkuse sellest, kuidas internetiühendust soetada. (Kai 2001, DiMaggio et al 2001, Cuneo 2002)

Arenenud riikides, kus aastast aastasse on digitaalne lõhe vähenemas, tuuakse välja info- ja kommunikatsioonitehnoloogia omaksvõtmist ning selle suuremat levikut võimaldanud tegureid. Üheltpoolt on see tagasivaade protsessidele, mis on juba toimunud, teisest küljest näitab see seda, kuidas selleni on jõutud (Cuneo 2002):

1. inimestel on parem teadlikkus arvutitest ja internetist;

2. arvutite ja lisaseadmete hinnad langevad, mistõttu on need kättesaadavamad suuremale hulgale elanikele;
3. pidevalt lisandub erinevaid infotehnoloogia kasutusvaldkondi – interneti vahendusel pakutakse rohkem tooteid ja teenuseid. Rohkem andmebaase ja informatsiooni on internetis tasuta kättesaadavad;
4. internetist saadav kasu suureneb. Näiteks tervisega seotud veebilehtede populaarsus ning nende hulk suureneb, inimesed otsivad sagedamini vastavat infot internetist;
5. tehnoloogia arenemine on muutnud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise märgatavalt kergemaks;
6. arvuti ja interneti kasutamise vilumus suureneb, eriti nooremaeliste seas;
7. internet on muutunud kättesaadavamaks, seda saab kasutada kodus, tööl, koolis, raamatukogudes jne;
8. internetti kaasatakse rohkem igapäevastesse tegevustesse nii tööl kui ka vabal ajal.

1.6 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning sotsiaalne kaasatus

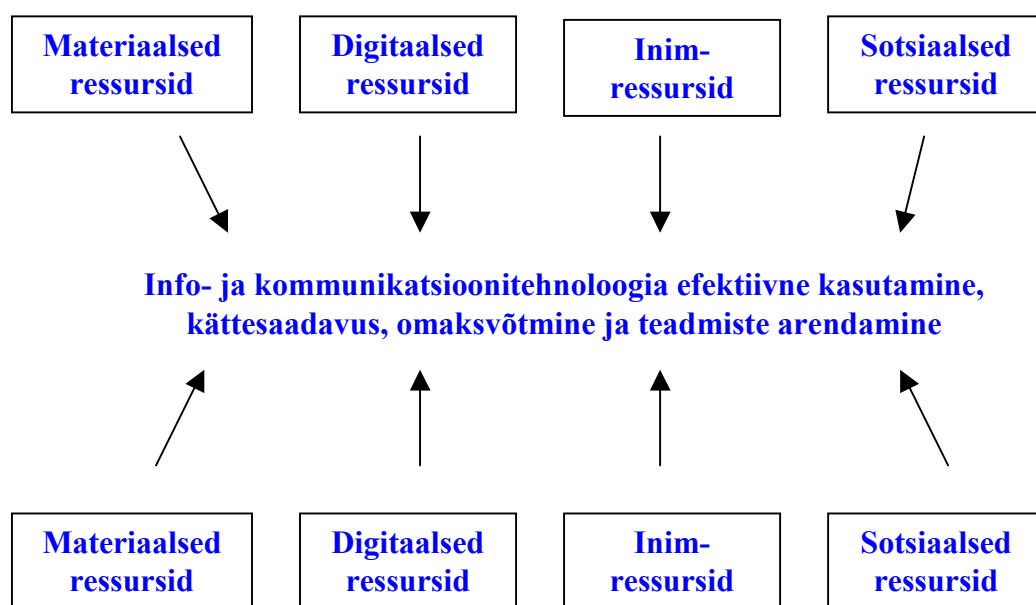
Info- ja kommunikatsioonitehnoloogial on oma osa sotsiaalse kaasatuse edendamisel. Termin "sotsiaalne kaasatus" all peetakse silmas elanike võimalust võtta osa ühiskonnas toimuvast. "Sotsiaalne kaasatus hõlmab endas ilmajäetuse mitmetahulist olemust, kus lisaks sissetulekule on oluline osa sotsiaalsel tõrjutusel. Tõrjutuse all mõistetakse olukorda, kui inimesel ei ole võimalust pääseda ressursside ja teenuste juurde. Olgu selleks siis näiteks võimalus tööd teha või ligipääs sotsiaalkindlustusele, haridusele, tervishoiuteenustele, kultuurile ja vaba aja veetmise võimalustele või ka infotehnoloogiale." (Järviste 2004) Käesolevas töö keskendub sotsiaalse kaasatuse sellele osale, mis puudutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia mittekasutamisest tingitud ebavõrdsust ning sellest tulenevat tõrjutust vanemas eas.

Arvestades info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kiiret arengut erinevatesse eluvaldkondadesse, on kindlasti oluline, et kõik elanikegrupid omaksid soovi korral juurdepääsu uutele tehnoloogiatele ning saaksid seeläbi kasutada kõike ressursse, mida need pakuvad. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia puhul kasutakse terminit "e-kaasatus". Selle all peetakse silmas inimeste kaasamist ühiskonda läbi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise, millest tulenevalt on inimestel ligipääs informatsioonile võrdsete võimaluste alusel (Viik 2002).

Arvuti ja internetiühenduse olemasolu on vaid üks osa ressurssidest, mis võimaldavad tehnoloogiat kasutada sotsiaalseks arenguks. Erinevad teoreetikud (nt. Aichholzer & Schmutzer; Carvin ja Warschauer) ja uurijad, kes on käsitlenud tehnoloogia ja sotsiaalse kaasatusega seotud teemasid, toovad välja neli ressursi, mille abil on võimalik elanike kaasatust ühiskondlikes protsessides intensiivistada. Nendeks on (Warschauer 2003):

- materiaalsed ressursid hõlmavad endas arvutile ja internetile juurdepääsu;

- digitaalsed ressursid on sisuteenused ja informatsioon, mis on internetis kättesaadavad;
- inimressursid puudutavad kirjaoskust ja haridust (sh arvuti kasutamise ja internetis suhtlemisega seotud kirjaoskust);
- sotsiaalsed ressursid on seotud ühiskonna, institutsioonide ja sotsiaalse struktuuriga, mis toetavad info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavust.

Joonis 1. Ressursid, mis võimaldavad info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist
Allikas: Dissecting the "Digital Divide": A Case Study in Egypt, Warschauer 2003. p.301.

Kõik need neli ressursi toetavad info- ja kommunikatsioonitehnoloogia efektiivset kasutamist ning nende olemasolu korral võib kindel olla, et tehnoloogiaid kasutatakse ning sellest kasutamisest saadakse ka kasu. Samas nende nelja ressursi olemasolu on efektiivse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise tulemus. Seega täiendavad

need üksteist ning nende õige kasutamise tulemusel tekib virtuaalne ringlus, mis soosib sotsiaalset kaasatust. (Warschauer 2003) Sarnaseid ressursse ja seoseid tõid ka DiMaggio et al, Kai ja Cuneo välja digitaalse lõhe vähendamise eeldustena. Sellest tulenevalt on tehnoloogia arendamise toetamisel oluline keskenduda kõigile neile ressurssidele.

Seoses Euroopa Liidu sotsiaalse kaasatuse protsessis osalemisega, töötati Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumi poolt 2003. aastal välja *Sotsiaalse kaasatuse riiklik tegevuskava*. Selles pööratakse tähelepanu ka e-kaasutuse suurendamisele, et vähendada sotsiaalse tõrjutuse riske. Selleks plaanitakse “tõsta teadlikkust uutest tehnoloogiatest ja online-teenustest ning suurendada nende kasutust, õpetada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia algteadmisi ja tõsta nende oskusi, arendada online-teenuseid, edendada e-demokraatiat ja kohalikke kogukondi.” (Sotsiaalministeerium 2004)

1.7 Vanemad inimesed ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

1990-ndatel aastatel ehk ajal, mil internet jõudis massidesse, keskenduti peamiselt nendele, kes ja mis eesmärgil arvutit ja internetti kasutasid. Internetikasutajate arvu kasvuga hakati analüüsima erinevaid sihtrühmi, saamaks teada, miks ühed või teised elanikegrupid internetti kasutavad. Viimastel aastatel on hakatud uurima ka neid sihtrühmi, kelle seas interneti kasutamine on veel vähelevinud.

Teadagi on, et interneti mittekasutajad ei paikne juhuslikult, vaid neil on kindlad demograafilised, sotsiaalsed, majanduslikud, rassilised, etnilised, soolised, vanuselised ja poliitilised omadused (Castells 2000, Attewell 2001, Cuneo 2002).

Erinevates riikides tehtud interneti kasutamise analüüsid näitavad, et eakad on üks nendest sihtrühmadest, kelle seas on interneti kasutamine vähem levinud. Vanemaelastele keskendumine on muutunud aktuaalseks seoses rahvastiku vananemisega, millest on saanud ülemaailmne probleem.

Vananemine tähendab vanurite osakaalu kasvu rahvastikus. Ühiskonda peetakse vananevaks, kui eakad (üle 65-aastased) moodustavad üle 7% rahvastikust (Tulva, Kiis 2001). Euroopa rahvastik on vanim maailmas, näiteks kui 1950. aastal moodustasid üle 60-aastased inimesed 12% Euroopa rahvastikust, siis 2000. aastal oli nende osakaal juba 20% ning 2050. aastaks peaks see jõudma 35%-le (Kandla 2004). Rahvastiku vananemise põhjuseks on inimeste eluea pikenemine ja sündimuse vähenemine.

World Population Data Sheeti andmetel moodustasid 2004. aastal Eesti rahvastikus 65-aastased ja vanemad elanikud 16% kogu elanikkonnast. Sama suur on selle elanikerühma osakaal Euroopa rahvastikus (Population Reference Bureau 2004).

Kuigi Eesti vanemaelaste osakaal rahvastikus on sama mis Euroopas keskmiselt, tuleb arvestada, et jätkuva negatiivse iibe puhul pole oodata rahvastiku juurdekasvu. Eestis oli

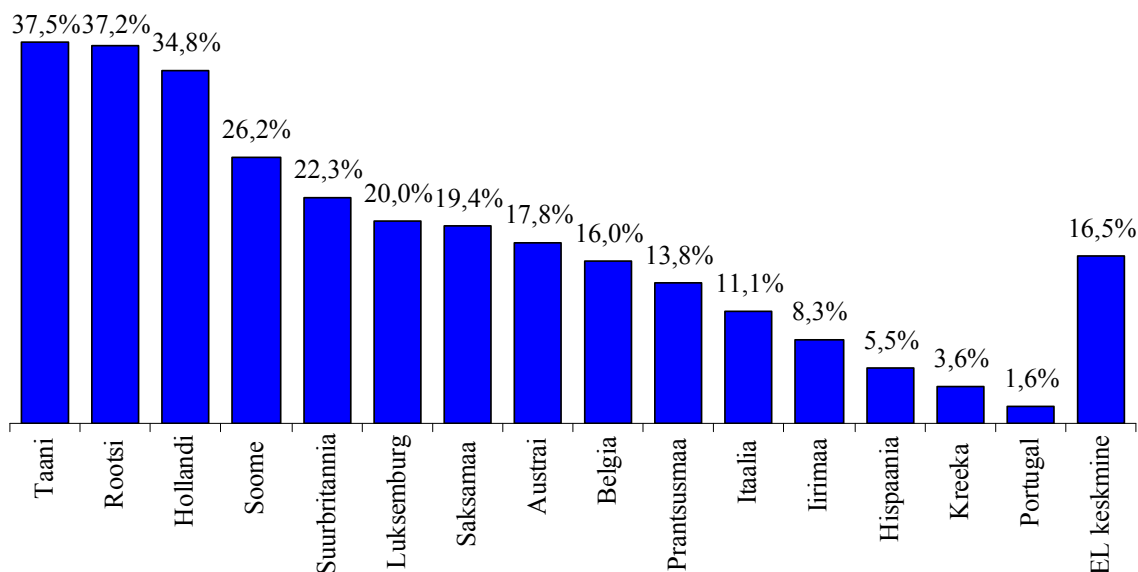
Statistikaameti andmetel 2004. aasta 1. jaanuari seisuga üle 60-aastaseid elanikke 293 124 inimest (ESA 2005).

Eesti rahvastik on pidevalt vananenud – pea pool sajandit tagasi ehk 1950. aastal oli elanike keskmine vanus 29,9 aastat, 2000. aastal 37,9 aastat. Edaspidi on oodata veel suuremat nihet, sest 2050. aastal peaks Eesti elanike keskmine prognoositav vanus olema 52,3 aastat (Vare 2005).

Arvestades rahvastiku vananemist, on eakamatel inimestel üha olulisem roll ühiskonnas ning selles toimuvatele protsessidele kaasarääkimisel. Tehnoloogia areng ja sellel kasutuselevõtt enamikes eluvaldkondades tingivad selle, et ka vanemaealised peaksid kasutama interneti, et saada osa kõigest sellest, mida internet pakub.

Bernard ja Philips'i arvates peaks tehnoloogia olema vanemaealistele sotsiaalpoliitika keskpunktiks, sest tehnoloogia võimaldab parandada inimeste elukvaliteeti. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia puudutab vanemate inimeste elu erinevaid aspekte ning omab potentsiaali aidata kaasa paljude vananemisega seotud traditsioonilistele probleemidele. Tehnoloogia aitab lihtsustada suhtlemist, mis võimaldab erinevatel inimestel osaleda kodanikena otsuste vastuvõtmises ja annab inimestele võimaluse interneti vahenduse teha sisseoste, valida ja otsida infot või ekspertide abi kõikvõimalikes tegevusvaldkondades. (Selwyn 2004)

2002. aastal teostati viieteistkümnes Euroopa Liidu liikmesriigis uuring *SeniorWatch*, mille käigus küsitleti 10 000 üle 50-aastast elanikku. Uuringu tulemused näitasid, et info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vaatenurgast ei tohiks Euroopa üle 50-aastaseid vaadata kui homogeenset gruppi, sest paljud neist on avatud uutele tehnoloogiatele ning osa on juba ka ise sellega kokku puutunud. 16,5% üle 50-aastastest Euroopa Liidu liikmesriikide elanikest on regulaarsed internetikasutajad (joonis 2). Selgelt eristuvad põhjapoolsed riigid lõunapoolsetest. Rohkem on regulaarseid internetikasutajaid Skandinaaviamaades ning Hollandis, pingerea lõpus on Lõuna-Euroopa riigid (empirica 2002).

Joonis 2. Regulaarsed internetikasutajad üle 50-aastaste Euroopa Liidu elanike seas.

Allikas: *Older people and Information Society Technology. empirica 2002. p. 66.*

Eestis on vanemate inimeste seas internetikasutajaid veel vähe, vaid 10% üle 60-aastastest kasutab internetti (TNS Emor 2005a), samal ajal kui 10-24-aastaste seas on internetikasutajaid 91% (Selder 2005). Viimastel aastatel on pensioniealiste areng internetimaailma tundma õppimisel olnud aeglane – 2001. aasta lõpus oli pensioniealiste seas internetikasutajaid neli protsenti (Emor 2001a). Arvestades, et ligikaudu iga viies Eesti elanik on 60-aastane või vanem ning nende hulk pidevalt suureneb ning oodata on interneti kui info- ja kommunikatsioonikanali olulisus suurenemist, jäävad nemad kõrvale interneti poolt pakutavast.

1.8 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise motivatsioonid ja barjäärid vanemas eas

Selleks, et teada saada, kuidas oleks võimalik vanemaid inimesi interneti juurde tuua, et ka nemad saaksid osa kõikidest internet poolt pakutavast, vaatame, millised on nende interneti kasutamise motivatsioonid ja barjäärid.

Vanemate inimeste peamised motivatsioonid arvuti ja interneti kasutama hakkamiseks on järgmised:

1. soov ajaga kaasas käia ning kasutada kõiki selle poolt pakutavaid võimalusi. Interneti suurtest andmebaasidest on võimalik otsida igasugust informatsiooni ning internetipangas tasuda arveid. Samuti pakub internet eaga kaasnevat finantsilist ja liikumise vähenemisest tingitud iseseisvust (Cameron et al 2001, Emor ja Praxis 2002; Selwyn 2004);
2. vanemaealised näevad internetis suhtlemisvajaduse rahuldamise võimalust. Tihedamalt on võimalik suhelda laste ja sõpradega (Cameron et al 2001, Emor ja Praxis 2002; Selwyn 2004);
3. internet on kindla eesmärgi teostamise võimalus – näiteks kindla tegevusega või hobiga seondult (Selwyn 2004).

Leitakse, et sobivad sisuteenused on need, mis võiks ka pensioniealisi interneti juurde tuua. Vaba aega ning tervist puudutav informatsioon ja interaktiivne suhtluskeskkond on e-teenused, mille läbi võiksid vanemaealised internetti kasutada (Irizarry et al 1997b, Cameron et al 2001).

Mitmed vanemate inimeste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise barjäärid on sarnased teiste elanikegruppidega: teadlikkus, internetile juurdepääs ehk

kasutuskohtade olemasolu, arvuti ja internetiühenduse soetamisega seotud kulud ning koolitus ja kasutajatugi. Samas on ka selliseid barjääre, mis on seotud nende vanusega. Erinevate autorite poolt on toodud välja järgmiseid barjääre:

1. generatsioonide või ajalooline mõju. Vanemaealised ei kasvanud üles arvuti ja internetiga. Paljud olid juba minetanud oma “parima ea”, kui arvutid ja internet jõudsid inimeste kodudesse, koolidesse ja kontoritesse. Vanemaealistel oli haridustee või isegi tööaastad seljataga, kui neil oli esmane kokkupuude arvutiga. Seega puudus neil võimalus kaasata arvutit ja internetti nende igapäevasesse aktiivsesse ellu. (Irizarry et al 1997b, Selwyn 2004);
2. kasvatuslik mõju – noored (viimase 15 aasta jooksul sündinud) on arvutiga üles kasvanud. Neile ei meenu aeg, kui arvutit või internetti polnud võimalik kasutada kodus või koolis. Arvutid ei ole nende jaoks suur väljakutse. Nooremaealised toovad välja arvuti ja interneti kasutamisel enesekindlust ja kasutamisihtsust, mis jätkuvalt hämmastab vanemaealisi (Cuneo 2002).
3. tehnoloogia arendamisel pole vanemate inimestega arvestatud. Smither'i ja Brauni väitel tekib uue tehnoloogia ja tarkvara areng ning nende täiustamine vanemaealistele raskusi, sest paljud tehnoloogilised tooted ja rakendused ei ole kavandatud vanemaealisi silmas pidades. Samuti puuduvad osadel lahendustel suurem kiri, ebapiisav mälumaht, kergesti kasutatavad menüüd, adekvaatsed abi märgid jne (Selwyn 2004).
4. psühholoogilised ja füsioloogilised probleemid. Vanemad inimesed kardavad arvutit ja internetti. Nad ei ole nendega koos üles kasvanud, mistõttu on arvutid nende jaoks imelikud monstrumid. Vanematel inimestel on kõrgendatud tehnofobia (Irizarry et al 1997a, Cameron et al 2001, Cuneo 2002). Vananemisega seotud füsioloogilised muutused mängivad olulist rolli. Näiteks nägemise, kuulmise, osavuse vähenemine, liigeste paindlikkuse, silma ja käe vahelise koordineerimise kahanemine teevad raskemaks ka uute tehnoloogiate kasutamise (Cameron et al 2001, Selwyn 2004).

5. huvi puudumine, mis võib tegelikult peegeldada oskuste, teadmiste või võimaluste puudumist. Vanemaealiste jaoks ei saada arvuti kasutamisest praktilist kasu, sest kõik tegevused saab tehtud ka ilma arvutita. Näiteks eelistatakse informatsiooni saamiseks kasutada telefoni või raamatukogu (Selwyn 2004, Emor ja Praxis 2002).

Tegelikkuses saavad internetist kasu ka need vanemaealised, kes ise internetti ei kasuta, kas läbi internetti kasutavate laste või sõprade, kes neile infot jagavad (Irizarry et al 1997b). Seega on tegelikult interneti mõjuvõim suurem kui me seda arvata oskamegi.

1.9 Eestis teostatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat käsitlevad uuringud

Eestis on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist uurinud mitmed organisatsioonid. Põhjalikumalt hakati Eestis sellel teemal tähelepanu pöörama 1990-ndate aastate teises pooles. Elanike arvuti ja interneti kasutamise dünaamikat uuriti esmakordselt 1997. aastal, kui Balti Meediateabe AS viis läbi arvutite ja interneti kasutamine uuringu. Selle uuringu järglaseks on TNS Emori poolt regulaarselt kaks korda aastas teostatav e-seire uuring.

Lisaks on Tartu Ülikooli ajakirjandus ja kommunikatsiooni osakond kaks korda (2002. aasta lõpus - 2003. aasta alguses ning 2004. aastal) teostanud uurimust Mina. Maailm. Meedia, mille osana on uuritud ka arvuti ja interneti kasutamist Eesti elanike seas (TÜ ajakirjandus ja kommunikatsiooni osakond 2004). Eesti Statistikaamet kaardistab arvuti ja internetiühenduse omamist leibkondades. Muud uuringud on olnud pigem juhuslikku laadi, millel puudub järjepidevus ning võrreldavus.

Põhjalikumalt on käsitletud digitaalse lõhe temaatikat 2002. aastal Avatud Eesti Fondi, Riigikantselei ja Vaata Maailma Sihtasutuse tellimusel teostatud uurimuses, mille viisid läbi Emor ja Poliitikauuringute Keskus Praxis. See uuring keskendus digitaalsele lõhele erinevates elanikegruppides ning nende ületamise võimalustele.

Vanemate inimeste interneti kasutamist või mittekasutamist ei ole eraldi uuritud, kuid nad on olnud osalised kõigis eelpoolnimetatud uuringutes.

2. PROBLEEMI SEADE JA HÜPOTEESID

2.1 Probleemi seade

Eesti on läbinud kiire info- ja kommunikatsioonitehnoloogia omaksvõtmise. Eestis võib selle protsessi jagada kolmeks laineks. Igas laines eristuvad sihtrühmad, kelle seas interneti kasutajaskond on antud ajaperioodi jooksul jõudsalt kasvanud (joonis 3). 1998. aastal oli Eestis internetikasutajad 10%. Selleks ajaks olid internetimaailma tundma õppinud eeskätt 15-24-aastased, kõrgharidusega ning juhtivatel positsioonidel inimesed. (Randver 2005)

2001. aastaks oli interneti kasutajaskond jõudnud kolmandikuni 15-74-aastastest elanikest. Selleks hetkeks oli interneti juurde jõudnud vanuse poolest järgmine sihtrühm, 25-34-aastased ja madalamatel positsioonidel valgekraed (ametnikud-spetsialistid). (Randver 2005)

2005. aasta kevadeks, kui internetikasutajaid oli 50% täiskasvanud elanikkonnast, kasutas internetti iga teine 35-49-aastane. Liht- ja oskustöölised olid pikka aega need, kes internetti ei kasutanud. 2001. aastal kasutas neist veebi 11%, 2003. aasta lõpuks juba 30% ning praeguseks on liht- ja oskustöölised internetti kasutama hakanud 39%. (Randver 2004, Randver 2005)

Joonis 3. Interneti avastamise kolm lainet.

Allikas: Uue kirjaoskuse levik Eestis lähiriikide taustal. Randver 2005. lk. 4.

Seega on Eesti järk-järgult arenenud infoühiskonnaks, kus internetti kasutab iga teine elanik, loodud on tasuta juurdepääs internetile avalike internetipunktide näol ning pakutakse erinevaid e-teenuseid.

Vaatamata sellele on olemas üks elanikegrupp, kellest vaid vähesed saavad eespooltoodud hüvedest osa – need on vanemad inimesed. 60-aastased ja vanemad inimesed moodustavad vaid 4% kõikides Eesti internetikasutajatest. See tähendab, et ligikaudu 524 000-st internetikasutajast (vanuses 15-74 aastat) on ca 21 000 60-aastased ja vanemad (TNS Emor 2005a).

Käesolev magistritöö lähtub eeldusest, et vanusel on tugev seos interneti kasutamisega, millest tulenevalt jäävad eakamad elanikud kõrvale interneti poolt pakutavatest võimalustest ja on seetõttu ühiskonnast tõrjutud. Arvestades infotehnoloogia kiiret arengut ja selle üha olulisemat rolli praktiliselt kõigis eluvaldkondades, on oluline teada vanemaealiste hoiakut tehnoloogiate suhtes ning millistel põhjustel vanemad inimesed ei kasuta info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat. Kas on olemas mingid interneti poolt pakutavad tegevused või võimalused, mis ajendaks vanemaid inimesi interneti juurde tulema ning sellest osa ja kasu saama?

2.2 Töö hüpoteesid

Lähtuvalt eelnevast leiavad töös kinnitust või ümber lükkamist järgnevad hüpoteesid:

Hüpotees nr. 1: *interneti kasutajaskond Eesti eakate elanike seas kasvab aeglaselt.*

Eestis on interneti kasutamine kogu elanikkonna seas levinud kiires tempos. Vanemad inimesed on olnud passiivsed info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate tundmaõppimisel ning kasutama hakkamisel. Selleks, et hinnata, kas interneti kasutamine Eesti eakate seas on sammuks samas tempos või on olnud aeglasem kui teistes riikides, võrdleb autor Eesti arengut Soomega. Soome on olnud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutuses esirinnas ning viimased uuringud on näidanud, et selline areng on jätkunud. Samas on teada, et ka Soomes on vanemate elanike seas interneti kasutamine vähem levinud. Seega võiks eeldada, et Eesti eakate elanike seas areneb uute tehnoloogiate kasutuselevõtt visalt.

Hüpotees nr. 2: *tööl on oluline mõju interneti kasutama hakkamisele vanemas eas.*

Interneti kasutamine levis algselt asutustes ja firmades, alles seejärel jõudis kodudesse. Paljud pensioniealised olid selleks hetkeks kas oma aktiivse tööea lõpusirgel või jäänud pensionile. Internet on sujuvalt sulanud ärikeskkonda ja need vanemaealised, kes tööl käivad ja kelle töö nõuab interneti kasutamist, on vajalikud oskused kas omast tahtest või olude sunnil omandanud. Töökoht on ka üks võimalik interneti kasutamise kohtadest, sest arvuti ja internetiühenduse soetamine eeldab kulutusi. Samas on vanemaealiste sissetulekud väikesed, mis ei võimalda arvutit ja internetiühendust koju soetada. Seepärast võiks eeldada, et töötavatel pensioniealistel on rohkem võimalusi ja seega ka suurem tõenäosus internetti kasutada.

Hüpotees nr. 3: *huvi puudumine on vanematel inimestel oluliseks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia mittekasutamise põhjuseks.* Vanemad inimesed on enamiku oma elust elanud ilma info- ja kommunikatsioonitehnoloogiata. Uuringud on

näidanud, et nad ei näe selle kasutamiseks vajadust, mistõttu pole uued tehnoloogiad nende jaoks. Siiani on eakad internetita hakkama saanud, ning leitakse, et sedasi on võimalik elada ka edaspidi – internetti ei seostata isiklike vajadustega. Seega võiks eeldada, et huvi puudumine on oluline takistus info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutama hakkamisel.

Hüpotees nr. 4: *Eesti pensioniealiste jaoks on olulisemaks barjääriks oskuste ja kasutajatoe puudumine kui interneti kättesaadavus.* Vaatamata sellele, et arvuti ja internetiühenduse soetamine on kallis, on Eestis soodustatud interneti levikut avalike internetipunktide loomisega. Kõik Eesti raamatukogud pakuvad tasuta interneti kasutamise võimalusi. Samuti on pangakontoritesse paigaldatud arvutid, mis võimaldavad pangateenuseid internetis kasutada. Algaja internetikasutaja vajab tuge ning võimalust küsida nõu kellegi käest, et oskustega seotud barjääre ületada. Arvestades kõike seda, mida on Eestis info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse jaoks tehtud, võiks eeldada, et oskuste puudumine ja abi vajamine on olulisem barjäär.

Hüpotees nr. 5: *pragmaatilised põhjused motiveerivad interneti kasutama hakkamist rohkem kui meelelahutus.* Internet on ühest küljest meelelahutuse ja ajaviitmise vahend, võimaldades suhelda jututubades või mänges mängida. Internet võimaldab ka interaktiivselt suhelda pereliikmete või sõpradega kas e-posti vahendusel või suhtlustarkavara abil. Samas on internet muutumas üha sagedamini asjaajamist kiirendavaks ning lihtsustavaks vahendiks. Internet võimaldab kasutada massiivseid andmebaase vajaliku info leidmiseks, säästa raha, tarbides teenuseid interneti vahendusel. Eelduseks on, et interneti juures motiveerivad vanemaid inimesi pigem pragmaatilised põhjused kui meelelahutus.

3. METOODIKA JA TÖÖ EMPIIRILINE BAAS

Käesoleva töö empiiriline baas koosneb nii kvantitatiiv- kui ka kvalitatiivmeetodil läbi viidud uuringutest.

Digitaalse lõhe ja selle põhjuste välja selgitamiseks teostab autor sekundaaranalüüsi, kasutades 1998. aasta kevadel Balti Meediateabe AS poolt läbi viidud uuringu “Arvutite ja interneti kasutamine Eesti elanike hulgas” ning TNS Emori poolt teostatava e-seire uuringu andmeid. TNS Emori e-seire uuring toimub regulaarselt kaks korda aastas. Käesolevas magistritöös kasutab autor kahe uuringuperioodi andmeid: 2001. aasta ja 2005. aasta. Mõlema uuringu sihtrühmaks on 15-74-aastased elanikud.

Selleks, et võrrelda Eesti arengut interneti kasutamise dünaamikas, on autor kasutanud Soome firma TNS Gallupi uuringu NetTrack 2002. ja 2005. aasta andmeid. Autor võrdleb Eesti arengut Soome samaealistega ka seetõttu, et Soome on interneti kasutuse arengus esireas, kuid ka seal eksisteerib digitaalne lõhe vanemas eas. NetTrack kaardistab Soome 15-79-aastaste elanike interneti kasutamist. Selleks, et Soome elanike uuringutulemused oleksid võrreldavad Eesti omadega, on käesolevas magistritöös analüüsitud 15-74-aastaseid Soome elanikke.

Arvuti ja interneti kasutamise barjääride või võimalike motivatsioonide välja selgitamiseks analüüsib autor lisaks e-seire uuringule ka TNS Emori poolt 2004. aasta alguses teostatud RISC uuringu andmeid ning autori enda poolt kvalitatiivmeetodil läbi viidud poolstruktureeritud intervjuude käigus saadud tulemusi.

TNS Emor ja TNS Gallup on andnud autorile nõusoleku kasutada käesolevas magistritöös nende omanduses olevate eelpoolnimetatud uuringute andmeid.

3.1 Empiirilises analüüsis kasutatavad kvantitatiivuuritud

3.1.1 Andmeallikad

Kvantitatiivmeetodi puhul kasutab autor 1998. aasta kevadel Balti Meediateabe AS poolt läbi viidud uuringu “Arvutite ja interneti kasutamine Eesti elanike hulgas” ning TNS Emori poolt teostatav e-seire uuringu andmeid. Eesti ja Soome võrdluse analüüsimisel kasutab autor TNS Gallupi uuringu NetTrack 2002. ja 2005. aasta andmeid.

Kuigi Balti Meediateabe AS¹ viis uuringu läbi perioodil 1997-1999 ja TNS Emor viib alates 2000. aastast regulaarselt läbi arvuti ja interneti kasutamise uuringuid, valis autor eelpooltoodud perioodid järgmistel põhjustel: 1998. aasta kevadel lisati esmakordselt ankeeti interneti kasutamise küsimus, 2001. aasta valiku põhjuseks oli asjaolu, et selleks hetkeks kasutas internetti kolmandik Eesti 15-74-aastastest elanikest ning nii avalik kui ka äri sektor hakkas internetile ja selle sisuteenustele rohkem tähelepanu pöörama. 2005. aasta e-seire uuring sisaldab kõige värskemaid andmeid, mida autoril oli võimalik käesoleva töö analüüsis kasutada.

Kuna kolme uuringuperioodi ankeedid on erinevad, pole kõikides analüüsis kasutatavate teemade andmed kolmel aastal võrreldavad, mistõttu on analüüsis kasutatud vaid võrreldavaid andmeid.

Analüüsis kasutas autor ka TNS Emori poolt teostatud väärtushinnangute uuringu RISC (lühend samanimelisest organisatsioonist) andmeid. RISC uuringu peamiseks eesmärgiks on kaardistada tarbijate väärtusorientatsioone, kuid selles uuringus keskendutakse ka teistele valdkondadele. Käesolevas töös ei kasutatud väärtusorientatsioonide osa vaid internetiga seotud küsimusi.

¹ Balti Meediateabe AS ühines 2001. aastal TNS Emoriga. TNS Emorile kuuluvad Balti Meediateabe AS'i uuringute omandiõigus.

3.1.2 Valimid

Nii “Arvutite ja interneti kasutamine Eesti elanike hulgas” kui ka e-seire uuringu sihtrühmaks on 15-74-aastased Eesti elanikud. Kolmel analüüsitaval perioodil on uuringu üldkogum olnud erinev, mis on tingitud elanike arvu vähenemisest uuritavas sihtrühmas. Järgnevas tabelis on toodud üldkogum ehk 15-74-aastaste elanike arv erinevatel uuringuperioodidel.

Tabel 1. Eesti 15-74-aastased elanikud

	1998. aasta (seisuga 01.01.1997)	2001. aasta (seisuga 01.01.2000)	2005. aasta (seisuga 01.01.2003)
15-74-aastased	1 108 167	1 104 143	1 047 818

Allikas: Eesti Statistikaamet, 1998-2004.

Tabelist selgub, et ajavahemikul 1997 – 2003 aasta on 15-74-aastaste elanik arv seega 60 349 inimese võrra vähenenud.

Kõigi kolme uuringuperioodi küsitluse teostamiseks kasutati juhuvalikut. Küsitlustöö käigus kujunenud valimi sotsiaaldemograafilist struktuuri soo, vanuse, rahvuse ja elukoha lõikes võrreldi vastavate statistiliste näitajatega üldkogumi kohta ning vajadusel kaaluti sellele vastavaks (v.t üldkogumi jaotust Lisa 1). See tagab ka uuringutulemuste esinduslikkuse.

Vastaja leidmiseks leibkonnas küsitleti kodusolevatest pereliikmetest kõige nooremat 15-74 aastast meest. Juhul kui selles vanuses mehi antud peres ei elanud, valiti vastajaks kodusolevatest kõige noorem 15-74-aastane naine.

Kõigil kolmel analüüsitaval uuringuperioodil viidi küsitlus läbi personaalintervjuudena elanike kodudes. 1998. aastal küsitleti 1490, 2001. aastal 3016 ja 2005. aastal 3004 inimest vanuses 15-74 aastat.

1998. aastal viidi küsitlus läbi märtsis ja aprillis. 2001. aasta küsitlus toimus ajavahemikul jaanuar-juuni ning 2005. aastal perioodil september-november 2004 ja märts-mai 2005².

RISC uuringu sihtrühmaks olid 15-74-aastased Eesti elanikud, uuringus küsitleti 1000 inimest. Sarnaselt "Arvutite ja interneti kasutamine Eesti elanike hulgas" ja e-seire uuringule moodustati valim juhuvalikuga ning vajadusel kaaluti vastavaks uuringu üldkogumile. Andmete kaalumise aluseks olid Eesti Statistikaameti andmed seisuga 1. jaanuar 2003. aastal (vt Tabel 1). RISC uuringu küsitlus toimus 2004. aasta jaanuaris-veebruaris.

Soome andmete üldkogumi moodustavad Soome Vabariigi alalised elanikud (v.a Ahvenamaa elanikud) vanuses 15-74 aastat. Soome Statistikaameti andmetel oli 15-74-aastaseid elanikke 1999. aasta lõpu seisuga 3 896 916 inimest, see elanike arv oli aluseks 2002. aasta tulemuste kaalumisel. 2005. aasta uuringutulemuste kaalumiseks kasutati 2004. aasta lõpu andmeid, mille põhjal oli Soome Vabariigis 3 941 639 inimest vanuses 15-74 aastat.

2002. aastal viidi Soomes küsitlus läbi märtsist maini ning uuringule vastas Soomes 3366 inimest. 2005. aasta küsitlus toimus ajavahemikul jaanuar-märts ning sellel perioodil vastas 2882 inimest.

² Eelnevates peatükkides on autor viidanud 2005. a II perioodi e-seire uuringule, mille andmeid kasutatakse ka analüüsis. 60-aastaseid ja vanemaid internetikasutajaid oli 2005. a II perioodis liiga vähe, et neid põhjalikumalt analüüsida, mistõttu tõstis autor kokku kahe e-seire uuringuperioodi (IV periood 2004 ja II periood 2005) tulemused ning nimetas need 2005. aasta andmeteks. Sellest tulenevalt ei ühti eelnevates peatükkides ja järgnevas analüüsis kõik protsendid ja laiendused.

3.1.3 Andmekogumise meetodid

Uuringu “Arvutite ja interneti kasutamine Eesti elanike hulgas” andmete kogumiseks kasutati PAPI (*paper and pencil interviews*) meetodit ehk personaalintervjuusid. Kõik intervjuud viidi läbi vastajate kodudes, kus kasutati paberankeete, mis hiljem sisestati arvutisse ja seejärel analüüsiti. 2001. ja 2005. aasta e-seire küsitlused toimusid CAPI (*computer assisted personal interviews*) meetodil ehk personaalintervjuud viidi läbi vastajate kodudes sülearvutit kasutades. Selle meetodi puhul juhib intervjuud arvutiprogramm. Vastused sisestatakse intervjuu käigus arvutisse.

RISC uuringu andmekogumismetodina kasutati isetäidetavaid paberankeete. Ankeedid viidi respondentidele koju ning hiljem läksid TNS Emori küsitlajad nende ankeetidele vastajate kodudesse järgi.

Soome andmed on kogutud TNS Gallupi poolt CATI (*computer assisted telephone interview*) meetodiga ehk küsitlused viidi läbi telefoniintervjuudena. Selle meetodi puhul juhib intervjuud arvuti ning vastused sisestatakse intervjuu käigus arvutisse. Küsitluse käigus helistati nii laua- kui ka mobiiltelefoni numbritele.

3.1.4 Andmeanalüüs

Andmete töötlemisel kasutati statistikapaketti SPSS for Windows ja Galileod. Autor kasutas andmete töötlemiseks Pulse Train Technology Ltd. poolt väljatöötatud andmetöötlusprogrammi Galileo. Jooniste vormistamisel on kasutatud Microsoft Excelit.

Kogu andmeanalüüs on tehtud ning selle põhjal saadud tulemused analüüsitud töö autori poolt 2005. aasta suvel, Tallinnas.

3.2 Empiirilises analüüsis kasutatav kvalitatiivuuring

Vanemaealiste internetiga seonduvate barjääride ja motivatsioonide välja selgitamiseks viis autor läbi poolstruktureeritud intervjuud Tallinnas elavate 60-aastaste ja vanemate elanikega.

Autor viis ajavahemikul juuli-august 2005 läbi 10 personaalintervjuud vastajate kodudes. Pooled intervjueeritavatest ei olnud varem internetti kasutanud ning pooled olid viimase 12 kuu jooksul hakanud internetti kasutama. Intervjuud viidi läbi Tallinnas, sest pealinnas on enamikel peredel soovi korral võimalik internetiühendus koju soetada (nt mõnda külasse ei lähe telefoniliini ja raadiotelefoni soetamine oleks pensionärile kallis).

Valimi moodustamisel kasutati lumepallmeetodit. Vastajate valikul arvestas autor, et internetikasutajate ja mittekasutajate seas oleks nii naisi kui ka mehi, nii töötavaid kui mittetöötavaid. Samuti seda, et vastajate vanus oleks erinev – nende seas oleks nii 60-ndate eluaastate alguses olevaid inimesi, aga ka neid, kes on üle 70-aastased. Sihtrühma esindajate selekteerimine toimus etteantud värbamisküsimustiku põhjal (v.t Lisa 2).

Kõik intervjuud lindistati ja audiolindistuste põhjal koostati vestluste transkriptsioonid, mis on esitatud Lisades 3-12. Eelnevalt paluti vastajatelt luba vestlust lindistada. Intervjueeritavatele lubati kogutud infot kasutada vaid käesoleva magistritöö analüüsimisel ning vastajatele lubati tagada anonüümsus.

Analüüsis on toodud vastajate arvamused tsitaatidena kaldkirjas ning jutumärkides. Tsitaadi lõpus on sulgudes toodud vastaja sugu, vanus ning see, kas ta on internetikasutaja või mittekasutaja.

4. HÜPOTEESIDE ANALÜÜS

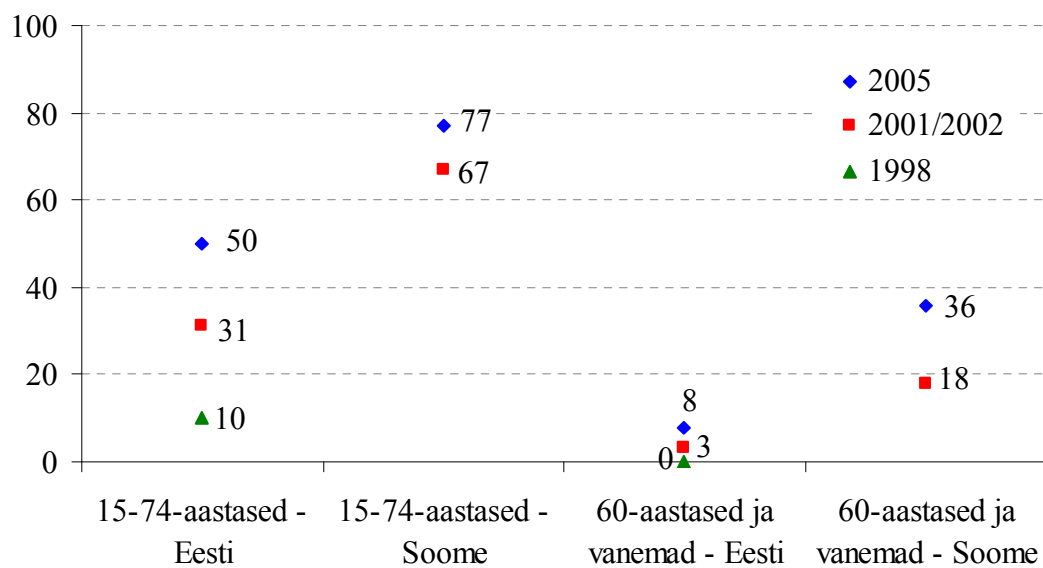
4.1 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise levik vanemas eas – Eesti ja Soome võrdlus

Selleks, et hinnata interneti kasutamise arengu kiirust Eesti eakate seas, on autor võrrelnud interneti kasutamise dünaamikat Eestis ja Soomes. Eesti andmed pärinevad aastatest 1998, 2001 ja 2005. Võrdluseks kasutab autor Soome andmeid aastatest 2002 ja 2005.

2002. aastal kasutas Soomes internetti 67% 15-74-aastastest elanikest (joonis 4). 2001. aastal oli Eestis internetikasutajaid 31%, s.t Soomes oli protsentuaalselt ligikaudu kaks korda rohkem internetikasutajaid. Kolme aasta jooksul on Soomes interneti kasutajaskond kasvanud 10% võrra ning praeguseks kasutab internetti 77%. Viimastel aastatel on Eestis interneti kasutajaskond kasvanud kiiremini kui Soomes. Eestis on interneti kasutajate hulk jõudnud 50%-le sihtrühmas, mis tähendab, et protsentuaalselt on Eestis 1,5 korda vähem internetikasutajaid kui Soomes.

Eestis on interneti kasutamine vanemate inimeste seas vähelevinud ning kasutama hakkamise kasv on olnud aeglane. 1998. aastal ei olnud interneti kasutamine veel 60-aastaste ja vanemate seas levinud. 2001. aastaks oli selles sihtrühmas internetti kasutama hakanud 3% ning 2005. aastaks oli eakate hulgas internetikasutajaid 8%.

Sarnaselt Eestile on Soomes võrreldes teiste sihtrühmadega pensionäride seas internetikasutajaid kõige vähem. 2002. aastal kasutas 18% Soome 60-aastastest ja vanematest internetti. Kolme aastaga on selles elanikegrupis internetti kasutama hakanud kaks korda rohkem inimesi, s.t 2005. aastal kasutas pensioniealiste seas internetti 36%.

Joonis 4. Eesti ja Soome internetikasutajad.

(% kõikidest vastava riigi antud vanuserühma esindajatest)

Võrreldes 2000-ndate aastate algusega on mõlemas riigis interneti kasutajaskond pensioniealiste seas kahekordistunud. Vaatamata sellele on Eesti areng olnud vanemate inimeste hulgas aeglasem. Kui Soomes kasutab 60-aastaste ja vanemate seas internetti ligikaudu iga kolmas inimene, siis Eestis ca iga kümnes samaealine elanik. Seega leiab kinnitust hüpotees, et Eestis on vanemate inimeste seas internet aeglaselt levinud.

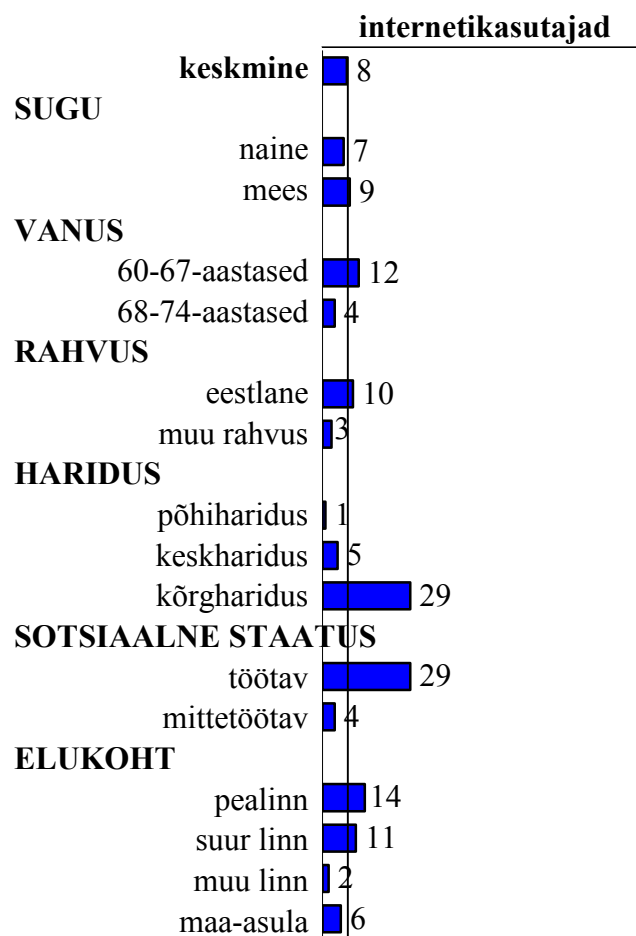
4.2 Töö mõju info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutama hakkamisele vanemas eas

Järgnevalt vaatame seda, kuivõrd mõjutab tööl käimine interneti kasutama hakkamist ja kasutamist vanemas eas. Kuna 1998. aastal ei kasutanud 60-aastased ja vanemad internetti ning 2001. aastal oli 3% neist internetti kasutama hakanud, analüüsib autor vaid 2005. aasta tulemuste põhjal töö mõju vanemaealiste interneti kasutamisele. Lisaks võrdleb autor Eesti tulemusi Soomega.

Analüüsides eakaid internetikasutajaid sotsiaal-demograafiliste parameetrite põhjal näeme, et veebi kasutavad rohkem kõrgharidusega ja töötavad pensioniealised (joonis 5). Ligikaudu iga kolmas töötav ja kõrgharidusega 60-aastane või vanem inimene kasutab internetti. Enamik töötavatest internetikasutajatest omavad ka kõrgharidust ning on ametilt spetsialistid või juhtival positsioonil (tipp- või keskastmejuhid). Vaid 4% mittetöötavatest eakatest kasutab internetti.

Vanust analüüsides torkab silma, et nooremas vanuserühmas on kolm korda rohkem internetikasutajaid kui 68-74-aastaste hulgas. Meeste ja naiste vahel erinevus praktiliselt puudub, mida aga ei saa öelda rahvuse kohta. Kolm korda rohkem eesti rahvusest pensioniealisi kasutab internetti. Suuremate linnade (sh Tallinna) eakate seas on internetikasutajaid rohkem kui väiksemate linnade ja maa-asulate elanike hulgas.

Seega vaatamata vanusest, rahvusest ja elukohast tingitud lõhest on sotsiaalse staatuses lõikes erinevus internetikasutajate ja mittekasutajate vahel märgatavalt suurem.

³Joonis 5. Internetikasutajad Eesti pensioniealiste seas.
(% kõikidest 60-74-aastastest, n=608)

Töö olulisust interneti kasutama hakkamisel kinnitasid ka autori poolt intervjueeritud pensioniealised. Üks intervjueeritud internetikasutaja hakkas veebi kasutama, sest töö nõudis seda.

³ Joonisel 5 ja 10 on esitatud tulemused elukoha lõikes, on defineeritud seda järgnevalt:
pealinn: Tallinn;
suur linn: linnad, mille elanike arv ületab 50 000 inimese ehk Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve ja Narva;
muu linn: maakonnakeskused (v.a Tartu ja Pärnu), muud linnad ning alevid;
maa-asula: alevikud ja külad
 Soome puhul on järgitud sarnast loogikat.

“Aga ma oma töö pärast lihtsalt ei oleks saanud ilma selleta (internetita – K.R), sest et ma ei saa ju kuskilt mujalt seda infot kiiresti kätte. Seadused, määrused, mida kõike on vaja ... nii vabariigi kui Euroliidu omad. Ja mis on mujalt maailmast vaja, need saab internetist kohe kiiresti kätte.” (mees, 66, internetikasutaja)

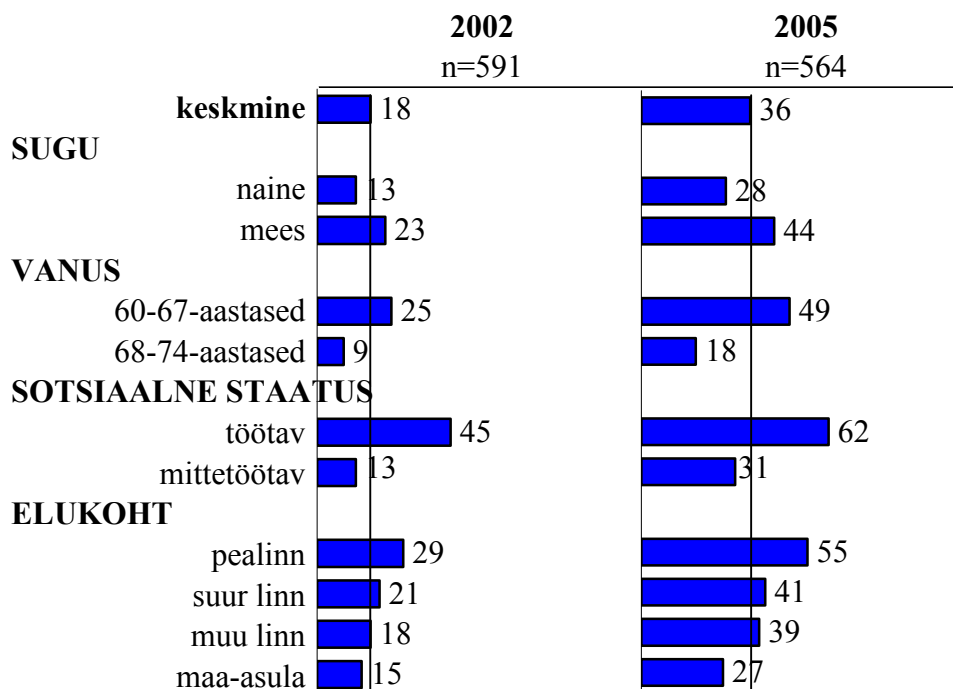
Töö on ka üks võimalikest põhjustest, mis ajendaks interneti mittekasutajaid õppima arvutit ja interneti kasutama.

“Kui oleks täitsa tööl vajalik, siis see oleks üks kindel põhjus, miks peaks kindlasti interneti kasutama õppima.” (mees, 62, interneti mittekasutaja)

Soome eakad internetikasutajad ühelt poolt sarnanevad sotsiaal-demograafilise profiililt Eesti samaealiste internetikasutajatega, teiselt poolt aga erinevad. Sarnaselt Eesti pensioniealistega on Soome internetikasutajate seas rohkem töötavaid eakaid (joonis 6). Kuigi töötavate vanemaealiste osakaal 60-74-aastaste hulgas on mõlemas riigis sarnane, on Soome internetikasutajate sead kaks korda rohkem selles eas tööl käivaid inimesi kui Eestis.

Lisaks tööl käivatele vanemaealistele on viimastel aastatel Soomes suurenenud internetikasutajate osakaal mittetöötavate eakate seas. Töötavate ja pensionil olevate internetikasutajate hulk suureneb samas tempos.

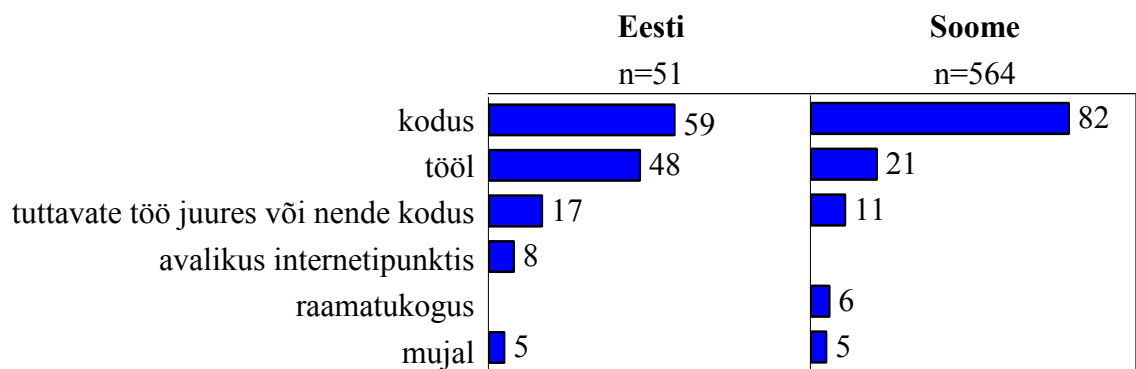
Vastupidiselt Eestile on Soomes selge erinevus meeste ja naiste vahel – meeste seas on märgatavalt rohkem internetikasutajaid kui naiste hulgas. See tendents on viimaste aastate jooksul süvenenud, sest 2002. aastal oli vahe meeste ja naiste vahel 10%, 2005. aastal aga 16%.

Joonis 6. Internetikasutajad Soome pensioniealiste seas.
(% kõikidest 60-74-aastastest)

Sarnaselt Eestile on noorema vanuserühma liikmete seas pea kolm korda rohkem internetikasutajaid kui vanemas rühmas. Mõlemas vanuserühmas kasvab interneti kasutajaskond sarnases tempos, s.t mõlemas grupis on internetikasutajaid kaks korda rohkem kui 2002. aastal. Soomes on linnades interneti kasutamine rohkem levinud kui maal.

Kuigi mõlemas riigis kasutatakse internetti eeskätt kodus, on Eestis töökohal oluline roll interneti kasutamisel. See põhjendab ka interneti kasutuse laiemat levikut töötavate pensioniealiste seas. Jooniselt 7 ilmneb, et iga teine Eesti eakas internetikasutaja külastab internetti töö juures. Enamik töötavatest internetikasutajatest kasutab internetti töö juures ja neist iga teine kodus.

Joonis 7. Interneti kasutamise koht pensioniealiste seas.
(% vastava riigi 60-74-aastastest, kes on uuringule eelnenud 6 kuu jooksul kasutanud internetti)

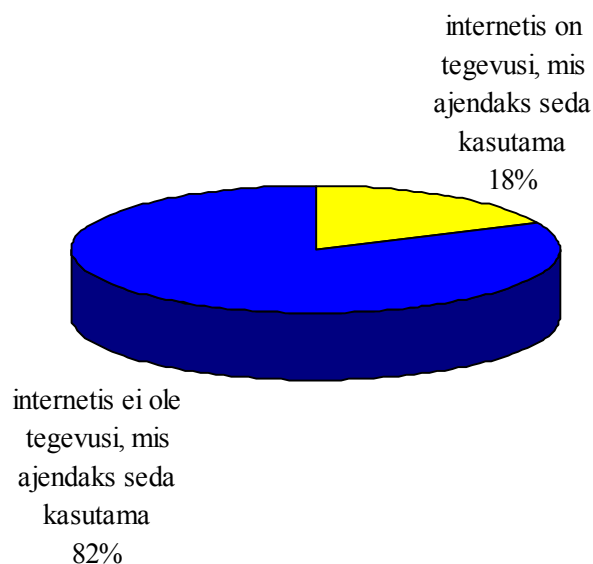
Vaatamata sellele, et kaks kolmandikku Soome internetikasutajatest töötavad, kasutab enamik neist internetti kodus. Vaid iga viies veebikasutaja külastab internetti töö juures.

Arvestades eelpooltoodut, leiab kinnitust hüpotees, et tööl käimisel on oluline mõju interneti kasutamisel vanemas eas.

4.3 Vanemaealiste suhtumine interneti kasutamisesse

Suhtumine info- ja kommunikatsioonitehnoloogiasse on aluseks selle kasutuselevõtule tulevikus. Seepärast vaatame järgnevalt, milline on Eesti eakate hoiak interneti suhtes ning mis sellise suhtumise tingib.

Eesti elanike väärtushinnangute uuringus RISC küsiti interneti mittekasutajatelt, kas on mingeid tegevusi, mis ajendaks neid internetti kasutama hakkama (joonis 8). Enamik vanemaealistest ei ole huvitatud interneti kasutamisest, sest nende arvates pole ühtegi põhjust, mis ajendaks neid internetti kasutama. Vaid 18% 60-aastastest ja vanematest interneti mittekasutajatest oleks huvitatud veebi kasutama hakkama. Nende seas oli rohkem töötavaid 60-aastaseid ja vanemaid. Võrreldes teiste Eesti piirkondadega oli positiivsema hoiakuga veidi rohkem Tallinnas elavaid vanemaid inimesi.

Joonis 8. Suhtumine internetti kasutama hakkamisse.
(% 60-74-aastastest interneti mittekasutajatest, n=197)

Kuigi üldine hoiak interneti suhtes on vanemate inimeste seas negatiivne, olid autori poolt intervjuueeritud pensioniealistel (nii internetikasutajatel kui ka mittekasutajatel) positiivne hoiak. Viiest intervjuueeritud mittekasutajast hakkavad neli kindlasti lähitulevikus internetti kasutama.

“Olen mõelnud, et võiks internetti kasutada. Meil pandi internetiühendus majja ka, et telefon ei ole siis kinni kui mina olen internetis. See kaabli värk. Ja nüüd kohe tahaks kasutada. /.../ Täitsa põnev oleks seda (internetti – K.R) kasutada osata.” (naine, 60, interneti mittekasutaja)

“/.../ alates järgmisest aastast jah, siis tahaks küll kasutama hakata, tahaks olla kursis kõigega, mis see (internet – K.R) pakub. Hetkel on mul vaja lapsi majanduslikult aidata. Mul on tütar väga haige ja ma pean natuke majanduslikult neid mõnikord aitama ravimite ostmisel. Aga järgmisel aastal võtaksin selle ette.” (naine, 70, interneti mittekasutaja)

Seda, miks vanemad inimesed internetti ei kasuta, põhjendati erinevate teguritega. Peamiselt toodi välja kolme tüüpi põhjuseid: juurdepääsu ja oskuste puudumine ning psühholoogilised ja füsioloogilised barjäärid.

Oluline on kindlasti kättesaadavuse probleem – osadel inimestel pole võimalik arvutit ja internetti koju soetada, sest selleks puuduvad ressursid.

“Selleks, et seda (internetti – K.R) kasutada, on vaja ikkagi teatud aparatuuri ja see kõik maksab midagi. Seda raha aga vanal inimesel pole.” (mees, 78, internetikasutaja)

“Ma arvan, et ikka raha on see. Pensionäril on ikka raha põhjus. Ei jõua arvutit osta. /.../ ikkagi interneti maksumuse pärast ka. Näiteks, ma oleks endale ammu koju pannud interneti, aga need odavad paketid, mis on vastuvõetavad /.../ meile seda sisse panna ei saa.” (mees, 66, internetikasutaja)

Leiti, et oluliseks interneti kasutamise takistuseks vanemas eas on oskuste puudumine. Vanemad inimesed on kinni oma tavapärastes harjumustes.

“Oskamatus. Ma arvan, et oskamatus. Ei oska lihtsalt ja ei midagi muud.” (naine, 60, interneti mittekasutaja)

“Küllap ta (internet – K.R) tekitab lihtsalt, sellises eas inimestel sellise kõhkluse, et ei, ma ei tule toime ja nagu ikka. See iga uues asjaga. Ei oska ja ei tunne.” (mees, 72, internetikasutaja)

Lisaks nimetati vanusega seonduvaid psühholoogilisi ja füsioloogilisi barjääre – hirm, silmanägemine on halvaks jäänud, koordinatsioon pole niivõrd hea.

“Ja kartus tehnika vastu või uudsuse vastu. Neil tekib kohe hirm.” (naine, 72, internetikasutaja)

“Aga sa pead seda (arvutiekraani – K.R) seal vahtima.. ja eks see nägemine ka. /.../ Pead hakkama veel virvendavalt ekraanilt lugema, juba silmad on väsinud. Niigi on juba 3.25 prillid, nii kõvad.” (mees, 65, interneti mittekasutaja)

Seega võib eeldada, et tõenäoliselt on huvipuudumine vaid ettekääne ning tegelikud põhjused on hoopis milleski muus.

Need, kes juba kasutavad internetti, arvasid, et interneti kasutama hakkamiseks peab olema motivatsioon. Enamik intervjuueeritud internetikasutajatest ütlesid, et nemad hakkasid arvutit ja internetti kasutama isiklikust huvist lähtuvalt. Otsuse arvuti ja veebi kasutama hakkamiseks tegid nad ise, sest neil oli interneti vastu huvi, soov käia ajaga kaasas ning tõestada endale, et ollakse veel võimelised midagi uut ära õppima.

“No ilmselt ikkagi kõik see elu, et kõik ümberringi käivad seal (internetis – K.R) ja ikkagi huvi selle vastu.” (naine, 60, internetikasutaja)

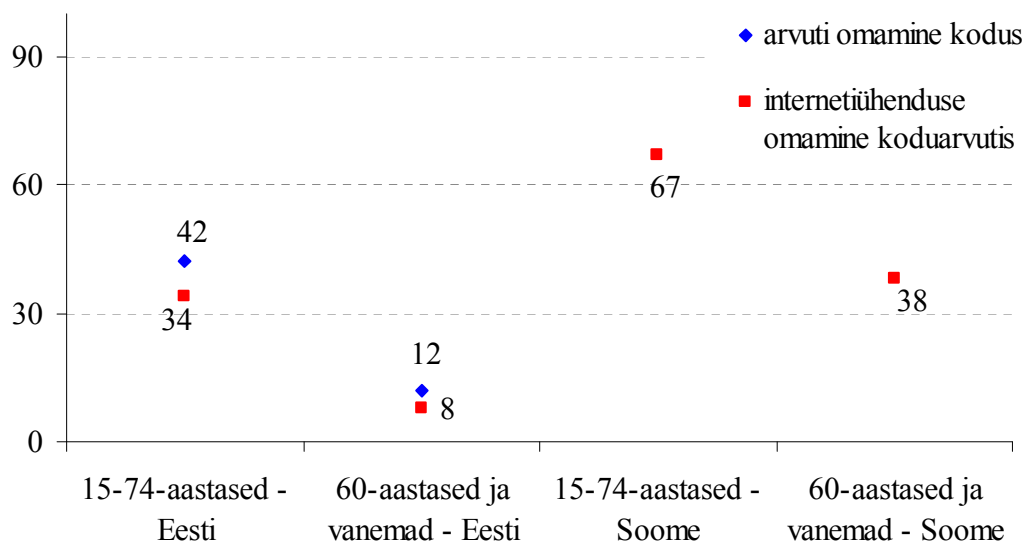
“Lihtsalt väike huvi selle (interneti – K.R) vastu ja et kas ma veel olen suuteline midagi ära õppima, mitte midagi muud.” (naine, 72, internetikasutaja)

Kvantitatiivuuringu tulemused kinnitasid hüpoteesi, et interneti mittekasutamise tingib huvi puudumine, sest ei leita ühtegi tegevust, mida soovitakse internetis kasutada. Autori poolt läbi viidud intervjuud näitasid, et vanemaealistel on positiivne hoiak ning soov info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat kasutama hakata. Seega tekib vastuolu. Võib oletada, et vanemaealiste negatiivse hoiaku taga on erinevad põhjused, mida varjatakse huvi puudumisega.

4.4 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise barjäärid vanemas eas

Hüpoteesile, kas interneti mittekasutamise põhjuseks on pigem internetile juurdepääsu või hoopis oskuste ja kasutustoe puudumine, annab kinnitust või lükkab ümber järgnev analüüs. Kättesaadavuse barjääri analüüsimiseks võrdleb autor interneti levikut Soome elanike kodudes.

Arvuti omamine kodus on Eesti pensioniealiste seas veel vähelevinud (joonis 9). 12% pensioniealistest omab kodus arvutit, samal ajal kui 42% kogu elanikkonnast on endale koju arvuti soetanud. Sarnane on olukord ka internetiühenduse omamisega. Iga kolmas Eesti elanik saab kodus internetti kasutada. Pensioniealiste seas on neid 8%.

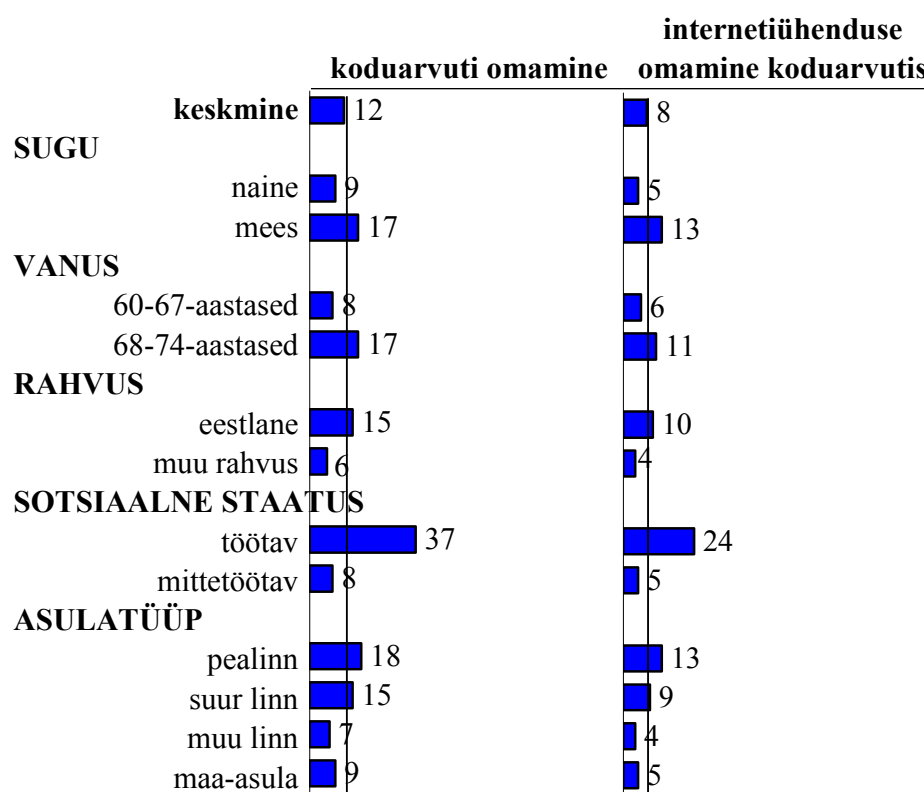

Joonis 9. Arvuti ja internetiühenduse omamine kodus.
(% kõikidest vastava riigi antud vanuserühma esindajatest)

Võrreldes Soomega on Eestis internetiühenduse omamine kodus veel vähelevinud. Eestis omab kodus internetiühendust protsentuaalselt kaks korda vähem inimesi kui

Soome samaealiste elanike seas. Pensionealiste hulgas on aga vahe veelgi suurem – Eestis omab peaaegu viis korda vähem pensionealisi kodus internetiühendust kui Soomes.

Vaadeldes Eesti eakatest arvuti ja internetiühenduse omanikke sihtrühmiti näeme, et 37% töötavatest pensionealistest omab kodus arvutit (joonis 10). Samuti on koduarvuti omanikke rohkem meeste, 68-aastaste ja vanemate, eestlaste ning suuremate linnade (sh Tallinna) elanike seas. Sarnane tendents on ka internetiühenduse omanike seas. Enamik neist, kes omavad kodus arvutit ja internetiühendust, on ka nende kasutajad.

Joonis 10. Arvuti ja internetiühenduse omanike kodus Eesti pensionealiste seas. (% kõikidest 60-74-aastastest, n=608)

Seega on kodus interneti kasutamise võimalus veel vähestel pensionealistel. Autori poolt läbi viidud intervjuude käigus selgus, et üheks oluliseks põhjuseks interneti mittekasutamisel on just arvuti ja internetiühenduse puudumine kodus. Seda piirab

peamiselt ressursside puudumine, millest tingituna pole võimalik koju vastavaid vahendeid soetada.

“Pensioniealistel on ju esiteks vähe raha, et see ikkagi piirab selle (interneti – K. R) kasutamist.” (mees, 78, internetikasutaja)

“Paljudel ei ole nagu võimalik internetti sisse panna, et läheb kalliks see ühendus. See on võib-olla üks põhjus, et kui on näiteks üksik pensionär.” (mees, 62, interneti mittekasutaja)

“No eks ta vanemaealistele on kindlasti ka finantsilisest küljest piiratud, nii et ikka teatud määral on kulud.” (mees, 72, internetikasutaja)

Avalikku internetipunkti või raamatukokku internetti kasutama minna ei soovita. Seda on näha ka joonisel 7 – vaid 8% eakatest internetikasutajatest külastab internetti avalikus internetipunktis. Vanemad inimesed soovivad ja eelistavad internetti kasutada omaette kodus.

“No vot, esiteks ei ole mul kodus arvutit ja et internetti kasutada internetipunktis või kuskil mujal ... ei, sinna ma ei läheks internetti kasutama. Mulle ei meeldiks seal. Ma tahaks omaette seda (interneti – K.R) uurida.” (naine, 70, interneti mittekasutaja)

“Kui oleks kodus, siis hakkaksin kohe seda (interneti – K.R) kasutama. Vot avalikku internetipunkti selle pärast ei läheks. Ma ei oska ka internetti kasutada. Ja ma ei kujuta ette, et avalikus keegi tuleb mind õpetama. Et läheksin sinna punkti, et palun aidake. Ma arvan, et ma ei läheks niimoodi. Ikka kodus tahaks kasutada.” (naine, 60, interneti mittekasutaja)

Kuna vanemaealistel ei ole võimalik väikese sissetuleku tõttu arvutit soetada, peavad nad lootma teistele pereliikmetele, kes uue arvuti ostmisel vana neile kingivad. Autori poolt intervjuueeritud eakad internetikasutajad hakkasid veebi kasutama peamiselt

tänu lastele, kes neile koju arvuti tõid. Sellega loodi neile võimalus interneti kasutamiseks.

“Nagu öelda, lapsed määrisid pähe. Sai tükk aega veel vaidlusi esitatud. Neil jäi üks arvuti üle, et ikka minnakse moodsamate peale üle ja nii nad siis määrisid meile selle pähe. Ei noh, et küll hakkama saate ja nii me nüüd oleme püüdnud saada.” (mees, 72, internetikasutaja)

“Lapsed tõid mulle oma arvuti, panid interneti ka sisse. Nemad ostsid omale uue, parema masina.” (naine, 72, internetikasutaja)

“/.../ lihtsalt, et kuna mulle pärandati üks vana arvutiloks ja kuna ta on olemas, siis ju nagu tahaks ka seda kasutada. Pojal jäi sellest arvutist väheks ja ta ostis endale uue.” (naine, 60, internetikasutaja)

Need interneti mittekasutajad, kes sooviks internetti kasutama hakata, leiavad, et vanadest, kasutatud arvutitest alguseks täiesti piisab.

“Ja ma arvan, et ega meiesugustel ei olegi vaja mingisugust viimast, sest palju meie siis kasutame. Seda, mida meie tahaksime teha, ega see ei pea olema üldse mingi viimase peal, arvuti ma mõtlen. Internet võib ju aeglasem olla, et see pole tähtis. Kuhu mul kiiret on? Noortel on kiire.” (naine, 60, interneti mittekasutaja)

Arvuti ja interneti kasutamine sõltub oskustest ning selle maailma tundma õppimisel vajatakse kogenumate abi ja tuge. Küsitatud pensioniealiste hinnangul on neil vajadusel olemas inimesed, kelle poole pöörduda ja nõu küsida. Nendeks on enamjaolt pereliikmed – abikaasa, lapsed või lapselapsed. Ühel intervjuueritul oleks võimalik pöörduda ka noorema naabripoisi poole, kes on aktiivne arvuti- ja internetikasutaja.

“Abikaasa aitaks mind. Tema oskab teha ja tema loeb ja kõik.” (mees, 65, interneti mittekasutaja)

“Lapselaps. 15-aastane poiss. Ta on tark. Jah, selles pole üldse probleemi. Ja ma kujutan ette, et ta hea meelega õpetaks.” (naine, 60, interneti mittekasutaja)

“/.../ mul on 8 lapselast, kes kõik toksivad neid asju. Ja siis ma olen ikka üsna sageli konsulteerinud. Kui mul midagi välja ei tule, siis olen ikka konsulteerinud kas laste või lastelastega. Aga nad on kõik agarad aitama. (naine, 72, internetikasutaja)

“Kui abi vajaksin, siis mul on siin üks naabripoiss, kes aitaks mind. Ta on selle peal meister. Ta võiks mind õpetada.” (naine, 72, interneti mittekasutaja)

Kõige suuremaks probleemiks arvuti ja interneti kasutama hakkamisel on arvuti ja seejärel interneti põhitõdede selgeks tegemine – kuidas arvuti töötab, mida terminid tähendavad. Kunagi käidud kursustest ei piisa, sest õpitu ununeb kiiresti ja lihtsalt teadmistest pole kasu.

“Eks kõige raskem on ikka see, et ei oska seda kasutada. Mõtled iga kord, et kuidas see ikka käis ja mida ma pean tegema, et seda kätte saada. Muidugi, sai ka läbitud see “Vaata Maaailma” lühikursus. No aga kahju oli muidugi see, et sel ajal ei olnud omal veel arvutit kodus. Et oleks sel ajal endal arvuti olnud ja oleks saanud peale tunde kõike praktiseerida ja korrata ja teha, siis on tast muidugi rohkem kasu.” (mees, 72, internetikasutaja)

“Pigem ikka see, et kuhugi jääd kinni ja ei oska enam edasi minna, ei tea, mida teha.” (mees, 66, internetikasutaja)

“Eks ta ikka natuke läbi kivide ja kändude läheb. Olen juba natuke aega seda kasutanud, aga ikka jään kinni või ei oska edasi minna. Siis pean tütrele helistama. Tema juhendab mind edasi.” (naine, 60, internetikasutaja)

Keeleprobleem oli üks raskustest, mis interneti kasutama hakkamisel mitmel intervjuueeritud pensioniealisel tekkis või tekiks. Vanemaealised on keeli õppinud kaua

aega tagasi ning sõnavara on ununenud. Teine probleem, mis võib tekkida on see, et nende nooruses oli valdavamaks saksa keel. Arvuti keel on aga inglise keel.

“Alguses oli minu jaoks ingliskeelsed asjad kõige raskemad, nende meeldejäätmine, sest ma olen ise saksa keele algteadmisi ... praegu neid enam ei saa teadmisteks nimetada. Aga inglise keelega pole ma varem kokku puutunud ja see oli kõige raskem meelde jätta, et millised ingliskeelsed terminid mida täpselt tähendavad /.../” (naine, 72, internetikasutaja)

“Ma ise olen saksa keelt õppinud mingil määral. Ja siis tekib nagu keeleprobleem, et peab mingid termineid õppima ... see on kõikidel vanematel inimestel. Vanemad inimesed on neid keeli õppinud ju kunagi väga valitult.” (mees, 62, interneti mittekasutaja)

Hetkel on veel vähestel pensioniealistel kodus arvuti ja internet. Kuna nende hoiak interneti kasutamise suhtes avalikes internetipunktides on negatiivne, siis ei ole oodata, et see lahendaks internetile juurdepääsu probleemi. Samal ajal on lähedased alati valmis aitama, kui interneti kasutamisel peaks probleem tekkima, millest tingituna ei tunnetata seda probleemina. Seega ei leia praeguses situatsioonis kinnitust hüpoteesi, et oskuste ja kasutajatoe puudumine on olulisem barjäär interneti kasutamisel ja selle tundma õppimisel. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutama hakkamine jääb veel peamiselt koduarvuti ja internetiühenduse puudumise taha.

4.5 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise motivatsioonid vanemas eas

Järgnevalt analüüsime seda, kummad on eakatele inimestele olulisemad motivaatorid interneti kasutama hakkamisel – kas praktilised või meelelahutuslikud tegevused.

Kõigepealt vaatame, mida e-seire tulemuste põhjal eakad internetikasutajad veebis teevad. 2001. aasta tulemusi pole eraldi välja toodud, sest eakaid internetikasutajaid oli siis veel liiga vähe, siiski saab nende puhul rääkida tendentsidest.

Need eakad, kes internetti juba kasutavad, teevad seda eeskätt pragmaatilistel põhjustel: e-kirjade vahetamiseks, internetipanga teenuste kasutamiseks ning eestikeelsete ajalehtede/ajakirjade lugemiseks ning info otsimiseks (joonis 11). Meelelahutuslikud tegevused on pensioniealiste seas veel vähelevinud. Sarnast tendentsi näitasid ka 2001. aasta uuringutulemused.

Töötavad pensioniealised, kasutavad internetti peamiselt e-kirjade vahetamiseks, Eesti ajalehtede lugemiseks ja info otsimiseks. Samas on töötavate eakate seas rohkem internetis niisama ringi “surfajaid” kui mittetöötavate hulgas. Töötavad vanemaealised salvestavad internetist sagedamini ka tarkvara. Töölt koju jäänud ja vaid pensionipõlve nautivad pensioniealised on võrreldes oma töötavate eakaaslastega agaramad internetipanga külastajad.

Joonis 11. Interneti kasutusvaldkonnad pensioniealiste seas.
(% kõikidest 60-74-aastastest internetikasutajatest, n=51)

Nii intervjuueritud eakad internetikasutajad kui ka mittekasutajad tõid enamjaolt välja sarnaseid põhjusi, miks nendega samaealised juba internetti kasutavad. Enamik nendest põhjustest on pragmaatilised, mille läbi on võimalik elu lihtsamaks teha, hoides kokku nii raha kui ka aega. Need põhjused on järgmised:

- kiire ja lihtne võimalus infot leida (nt. kontsertide, bussiaegade, kuulutuste jne kohta), õppida tundma Eestimaad;
- maksta erinevaid makse internetipangas ja saada ülevaadet raha seisude kohta;

- rahuldada suhtlemisvajadust. Kiire ja mugav võimalus suhelda kaugel asuvate pereliikmete ja sõpradega e-posti ning suhtlustarkvara vahendusel;
- lugeda ajalehti (sh kodukandi kohalikud lehed);
- avardab silmaringi.

Internetikasutajad mainisid lisaks veel seda, et internet on eakale inimesele hea vahend aja veetmiseks, igavuse peletamiseks ja on üldse sõbra eest (eriti üksinda elavatele vanemaealistele).

“Ma arvan, et vana inimene saaks üksindust leevendada. Selliseid on palju ju, kellel pole lapselapsi, ütlevad, et on väga igav elada. Nii et sellisel juhul ta oleks sõber ja ajaveetja.” (naine, 72, internetikasutaja)

Lisaks teeb internet elu mugavamaks, käepärasemaks ning vähendab jalavaeva.

“Ta on teinud minu elu mugavamaks kindlasti, kohe palju mugavamaks. Ja ma ei viida oma tööd tehes nii palju aega mõttetule, kujutage nüüd ette, et mul on vaja ühte seadust ja ma lähen sekretäri juurde ja kukun neid Riigi Teatajaid lappama, ma võin seal istuda terve päev ja lapata. Aga Internetist ma leian selle momentaalselt üles.” (mees, 66, internetikasutaja)

Mittekasutajate hinnangul lihtsustavad arvuti ja internet ka inimeste tööd, pole vaja kasutada paberit ja pliiatsit. Samuti ei pea kõike meeles pidama kõike, saab kiiresti järgi vaadata.

Lisaks eelpooltoodud tegevustele mainisid autori poolt intervjuueeritud eakad, et nad kasutavad internetti sugupuu uurimiseks ja digitaalsete fotode vaatamiseks, mida lapsed on kas e-postiga saatnud või internetti üles pannud. Kui elu on viinud sünnikohast mujale, saab interneti vahendusel kodukandi uudiste ja sündmustega kursis olla lugedes kohalikke lehti. Üks intervjuueeritud vanaema oli koos lastelastega erinevaid joonistusi ja

pilte internetist välja printinud. Valdavalt leiti, et internetist oleks abi ka hobidega tegelemisel, peamiselt informatsiooni otsimise või kogemuste vahetamise näol.

“Veidike aiandusest olen ma sealt välja printinud mitmesuguseid aianduses vajalikke näpunäiteid, seal võib-olla on ta mulle kasuks tulnud.” (naine, 72, internetikasutaja)

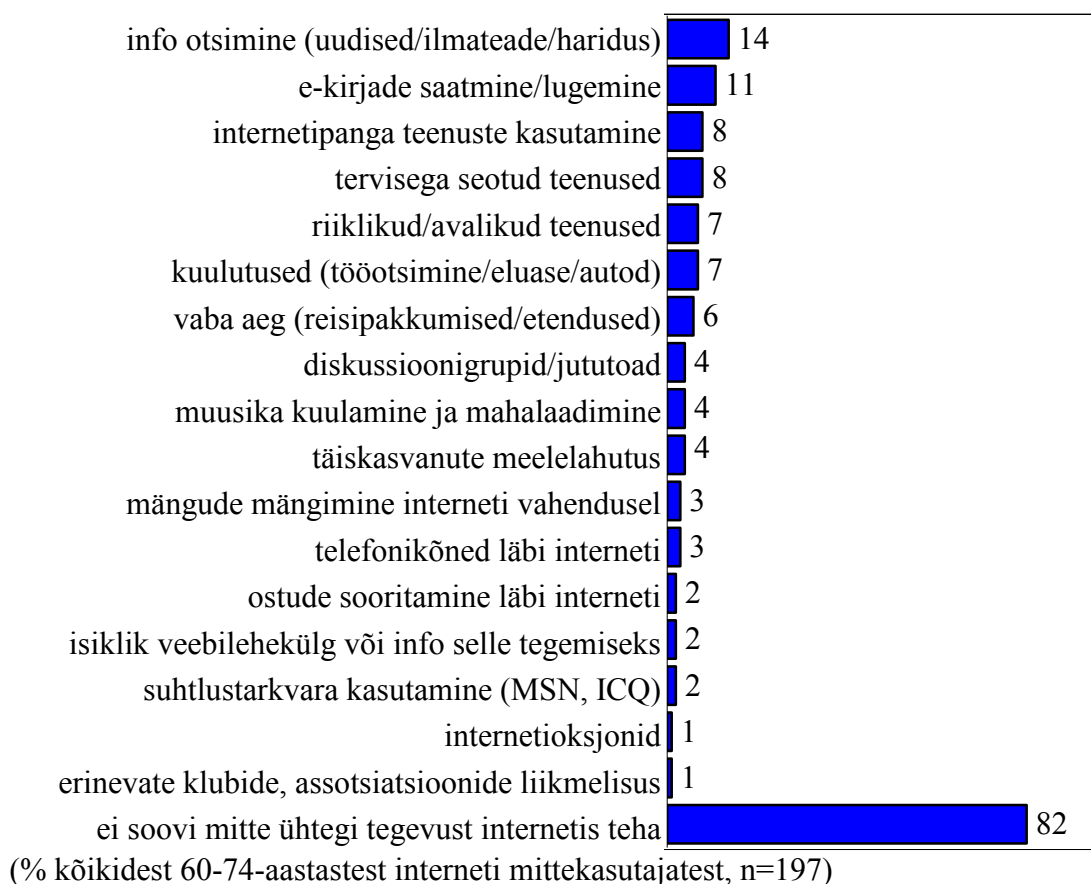
“Ahh jah, reisimise puhul muidugi. Ma ju näiteks eile hommikulgi... Mul hakkas puhkus täna ja lähme Lõuna-Eestisse, Eesti reisile. Otsisin internetist välja turismitalud ja puhkemajad, kus me ööbima hakkame. Me teeme pikema reisi ja need ma otsisin kõik internetist välja. Jah, selles mõttes on internetist küll abi. Ma unustasin selle hetkeks lihtsalt ära. Ja ta on ju võrratu selles mõttes, et ma näen ju sealt, kuidas see maja välja näeb ja kuidas see ümbrus on. Ma ei osta ju põrsast kotis, ma tean täpselt, kuhu ma lähen, et seal on tõesti ilus koht.” (mees, 66, internetikasutaja)

“Loomulikult saaks, sest ma praegu tunnen.. Mul on terved virnad olemas küll igasugused ajakirjasid ja albumeid, aga ikkagi tahaks näha, mis on just praegu ja kuidas ühte või teist asja teha ja selle kohta ma saaksin muidugi internetist väga palju abi. Täna just mõtlesin ühe asja peale, et kuidas seda täpselt teha, aga internetist mul ei oleks muud, kui võtta lahti vastav koht ja ma saan teada. Seal on ju nii palju infovahetust ka just käsitöö osas.” (naine, 70, interneti mittekasutaja)

Eesti elanike väärtushinnangute uuringus RISC küsiti interneti mittekasutajatelt, mida nad sooviksid internetis teha, kui nad hakkaksid internetti kasutama (joonis 12). Enamik soovitud tegevustest oleksid pragmaatilised. Kõige rohkem mittekasutajaid sooviks otsida infot ja saata või lugeda e-kirju. Kahele enimsoovitud tegevusele järgnevad samuti aega säästvad või raha kokkuhoidvad tegevused, näiteks internetipanga teenuste, terviseteenuste ning riiklike/avalike teenuste kasutamine. Meelelahutuslikud tegevused asetsevad pingerea teises pooles.

82% eakatest interneti mittekasutajatest ei sooviks mitte ühtegi loetletud teenust kasutada. See võib olla tingitud ka teadmiste puudumisest, s.t kuna ise pole interneti kasutanud, et teata, mida seal teha võiks.

Joonis 12. Tegevused, mida eakad interneti mittekasutajad sooviksid veebis teha.

Vanemaealised kasutavad interneti eeskätt asjaajamiseks ning info hankimiseks. Meelelahutuslikud tegevused on veel tagaplaanil. Seega leidis kinnitust hüpotees, et pragmaatilised põhjused on olulisemad interneti kasutama hakkamisel ja interneti kasutamisel kui meelelahutuslikud.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Magistritööst tehtavad järeldused on esitatud püstitatud hüpoteeside kaupa:

Interneti kasutamise levik vanemas eas

Eestit iseloomustab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kiire kasutuselevõtt ning rakendamine erinevates eluvaldkondades. Iga teine 15-74-aastane eestimaalane kasutab internetti. Geoffrey Moore'i käsitluse põhjal on Eesti jõudmas tehnoloogia kasutuselevõtu kolmandasse etappi. See tähendab, et info- ja kommunikatsioonitehnoloogia juurde hakkavad jõudma ka konservatiivsema hoiakuga elanikud, kelle hinnangul ei ole edaspidi võimalik uute tehnoloogiatega elada. Eestis on nendeks eakad, kelle seas on arvuti ja interneti kasutamine veel harv nähtus.

Eesti ja Soome sarnanevad selle poolest, et neid iseloomustab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia laialdane omaksvõtt ja mõlemas riigis on vanem generatsioon jäänud infoühiskonnas toimuvast kõrvale. Vaatamata sellele on Eestis ja Soomes viimaste aastate jooksul vanemate inimeste seas interneti kasutajaskond kasvanud. Siiski on kahe riigi erinevus selles, et Soomes kasutab internetti iga kolmas, Eestis aga vaid iga kümnes 60-aastane ja vanem elanik.

Infotehnoloogia aeglast kasutusele võtmist Eesti vanemate inimeste seas kinnitab ka asjaolu, et kõikidest internetikasutajatest moodustavad nemad vaid 4%. See on väga väike osa suures massis, eriti silmas pidades, et 60-aastased ja vanemad moodustavad 21,7% kogu rahvastikust ning nende osakaal pidevalt suureneb.

Arvestades kõike seda, mida Eestis on aastate jooksul erinevate arendusprojektide käigus tehtud, et teadvustada tehnoloogia võimalusi, õpetada arvutit ja internetti kasutama, võimaldada neile juurdepääsu arvutile ja internetile avalike internetipunktide

näol ning pakkuda ka sisuteenust, et omandatud oskusi oleks võimalik rakendada, on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng vanemaealiste seas olnud aeglane.

Vaata Maailma Sihtasutus, mille loomise laiemaks eesmärgiks oli digitaalse lõhe vähendamine ja seeläbi inimeste elukvaliteedi parandamine, ei ole vanemate inimeste sihtrühmas nii suurt edu saavutanud kui teistes sihtrühmades. Lühinägelikult võiks sellele vastu vaielda, sest viimaste aastate jooksul on digitaalne lõhe vanemaealiste seas vähenenud ning kasutajaskond on praktiliselt kahekordistunud. Kuid sellisel juhul räägime vaid kümnendikust sihtrühmas, kelle osakaal kogu rahvastikust igal aastal suureneb.

Töö mõju interneti kasutama hakkamisele vanemas eas

Analüüsis ilmnes selgelt, et vanemaealiste seas on internetikasutajaid rohkem töötavate ja kõrgharidusega inimeste hulgas. Kuigi interneti kasutamise erinevused esinevad ka teistes parameetrites, näiteks vanuse, rahvuse ja elukoha lõikes, ei ole nendes vahed nii suured kui sotsiaalse staatuse puhul.

Töötavad eakad moodustavad 15% 60-74-aastastest, mis ei ole suur hulk. Nendest ca iga kolmas kasutab internetti. Mittetöötavatest samaealistest kasutab internetti vaid 4%. Samas enamik neist 60-aastastest ja vanematest, kes töötavad omavad ka kõrgharidust ning reeglina on nad ametilt spetsialistid või tipp- ja keskastmejuhid. Seega on nad ametipositsioonidel, kus nende töö juba iseenesest nõuab arvuti ja interneti kasutamise oskust. Ka autori poolt intervjueeritud kinnitasid, et töö tõttu on hakatud ja ollakse nõus hakkama arvutit ning internetti kasutama.

Näiteks Soomes, kus samuti on töötavate vanemaealiste seas interneti kasutamine rohkem levinud, kasutab enamik eakatest internetikasutajatest veebi kodus. Eestis on kodu ja töökoht praktiliselt võrdse olulisusega interneti kasutamisekohad. See tuleneb sellest, et Eesti eakate kodudes on arvuti ja internetiühendus veel vähelevinud. Seega on Eesti vanemaealistel tööl oluline mõju interneti kasutama hakkamisele.

Vanemaealiste suhtumine interneti kasutamisesse

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid hakatakse kasutama peamiselt siis, kui inimesel on huvi ja motivatsioon. Kvantitatiivuuringu analüüsist selgus, et mittekasutajatel on valdavalt negatiivne hoiak info- ja kommunikatsioonitehnoloogia suhtes. Nad ei leia mitte ühtegi tegevust, mis ajendaks neid interneti kasutama hakkama. Oma senises elu on nad saanud hakkama ilma selleta, seetõttu ei osata ette kujutada, millist kasu nad võiksid internetist saada.

Samas võiks loota, et selline negatiivne hoiak tasapisi muutub. Eestis on üks teine tehnoloogia, mobiiltelefonid, mille kasutamine vanemaealiste seas oli 2000-ndate aastate alguses samuti harv nähtus. Kättesaadavuse ehk mobiiltelefoni omamise probleemi lahenumisega hakkasid ka vanemaealised mobiiltelefone kasutama. Sellel kevadel kasutas mobiiltelefoni juba iga teine 60-aastane ja vanem elanik (TNS Emor 2005c).

Analüüsiks kasutatud kvantitatiiv- ja kvalitatiivuuringu tulemustes on vastuolu. Kvantitatiivuuringu tulemused näitasid interneti kasutamise suhtes negatiivset hoiakut ja kvalitatiivmeetodil tehtud intervjuud positiivset hoiakut. Kahe uuringu läbi viimise ajaline vahe on poolteist aastat. Lisaks tuleb arvestada sellega, et autor intervjueeris Tallinnas elavaid vanemaid inimesi, kelle seas suhtumine internetis pakutavasse on veidi positiivsem. Seega jääb üles küsimus, kas kvalitatiivmeetodil intervjueeritud kuulusid nende 18% sekka, kes on huvitatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisest või on üldine hoiak vanemate inimeste hulgas viimase pooleteise aasta jooksul positiivsemaks muutunud. Kindlasti tasuks vanemate inimeste hoiakut info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatega suhtes edasi uurida, sest see annaks ettekujutuse, kuhu see sihtrühm uute tehnoloogiatega kasutuselevõtus liigub ning milliseid muutusi on ette näha.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise barjäärid

Erinevad lähenemised (Kai, Cuneo, DiMaggio et al) on toonud välja rea just vanemate inimeste tehnoloogia kasutuselevõtu barjääre, milledest osa kehtivad ka Eesti eakate puhul. Nendeks on oskuste puudumisega, arvuti ja interneti kättesaadavusega ja vanusega seotud füsioloogilised ning psühholoogilised barjäärid. Seega on tõenäoliselt huvi puudumine vaid ettekääne arvuti ja interneti mittekasutamisel ning tegelikud põhjused on hoopis milleski muus.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise barjääridest jäi kõige rohkem kõlama kättesaadavuse probleem, mida peetakse interneti kasutamise kõige suuremaks takistuseks. Arvutile ja internetile juurdepääsu loomist loetakse ka üheks oluliseks digitaalse lõhe ületamise võimaluseks.

Vaatamata sellele, et Eestis on loodud ca 700 avalikku internetipunkti ning toetudes Emori ja Praxise poolt teostatud digitaalse lõhe projekti soovitusetele, loodi avalikke internetipunkte ka pensionäride päevakeskustesse, ei ole oodatud tulemust saavutatud. Avalikud internetipunktid ei ole kohad, kuhu vanemad inimesed internetti kasutama lähleksid. Teadmatus ning kartus võõraste inimeste ees saamatu näida tingib selle, et internetti hakatakse kasutama siis, kui kodus on arvuti ja internetiühendus.

Kodus omab arvutit 12% ja internetiühenduse on soetanud 8% 60-aastastest ja vanematest eestimaalastest. See annab ka vastuse, miks interneti kasutamine on selles elanikegrupis madal – kodus pole internetti ja mujale kasutama ei minda.

Koju arvuti ja internetiühenduse soetamist takistab peamiselt raha puudus. Vaatamata sellele, et nii arvutite kui ka internetiühenduse hinnad on viimaste aastate jooksul alanenud ning arvutit ja selle lisaseadmeid on võimalik osta null-protsendilise järeelmaksuga, ei omata ressursse koju uut riist- ja tarkvara ning internetiühendust soetada. Eesti 60-aastaste ja vanemate sissetulekud on väikesed, enamik sellealisi teenib kuni 3000 krooni pereliikme kohta kuus (TNS Emor 2005c).

Arvestades seda, mida vanemaealised internetis teevad, ei vaja nad uut arvutit, piisab ka kasutatud arvutist. Kõik autori poolt intervjuueeritud internetikasutajad olid saanud arvuti lastelt ning need, kes seda veel ei oma, oleks rahul ka kasutatud arvutiga. Ka esimesed mobiiltelefonid olid vanematel inimestel kas laste või lastelaste vanad telefonid, seega võiks seda kogemust kasutada ka arvutite puhul. Selline arvutite ringlus on saamas Eestis traditsiooniks.

Sellekevadine Eesti ettevõtete infotehnoloogiat kaardistava uuringu tulemused näitasid, et firmad hakkavad arvuteid välja vahetama (TNS Emor 2005b). Mitmed firmad on seda ka juba teinud. Näiteks Hansapank on lubanud koostöös Tallinna Linnavalitsusega jagada oma vanad arvutid linlastele (Delfi 2005). Vanemaealised ei vaja kiire protsessoriga arvutit. Nendeks tegevusteks, mida nemad internetis teevad, piisab ka väiksema mälumahuga kasutatud arvutist. Seega oleks pensioniealistel võimalik kas läbi enda, laste või lastelaste töökoha või avaliku kampaania saada tasuta või väikese tasu eest kasutatud arvuti. See oleks ka üks lihtsamaid vahendeid tehnoloogia kättesaadavuse probleemi lahendamiseks. Vajalik on vaid leida lahendus, kuidas need arvutid jõuaksid vajajate juurde.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise motivatsioonid

Erinevates riikides on jõutud arusaamisele, et info- ja kommunikatsioonitehnoloogia parandab inimeste elukvaliteeti ka vanemas eas ning nende kaasamine infoühiskonda mõjutaks positiivselt nende elu ja sotsiaalseid suhteid.

Kindlasti on aktiivse tööperioodi lõpetamine ja koju jäämine eakale inimesele suur elumuutus, eriti üksi elavatele inimesele – vähenevad suhtlemisvõimalused, tuntakse end üksikuna ning sageli ka ebavajalikuna. Internet on võimalus, kuidas leevendada üksindustunnete ja suhtlemisvajadust ning jätkuvalt saada osa ühiskonnas toimuvatest protsessidest.

Pragmaatiline vaatenurk motiveeriks Eesti vanemaid inimesi internetti kasutama. Eakad näevad interneti kasutamises võimalust ajaga kaasas käia ning aja ja raha säästmist. Info

otsimine, internetipanga kasutamine, ajalehtede lugemine on põhilised põhjused, miks soovitakse internetti kasutada. Lisaks neile ka suhtlemine kas e-posti vahendusel või suhtlustarkvara abil.

Maailma globaliseerumine, inimeste mobiilsus (inimesed reisivad, asuvad tööle teistesse riikides) ning tehnoloogia areng iseloomustavad tänapäeva ühiskonda. Eakad näevad internetis võimalust suhelda laste ja lastelastega, kes elavad neist eemal kas Eestis või mõnes välisriigis. Vahetada digitaalfotosid või suhelda suhtlustarkvaraga, kasutades veebikaamerat tagab vahetu kontakti ka tuhandete kilomeetrite kaugusel. Seega ei pea paika arvamus, et internet pärsib inimeste vahelist suhtlemist, pigem see soodustaks seda.

Internetipanga teenuste kasutamine on igas vanuses Eesti internetikasutajate seas populaarne. See on kindlasti ka üks sisuteenus, mis ajendaks vanemat inimest internetti kasutama. Huvi internetipanga teenuste kasutamise vastu on peamiselt seotud maksete tasumisega internetipanga vahendusel. See tundub vanemale inimesele kiire ja ka odav võimalus, sest teenustasu selle eest ei lisandu. Pangakliendiks olemine ei ole probleem, sest kolm neljandikku Eesti pensioniealistest on pangakliendid. Internetipanka kasutab vaid 13% 60-aastastest ja vanematest pangaklientidest ning nendest omakorda tasub igakuiseid regulaarmakseid interneti vahendusel 74% (TNS Emor 2004b).

Interneti kasutamise motivatsioonide ja teistest riikidest saadud kogemuste analüüsid on näidanud, et tervishoiuga seotud e-teenused ajendaks inimesi interneti juurde tulema ka vanemas eas. Eestis on tervisega seotud sisuteenuseid veel vähe. Vaatamata sellele on selles valdkonnas näha muudatusi. Sotsiaalministeerium on kinnitanud, et peagi on võimalik arsti vastuvõtule registreerida internetis (osa tervishoiuasutusi juba pakub seda teenust), samuti hakatakse haiguslugusid elektroonilises andmebaasis hoidma ning töötatakse välja e-retsepti süsteem (Günter 2005). Kindlasti hõlbustab see tervishoiuteenuste kättesaadavust kõigi elanike gruppide jaoks. Arvestades, et vanemad inimesed moodustavad tervishoiusektori klientuurist olulise osa, võib meditsiiniteenuste internetiseerimisest saada edasiviiv motivaator interneti kasutama hakkamisel.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli vaadelda, kuidas on info ja kommunikatsioonitehnoloogia areng mõjutanud inimeste elu ja miks on enamik Eestis elavaid vanemad inimesed sellest kõrvale jäänud. Mis on neid seni takistanud tehnoloogia arenguga kaasa käimast ja kuidas oleks võimalik teha nii, et ka nemad saaksid osa ühiskonnas toimuvatest protsessidest, mida mõjutab tehnoloogia areng? Millised tegurid motiveeriks vanemaid inimesi info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid kasutama hakkama?

Eesti ühiskond võttis kiiresti omaks uued info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad, neid rakendati nii kommunikatsioonivahendina kui ka protsesside haldamiseks. Noorem põlvkond kohanes sellise muutusega kiiresti ning ka interneti kasutajaskond kasvas pidevalt. Vaid 60-aastased ja vanemad inimesed on teistest maha jäänud ning nende seas on arvuti ja interneti kasutamine harv nähtus.

Eestis on interneti kasutamine vanemate inimeste seas kasvanud aeglasel tempos, seda näitab ka võrdlus Soomega, kus samuti eksisteerib digitaalne lõhe vanemate inimeste seas. Viimastel aastatel on mõlemas riigis 60-aastaste ja vanemate seas internetikasutajaid lisandunud. Kuid vahe on selles, et Soomes on internetikasutaja ligikaudu iga kolmas ning Eestis vaid pea iga kümnes vastavas vanuses inimene.

Eestis eristuvad 60-aastaste ja vanemate internetikasutajate seas need, kes käivad veel tööl. Pea iga kolmas töötav pensioniealine on internetikasutaja. Reeglina on töötavad internetikasutajad kontoritöötajad (spetsialistid või juhid), sest nende töö nõuab interneti kasutamist. Samuti oleks ka mittekasutajad töö tõttu valmis interneti kasutama hakkama. Seega on tööl oluline roll interneti kasutamine hakkamisele vanemas eas.

Mittekasutajate suhtumine info- ja kommunikatsioonitehnoloogiasse on oluline baas selle hilisemale kasutuselevõtule. Kvantitatiivuuring näitas, et vanematel inimestel on üldiselt negatiivne hoiak interneti kasutama hakkamise suhtes. Samas ei leidnud see süvaintervjuude käigus kinnitust. Intervjueeritud vanemad inimesed olid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia suhtes positiivse hoiakuga ning mittekasutajad olid samuti valmis internetti kasutama hakkama. Seega näitab see kahe uuringu tulemuste erinevust. Oletada võib, et kuna kvantitatiivuuringu küsitlus toimus peaaegu poolteist aastat enne kvalitatiivuuringut, võivad süvaintervjuud peegeldada üldise suhtumise muutumist positiivses suunas.

Vanemad inimesed näevad internetti kui mugavat, aega kokku hoidvat ning raha säästvat vahendit. Eakaid motiveeriks interneti kasutamise juures praktilised tegevused: info otsimine, pangatehingute tegemine (peamiselt regulaarmaksete tasumine), suhtlemine e-posti vahendusel, ajalehtede lugemine. Internetti ei nähta kui meelelahutust pakkuvat vahendit. Leitakse, et pigem on interneti poolt pakutav meelelahutus nooremate inimeste pärusmaa.

Suurimaks barjääriks info- ja kommunikatsiooni tehnoloogia kasutusele võtmisel on selle kättesaadavus. Vanemad inimesed sooviksid internetti kasutada kodus, kuid kahjuks ei ole võimalik neil madala sissetuleku tõttu arvutit ja internetti koju soetada. Avalikud internetipunktid, mida on Eestis kõikjale rajatud, ei ole need kohad, kuhu vanemad inimesed internetti kasutama läheksid. Intervjuude põhjal näib, et oskusi puudutavad barjäärid, mis on olulised internetis pakutavate sisuteenuste kasutamisel, ei ole enam niivõrd suur probleem. Noorema põlvkonna teadlikkus arvutist ja internetist on piisavalt hea, et olla toeks vanemale põlvkonnale uute oskuste rakendamisel.

Seega saab vanemate inimeste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia omaksvõtmisel määravaks selle kättesaadavus, sest see on hetkel nende jaoks suurim barjäär info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatega kasutuselevõtul. Kui see takistus saaks likvideeritud, võiks eeldada, et kasutamine hakkab levima ka selles sihtrühmas ning e-kaasatus suureneb.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisega seonduvat ebavõrdsust tuleks kindlasti edasi uurida. Antud töö põhjal jääb vastuseta küsimus, kas Eesti vanemate inimeste suhtumine tehnoloogiasse on jätkuvalt negatiivne või näitab autori poolt intervjueeritud eakate positiivne hoiak suhtumise muutumist. Selle edaspidine uurimine annaks ettekujutuse, kuhu see sihtrühm uute tehnoloogiate kasutuselevõtus liigub ning mis sellega kaasneb kogu ühiskonna jaoks.

SUMMARY

The main goal of the Master Thesis is to observe, how development of information and communication technology has influenced people's lives and why majority of Estonian older people are not using these technologies. What are their barriers to keep up with modern technologies and how it would be possible for them to take part in the society that is today influenced by technology a lot? Which factors motivate older people to start using information and communication technologies?

Estonian society adopted new information and communication technologies quite rapidly. These technologies were implemented as communication tools or used for administrative processes. Younger generation adapted these changes smoothly and the Internet user base grew continuously. Only people aged 60 years and older have lagged behind and usage of personal computers and Internet is uncommon for them.

In Estonia, usage of Internet among older people has increased slowly, especially while comparing Internet penetration in respective target group in Finland. During the past years Internet penetration has increased among people aged 60 years and older in both countries, but the difference is that in Finland almost every third elderly is Internet user, while in Estonia approximately every tenth person from respective age uses the Internet.

Among elderly Internet users those who are still working stand out. Almost every third person aged 60 years and older who works also use the Internet. These elderly Internet users are typically office workers (specialists and managers) and their job requires Internet usage. Also those, who do not work would start using the Internet if their work demands it. Thus job has important impact on Internet usage and also for those who have not used it yet.

The attitude of non-users towards information and communication technologies is essential factor that influences later technology introduction. Quantitative survey showed that elderly have generally negative attitude towards Internet usage. At the same time this evidence was not revealed during the qualitative survey. This target group had positive attitude towards information and communication technologies and also non-users were ready to begin using the Internet. So this shows difference between two surveys. The quantitative survey was carried out almost one and a half year before qualitative survey, so we may assume that in-depth interviews reflect changes in the general attitude.

Elderly see Internet as comfortable, time and money saving tool. Practical activities (information search, e-banking, communication via e-mail, reading newspapers) motivate elderly to use the Internet. Web has not been considered as entertaining tool. Entertainment is more for younger people.

Access is the biggest barrier for the usage of the information and communication technology. Elderly would like to use the Internet at home, but unfortunately they are not able to buy computer at home because of their low income. Public Internet Access Points, which are available all over Estonia, are not places, where older people would like to go to use the Internet. Based on the interviews, it seems that barriers related to lack of skills are not primary obstacles any more. PC and the Internet usage experiences of the younger generation is sufficiently good to help also older people to acquire new skills.

It could be concluded that access becomes decisive in adoption of information and communication technologies among elderly as this is currently the biggest barrier in adoption of new technologies in older age. If this obstacle will be removed, we may presume that Internet usage will start develop also in observed target group.

The unanswered question is whether attitude towards information and communication technologies is continuously negative or the positive attitude that people who were

interviewed, reflects radical changes in the attitude of the target group as a whole. Thus the author suggests further exploration of the attitude of elderly towards information and communication technologies. It is inevitable to understand where elderly are moving in terms of adoption of information and communication technologies and what kind of impact this will have to the society as a whole.

KASUTATUD KIRJANDUS

Attewell, P. (2001) The First and Second Divides. *Sociology of Education*. 2001, Vol. 74 (July): 252-259.

Balti Meediateabe AS. (1997) Uue kommunikatsioonitehnoloogia kasutuse uuring. Sügis 1997.

Balti Meediateabe AS. (1998) Arvutite ja interneti kasutamine Eesti elanike hulgas. Kevad 1998.

Cameron, D; Marquis, R; Webster, B. (2001) Older Adults Their Perceptions, Experiences And Anxieties with Emerging Technologies. *Australasian Journal on Ageing*. 20, 50-56

Castells, M. (2000) The Rise of Network Society. *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Second Edition. UK: Blackwell Publishers. p. 594.

Cuneo, C. (2002) Globalized and Localized Digital Divides Along the Information Highway: A Fragile Synthesis Across Bridges, Ramps, Cloverleaves and Ladders. The 33rd Annual Sorokin Lecture. University of Saskatchewan. 31.01.2002.
<http://socserv2.mcmaster.ca/sociology/Digital-Divide-Sorokin-4.pdf>

Delfi. (2005) Hansapanga romud arvutid tallinlastele. 22.07.2005.
<http://www.delfi.ee/archive/index.php?id=10813352>

DiMaggio, P; Hargittai, E; Neuman R. W; Robinson J.P. (2001) Social Implications of the Internet. *Annual Review Sociology*. Vol. 27. p. 307-336.

Giddens, A. (2001) *Sociology*. 4th Edition. Polity Press. p. 750.

Günter, A. (2005) Arstile registreerimine kolib kolme aastaga internetti. *Postimees*. 30.05.2005.

Eesti Statistikaamet. www.stat.ee 15.06.2005.

Emor. (2001a) e-seire II kvartal.

Emor. (2001b) e-seire IV kvartal.

Emor ja Poliitikauuringute Keskus Praxis. (2002) Digitaalne lõhe Eestis ja selle ületamise võimalused. Toimetajad: Kalkun, M; Kalvet, T. Tallinn. lk. 137.

empirica. (2002) Older People and Information Society Technology. A Comparative Analysis of the Current Situation in the European Union and of Future Trends. European SeniorWatch Observatory and Inventory – A market study about the specific IST needs of older and disabled people to guide industry, RTD and policy. April 2002. p. 141.

eriik. <http://www.riik.ee/et/>. 21.07.2005

Irizarry, C; Downing A; Elford C. (1997a) Seniors-On-Line: Introducing Older People to Technology. Australasian Physical & Engineering Sciences in Medicine. Volume 20, Number 1, 1997.

Irizarry, C; Downing A. (1997b) Computers Enhancing the Lives of Older People. Australian Journal on Ageing. Volume 16, No.4. November 1997.

Järviste, L. (2004) Sotsiaalse kaasatuse protsess ja vabauhendused. Kohalike Omavalitsuste Portaal. 25. 11. 2004 www.portaal.ell.ee

Kai, S.C. (2001) Bridging the Digital Divide. A Vision to a Digital Inclusive Society. http://www.sinchungkai.org.hk/demo/eng/scks_publication/policy_paper/Digital_divide.pdf

Kandla, K. (2004) Demograafia loengu materjalid. Tallinna Pedagoogikaülikool. Kevad 2004.

Katz, J. E; Rice, R. E. (2002) Synopia: Access, Civic Involvement and Social Interaction on the Net. – The Information Age Series: The Internet in Everyday Life. Edited by: Wellman, B and Haythornthwaite. USA: Blackwell Publishing. p. 588.

Kerem, K. (2003) Internet Banking in Estonia. PRAXIS Center for Policy Studies. PRAXIS Working Paper no 7/2003.

Lawrence, J.W. (2004) Online Seniors are Growing in Number and Savvy. Ohio Department of Aging. <http://www.goldenbuckeye.com/agingissues/june2004.html>

Moore, G. A. (1995) Inside the Tornado: Marketing Strategies from Silicon Valley's Cutting Edge. USA: HarperCollins Publisher. p.272

Oks, R. (2005) Kvaliteet või kvantiteet!? Ettekanne Infopoliitika III foorumil: "Infoühiskond – kelle jaoks?". Tallinn. 26.05.2005

Population Reference Bureau. (2004) World Population Data Sheet 2004. http://www.prb.org/pdf04/04WorldDataSheet_Eng.pdf

Randver, K. (2004) Internetikasutus kasvab enim tööliste hulgas. ITee, 17. 02. 2004.

Randver, K. (2005) Uue kirjaoskuse levikust Eestis lähiriikide taustal. Ettekanne Infopoliitika III foorumil: "Infoühiskond – kelle jaoks?". Tallinn. 26.05.2005

Selwyn, N. (2004) The Information Aged: A Qualitative Study of Older Adults' use of Information and Communication Technology. Journal of Aging Studies. Vol. 18, issue 4, p. 369-384.

Selder, S. (2005) Netikasutajate seas kasvab kõige kiiremini laste osakaal. Eesti Päevaleht. 17.06.2005.

Sotsiaaalministeerium. (2004) Sotsiaalse kaasatuse riiklik tegevuskava. Sotsiaalministeerium. Tallinn. Juuni 2004.

Tartu Ülikooli ajakirjandus ja kommunikatsiooni osakond. (2004) Eesti elavik 21. sajandi algul. Ülevaade uurimuse Mina. Maailma. Meedia tulemustest. Kalmus, V; Lauristin, M; Pruulmann-Vengerfeldt, P. Tartu Ülikooli Kirjastus. lk. 400.

Thurlow, C; Lengel, L; Tomic, A. (2004) Computer Mediated Copmmunication. Social Interaction and The Internet. London: SAGE Publications. p. 256.

Tiigrihüppe Sihtasutus. (1996) Rahvuslik sihtprogramm "TIIGRIHÜPE". Eesti haridussüsteemi arvutiseerimiseks.
http://www.tiigrihype.ee/tiiger_programm/ajalugu.php 21.07.2005.

Tiigrihüppe Sihtasutus. (2001) Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia Eesti Koolis.
http://www.tiigrihype.ee/tiiger_pluss/strateegia.html 21.07.2005.

TNS. (2003) Government Online. An International Perspective 2003. Global Summary. p. 60.

TNS Gallup. (2002) Gallup NetTrack. Spring 2002.

TNS Gallup. (2005) Gallup NetTrack. Spring 2005.

TNS Emor. (2004a) RISC Eesti.

TNS Emor. (2004b) F-monitor: Eesti leibkondade finantskäitumine.

TNS Emor. (2004c) e-seire. IV periood.

TNS Emor. (2005a) e-seire. II periood.

TNS Emor. (2005b) IT ja internet Eesti firmades. Kevad 2005.

TNS Emor. (2005c) Omnibuss-uuring. Kevad 2005.

Tulva, T. Kiis, A. (2001) Vananemine Eestis: Eakate toimetulek ja teenuste vajadus. Tallinn. lk. 38.

Vaata Maaailma. www.vaatamaailma.ee 21.06.2005.

van Dijk, J. (1999) The Network Society. Social Aspects of New Media. London: SAGE Publications. p. 267.

Vare, T. (2005) Digilõhe teisel poolel on vanemaealised. Arvutimaailm. 1/2005.

Vengerfeldt, P. (2002) "Digitaalsest lõhest" infokihistumiseni – uurimistemaatikat kaardistades. Arvutimaailm 9/2002.

Vengerfeldt, P. (2003) Tehnoloogilisest optimismist ja digitaalsest lõhest. Arvutimaailm 2/2003.

Viik, L. (2002) Sotsiaalne kaasatus ja sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum (JIM). Euroopa Liidu ja Eesti ühisseminar. Tallinn, 18.06.2002.

Warschauer, M. (2003) Dissecting the "Digital Divide": A Case Study in Egypt. The Information Society, 19: 297-304, 2003.

Webster, F. (1995) Theories of Information Society. London: Routledge. p. 257.

Webster, F. (2002) The Information Society Revisited. – The Handbook of New Media. Social Shaping and Consequences of ICT. Edited by Lievrouw, L. A. and Livingstone, S. London: SAGE Publications. p. 546.

LISA 1. Eesti 15-74-aastaste elanike üldkogumi jaotus

		Üldkogum (ESA 01.01.1997)	Üldkogum (ESA 01.01.2000)	Üldkogum (ESA 01.01.2003)
		%	%	%
KOKKU		100,00%	100,00%	100,00%
PIIRKOND	Tallinn	29,74%	29,28%	30,33%
	Põhja-Eesti	13,80%	14,27%	14,62%
	Lääne-Eesti	12,30%	12,46%	11,82%
	Tartu piirkond	13,00%	13,07%	13,51%
	Lõuna-Eesti	11,98%	11,88%	11,54%
	Virumaa	19,18%	19,04%	18,18%
ELUKOHT	Pealinn	29,52%	29,28%	30,33%
	Suur linn	19,74%	19,67%	19,49%
	Muu linn	21,32%	21,29%	20,49%
	Maa-asula	29,42%	29,77%	29,70%
SUGU	Mehed	46,69%	46,87%	46,54%
	Naised	53,31%	53,13%	53,46%
VANUS	15-24	18,87%	19,09%	19,55%
	25-34	18,60%	18,48%	17,84%
	35-49	28,29%	28,01%	27,04%
	50-64	22,33%	22,45%	22,98%
	65-74	11,91%	11,97%	12,60%
RAHVUS	Eestlased	65,00%	65,20%	66,01%
	Muu rahvus	35,00%	34,80%	33,99%

Allikas: Eesti Statistikaamet 1998-2004

LISA 2. Värbamisküsimustik

1. Sugu

naine	1
mees	2

2. Kui vana Te olete?

_____ aastat

3. Kas Te hetkel töötate?

Jah	1
Ei	2

4. Kas Te kasutate internetti?

Jah	1
Ei	2

Need, kes kasutavad internetti

5. Millal Te hakkasite internetti kasutama?

viimase 12 kuu jooksul	1
rohkem kui 12 kuud tagasi	2

Need, kes kasutavad internetti

6. Kui sageli Te kasutate internetti?

Iga päev	1
5-6 päeval nädalas	2
2-4 päeval nädalas	3
üks kord nädalas	4
mõned korrad kuus	5
veel harvem	6

Need, kes kasutavad internetti

7. Kus Te kasutate internetti?

Kodus	1
Tööl	2
Avalikus internetipunktis	3
Raamatukogus	4
Laste või lastelaste juures	5
Sõprade või tuttavate juures	6
Mujal (Täpsustage!) _____	7

LISA 3. Intervjuu transkriptsioon (naine, 60, internetikasutaja)

Miks Teie arvates inimesed kasutavad internetti?

Ma ei tea, ma arvan, et sellepärast, et see teeb elu lihtsamaks ja huvitamaks ja igavuse peletamiseks.

Milleks võiks internet hea või kasulik olla?

Ma ei oska öelda. Igatpidi aitab elada ju. Nagu igasugused uudiseid ja igasugused võimalused on ju seal olemas. No kasvõi maksude maksmiseks, oma rahaseisude kontrollimiseks, ilmateate uurimiseks, need on need, mida mina olen teinud. Ja siis busside sõiduplaanide jaoks ja neid ajalehti mulle sealt eriti ei meeldi uurida. Ja siis elektronpost.

Kuidas võiks internetist kasu saada pensioniealised nagu Teie?

Ma ei tea, ma mõtlen, et ikka sama kõik see asi, et lihtsalt ... noh, et kui ei ole otsekorraldusega maksmine, mul on õudselt hea kui ma teen hanza.neti või u-neti kaudu oma maksed ära ja saan teada, kui palju mul raha on, et ma ei pea minema selleks automaati. Ja mängu ma muidugi ei mängi, see MSN-is ma olen ikka oma lapselapsega olnud, see on ka selline vaheldus tegelikult. Ja, nii teaduslikult ma ei oska neid kõiki värke seal üldse otsida, aga noh, nii ajaviiteks olen üht-teist proovinud.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta internetti?

Ma arvan lihtsalt, ta on ka küllalt kallis, et nii kaua kui ma olen suuteline maksmata, nii kaua ma maksmata. Las ta mul olla, ega ta mul leiba ei küsi ju. Ja teiseks, kui mul lapselaps tulevad, siis need istuvad seal ja nendelgi on huvitavam. No ikka selline ajaviitmise koht.

Kui mõelda pensioniealiste peale, siis miks Teie arvates nemad ei kasuta internetti?

Ma arvan, et nad lihtsalt ei ole harjunud ja ei teata sellest, et kuidas seda kasutada. Mina sain selle julguse arvuti kasutada üldse "Vaata Maailma" kursusest. Mina käisin selle läbi ja ikkagi üht-teist jäi sealt külge, et ma vähemalt julgesin arvuti taha istuda. Ja saan hakkama nende kinnipanemistega ja kui ma alguses proovisin, sain endale mingi akna ette ja siis ma ei saanud teda maha ja siis ma olin hädas. Aga nüüd vähemalt ma ikka saan hakkama niimoodi, et ma saan selle alguse jälle tagasi. Ja ma arvan just, et mõeldes vanematele inimestele, kindlasti on selliseid ju palju, kes ajaga kaasas käivad ja oskavad palju rohkem.

Mis ajendas Teid internetti kasutama?

No ilmselt ikkagi kõik see elu, et kõik ümberringi käivad seal ja ikkagi huvi selle vastu.

Kas lisaks huvile oli ka mingi konkreetne tegevus, mis Teid interneti juurde viis?

Ei, ei, lihtsalt, et kuna mulle pärandati üks vana arvutiloks ja kuna ta on olemas, siis ju nagu tahaks seda ka kasutada. Pojal jäi sellest arvutist väheks ja ta ostis endale uue. Internetiga ma ikka tegelesin täiesti ise, Starman pani mulle selle sisse.

Palun kirjeldage oma esimest interneti kasutamise kogemust.

No üldiselt mulle pandi kõik need “favoriidid”, et kui ma tahan kuskile minna, siis ma vajutan sinna peale ja siis ma saan kohe otse sinna sisse. Ja praegu on ka näiteks see Ühispank läks SEB Pangaks ja siis mina ei osanud seda sinna favoriitidesse panna ja siis ma ikkagi palusin tüdruku ja tema pani mulle selle, et ma saan nagu otse sinna sisse. Eks ta ikka natuke läbi kivide ja kändude läheb. Olen juba natuke aega seda kasutanud, aga ikka jään kinni või ei oska edasi minna. Siis pean tüdruke helistama. Tema juhendab mind edasi.

Kui Te käisite arvutikursustel ja läksite seas esmakordselt internetti, palun kirjeldage seda kogemust.

Seal öeldi nagu ette, et kuhu nüüd vajutada ja nüüd vajutada, seal oli niimoodi, et ikka selle õpetuse peale, mitte nii, et nüüd päris ise oleks osanud välja otsida.

Kui Te hakkasite internetti kasutama, siis mis oli Teie jaoks kõige raskem?

Ma ei oskagi seda öelda. Võibolla, et kui ma tahan midagi leida, mingit asutust, siis kuidas ma selle sinna pean õigesti trükkima, et ta mulle sinna ette tuleb. Ma ei tea..

Kas arvuti juures oli midagi keerulist, nii et kohe alguses oli probleeme?

No ilmselt nagu aukartus on ju selle asja ees kõik, ma arvan.

Kelle poole Te pöördute või kust Te saate abi, kui Teile tekib mingi küsimus interneti kasutamise kohta?

No ikka oma laste poole, lapselapsed on ju ka sama targad, väga targad, et ikka nende poole.

Kas teil on igapäevatoos on vaja internetti kasutada?

Ei. Tööl pole mul vaja internetti kasutada.

Mida te tavaliselt internetis teete?

Mina vaatan, kas mulle on kirja tulnud, see on üks asi, mida ma kohe lähen sinna Elioni kohvikusse. Siis on noh, kontrollin oma rahade seisu. Siis ma maksan neid korterikulud, mis arve mul tuleb. Ma maksan internetipanga kaudu, sest teised on mul kõik otsekorraldusega. See on praegu ainuke, mis mul on niimoodi maksta. Mõnikord tuleb mees ja ütleb, et tee mulle EMT ülekanne ja siis ma teen selle talle ära.

Kas peale e-posti ja internetipanga on veel tegevusi, mida te tavaliselt internetis teete?

Mänge ma ei mängi, mõnikord ma olen lihtsalt seal. Näiteks busside aegu olen sealt otsinud ja ilmateadet olen otsinud ja selliseid asju olen otsinud.

Kas on mingi tegevusi, mida te plaanite lähiajal internetis kasutama hakata?

Vot seda ma ei oska öelda.

Kuidas te uusi tegevusi kasutama hakkate? kas keegi näitab ette ja siis te hakkate neid tegema?

Tavaliselt olen ma üksi kodus ja üksinda pusin seal kallal. Keegi kõrval küll ei seis, ikka ise proovin järgi.

Millist kasu te ise olete saanud internetist?

Ma ütlen, et jalavaeva vähendamine just nimelt ja kui on õudselt igav, no mis ma teen, ma lähen istun natuke seal ja natuke midagi otsin ja vaatan. Aga mida konkreetselt, seda ma nagu ei oskagi praegu öelda. Aga ma tean, et ma olen seal istunud ja mõnda asja, mis mind nagu huvitab, ma hakkan vaatama, kas on midagi selle kohta.

Kuidas on internet teie elustiili muutnud? kas ta on mõjutanud teie igapäevategevusi?

Ma arvan, et ei. Selle kohta ma küll ütlen, et ei ole.

Millised on teie hobid?

Ega mul eriti ei olegi neid hobisid, sest see omaaegne elu, mis kunagi on huvitanud, siis polnud nagu aega selle asjaga tegeleda ja noh, niimoodi on jäänud. Ristsõnad, ainuke võibolla, et ma istun ja lahendan neid ristsõnu.

Kas te ristsõnade lahendamise jaoks mingit infot olete internetist otsinud?

Kahjuks ei ole, siis ma olen alati ikka võtnud mingid sõnaraamatud endale ette. Ma ei ole isegi tulnud selle peale, et hakata sealt otsima.

LISA 4. Intervjuu transkriptsioon (naine, 72, internetikasutaja)

Mis te arvate, miks inimesed kasutavad internetti?

Ma arvan, et kiiruse pärast. Elu on kiiremaks läinud ja info on kättesaadavam ja käepärasem. Ja eks ta moeasi ka on.

Milleks võiks internet hea või kasulik olla?

Jällegi on informatsiooni kättesaadavus, kasvõi vanematel inimestelgi, et võtad prindid bussigraafiku või vaatad, kes puud kohale veab. Või mõni töötamine noorematel inimestel. Puhtalt kiirus ja informatsioon, käepärasem. Ma arvan, et sellepärast.

Kuidas pensioniealised saaksid internetist kasu?

No eks kasu saavad ka need inimesed, kes igavlevad, need lahutavad mõnevõrra meelt, sest saad kätte mõningad kultuuriprogrammid või ajalehed.. See, kes sügavuti tegeleb kirjandusega, saab sõnastikke kasutada. Ma arvan, et vana inimene saaks üksindust leevendada. Selliseid on palju, kellel pole lapselapsi, ütlevad, et on väga igav elada. Nii et sellisel juhul ta oleks sõber ja ajaveetja.

Miks Teie arvates inimesed ei kasuta internetti?

Ma arvan, et üks asi on materiaalne külg. Ja kartus tehnika vastu või uudsuse vastu. Neil tekib kohe hirm.

Kui Te mõtlete oma sõbrannade või tuttavate peale, kes on teie vanused, kas neil on veel mingeid põhjuseid, miks nad ei kasuta internetti?

Minu ringkonnas väga paljud sõbrannad kasutavad. Aga keda ma olen kuulnud, kes ei kasuta, ütleb, et tema saab ka teisiti, et lastel on ja lapsed võtavad informatsiooni välja kui on vaja. Nii et kuskilt külge pidi ikkagi nendele see arvuti jookseb sisse.

Mis ajendas Teid internetti kasutama?

Lihtsalt väike huvi selle vastu ja et kas ma veel olen suuteline midagi ära õppima, mitte midagi muud. Ja seda ka muidugi, et siis ma saan ise ajalehed läbi lugeda internetist. Ei pea koju tellima.

Kas mingit konkreetset tegevust ei olnud, pigem isiklik huvi?

Ainult huvi, konkreetset ei olnud. Ma siis enam ei töötanud ja võibolla töö ajal mul oleks olnud vajadus.

Kirjeldage palun oma esimest interneti kasutamise kogemust.

Ma olen ikkagi näinud noorte kõrvalt natuke, kuidas nad kasutavad, aga ise ma ei olnud kasutanud enne kursusi. Ma tahtsin need kursused läbi teha ja seal kursustel siis nagu sain ikka esimesed sammud selgeks, et mismoodi sinna siseneda ja välja ja sellised väikesed. Aga üldiselt oli see minu jaoks mitte väga lihtne, sest ka seal kursustel oli palju neid inimesi, kes olid eelnevalt juba olnud kasutanud ja veidikene ka töötanud sellega ja mulle tundus, et ma olen küllaltki koba.

Mis oli teie jaoks alguses kõige raskem?

Alguses oli minu jaoks ingliskeelsed asjad kõige raskemad, nende meeldejäätmine, sest ma olen ise saksa keele algteadmisi. Praegu neid enam ei saa teadmisteks nimetada. Aga inglise keelega pole ma varem kokku puutunud ja see oli kõige raskem meelde jätta, et millised ingliskeelsed, et mida nad täpselt tähendavad ja ka tähelepanu oli probleemiks, et nagu silmade ees virvendasid palju nupukesed, mis olid kõik võõrad.

Teile on endal kodus olemas interneti kasutamise võimalus. Kas te kasutate veel kuskil internetti?

Kodus, kodus. Lapsed tõid mulle oma arvuti, panid interneti ka sisse. Nemad ostsid omale uue, parema masina. Kodus kasutan internetti, mul on printer ja kõik. Mujale ei läheks kasutama

Kui Teil tekib mingi probleem, kas Teil on kellegi poole pöörduda?

Jaa, mul on 8 lapselast, kes kõik toksivad neid asju. Ja siis ma olen ikka üsna sageli konsulteerinud. Kui mul midagi välja ei tule, siis olen ikka konsulteerinud kas laste või lastelastega. Aga nad on kõik agarad aitama.

Mainisite alguses, et kasutate internetti lehtede lugemist, kirjade saatmist. Kas on veel midagi, milleks Te praegu internetti kasutate?

Jah, kirjade saatmiseks ja siis oleme natuke ajanud sugupuud järgi ja neid talletanud ja siis oleme me väiksemate lastelastega välja printinud igasuguseid värvimise mängu ja muid asju, et lapsel oleks huvitav tegeleda. Selliste asjade jaoks. Mõnikord olen mõned kutsed või asjad trükinud. Aga jah, ega mul rohkem muud ei ole. Oleme kirjavahetust natuke pidanud, lapsed on saatnud tervisliku toitumise harjumusi ja muid asju, mis nad on kuskilt välja võtnud ja saatnud emale, et ema teaks, kuidas õigesti käituda.

Kas on mingeid tegevusi internetis, millele Te olete mõelnud, et võiks neid kasutama hakata?

Praegu küll mitte, et selliseid laiemaid asju.. nagu ei ole ka vajadust tekkinud. Ja selleks, et midagi hakata nüüd tohutult välja mõtlema, ei ole olnud ka aega, et muud tegevused võtavad siiski küllaltki palju aega ja kui ausalt öelda, siis vanemale inimesele on liikumine tähtsam kui Interneti istumine ja uue tegevuse välja mõtlemine.

Mis on see, millest Te olete internetti kasutades kasu saanud?

Ma arvan, et ikka see, et ma näiteks saan pangaarvet vaadata, kas on laekunud, kas on läinud, kas ma olen maksnud õigel ajal, et ma ei pea minema ametiasutusse, kui mul on vajadus. Ma olen saanud seda siis vaadata, kus see asub. Ja puhtalt ka informatsiooni kättesaadavus on ka

nagu peamine asi. Ma muud asja ei teagi. Võib-olla natuke, väga vähe, aga mingil määral ka enesehinnang on tõusnud, et sa saad selle asjaga hakkama.

Kas internet on kuidagi Teie elustiili või igapäevaelu mõjutanud?

Ma ei ütleks küll. Ma olen jäänud oma tegevuse juurde.

Millised on Teie hovid, millega Teile meeldib vabal ajal tegeleda?

Noh, tavapärane on mul huvi liikumise vastu, ma olen seda harrastanud, siis olen tegelenud muidugi ka näputööga, kudumine ja selline asi ja lugemine. Sellised on olnud peamised tegevused nagu hobidest, kultuuriprogrammi mingil määral.

Kuidas Teile tundub, kas internet on aidanud kaasa hobidega tegelemisel?

Ei, seni ma ei ole sealtkaudu hankinud. Veidike aiandusest olen ma sealt välja printinud mitmesuguseid aianduses vajalikke näpunäiteid, seal võib-olla on ta mulle kasuks tulnud.

Kas Teile jaoks on internet meelelahutus?

Ma arvan, et ta on ikka mul vajalik asi, mitte meelelahutus. Meelelahutust ma siiski Internetist saan vähe või ma ei hangi seda, ütleme nii. Ta on mul ikka vajaduse järgi, et ma saan kiiresti informatsiooni või saan vahetada mõne sõna sellega, kellega mul on vaja. Rohkem pragmaatiline tähtsus.

LISA 5. Intervjuu transkriptsioon (mees, 66, internetikasutaja)

Mis Te arvate, miks inimesed kasutavad interneti?

Noh, ma arvan, et sealt saab kõige kiiremini kätte vajaliku informatsiooni alates ilmateatest, mida näiteks ma iga päev vaatan, suvine aeg, ikka huvitab ilmateade ja vaatan Internetist ja lõpetades siis, et seoses tööga on vaja meeletult vaadata seadusi ja määrusi ja asju, neid leiab ju Internetist kohe kiiresti üles.

Milleks võiks internet hea ja kasulik olla?

Ma arvan, et näiteks mina loen, internetis on väga mugav maksta kõik arved ära. Ja selline asi, nagu Eesti Energia praegu, mis ta ise teeb arve, et ma toksin sisse ainult oma voolumõõtja näidud ja ta teeb mul arve valmis ja samas ühe hiireklõpsuga on rahad ka üle kantud ja see on ääretult mugav.

Kas on veel mingeid põhjuseid, miks internet on kasulik ja hea?

Nagu ma ütlesin, et informatsiooni saab kiiresti ja ükskõik, millist informatsiooni. Ei ole ju sellist asja, mida Internetist üles ei leia, alates pannkoogi retseptist ja lõpetades ükskõik millega. Näiteks paljudel inimestel on Internet ja need mängud ja asjad. Mina sellega ei tegele, see mind ei huvita. Ajaviitena ma Interneti ei kasuta, et ma seal jututoas kusagil oleksin või mängu mängiksin, aga info jaoks ma kasutan.

Kuidas võiks internetist kasu saada pensioniealised?

No ma arvan, et pensionäril see sama, mis ma ütlesin, arvete maksmine. Ma arvan, et see oleks ikka väga mugav, ta ei pea kodunt välja minema, saab kõik asjad ära makstud kodunt. Ütleme siis, et kui tänapäeval suur hulk pensionäre on vaesed ja ei jõua endale lehtigi tellida, internetist on võimalik kogu see aeg lugeda värsked lehti ja olla kursis uudistega, see kindlasti pakuks huvi.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta interneti?

Miks või? Noh kõigepealt, et ikkagi interneti maksumuse pärast. Näiteks, ma oleks endale ammu koju pannud interneti, aga need odavad paketid, mis on vastuvõetavad, näiteks ma olen helistanud, Starmanil on väga hea pakett, midagi vist 99.- on ainult kuumaks ja öeldakse, et meie liinid ei võimalda. Tähendab, meile seda sisse panna ei saa. Ja kuna töö juures on mul internet ja ma iga päev seda kasutan, siis ma ei ole kodus seda üldse eesmärgiks seadnud, ilmaasjata seal hakata raha maksuma iga kuu.

Mis Te arvate, miks pensionialised ei kasuta internetti?

Ei, ma arvan, et ikka raha on see. Pensionäril on ikka raha põhjus. Ei jõua arvutit osta.

Mis ajendas Teid internetti kasutama?

Aga ma oma töö pärast lihtsalt ei oleks saanud ilma selleta, sest et ma ei saa ju kuskilt mujalt seda infot kiiresti kätte. Seadused, määrused, mida kõike on vaja... nii vabariigi kui Euroliidu omad. Ja mis on mujalt maailmast vaja, need saab Internetist kohe kiiresti kätte.

Palun kirjeldage oma esimest interneti kasutamise kogemust - kui Te esimest korda olite arvuti taga ja läksite internetti?

No jah, muidugi on selge see, et esimest korda.. kindlasti oli see, et iga natukese aja tagant ma karjusin oma toakaaslasele, kellega ma koos ühes kabinetis istun, et kuule, tule aita. Tema väga hästi tundis arvutit ja mina olin suhteliselt nõrk sellel alal. Muidugi tekib neid probleeme alguses ja palju tekib.

Kas olid mingid kindlad asjad/tegevused, millega tekkis probleeme?

Pigem ikka see, et kuhugi jääd kinni ja ei oska enam edasi minna, ei tea, mida teha.

Kelle käest Te saite siis abi?

Noh, meil on tööl.. nooremad inimesed on ikka tänapäeval, teate ise, noored oskavad ju suurepäraselt arvutit, nende käest saab abi. Ja kui tekib tehnilised probleemid, et midagi jookseb kinni või midagi ei tule lahti või.. meil on selline asi, et meil on omal spetsiaalne osakond ja ma helistan sinna ja nad manavad minu arvutipildi endale ekraanile ja hakkavad õpetama, et tee nüüd seda ja seda ja seda, niikaua kui kõik on korras.

Kas lisaks seadustele ja infole, mida Te juba mainisite, on veel midagi, milleks Te oma igapäevatöös internetti kasutate?

Kindlasti.. väga suur on ju kirjavahetus e-maili kaudu. Ja mitte üksi kirjavahetus, minu töö on selline, kus on palju tegemist fotodega. Ja need fotod tulevad kõik, kui võimalik, ma palun saata e-mailiga fotosid, siis saab kohe värvifotod ilusti ja kiiresti kätte.

Kui Te isiklikel eesmärkidel kastate internetti, siis mida te internetis teete?

Ma ütlesin, et kui ajaviitevahendina või enda lõbustamiseks ma seda ei kasuta ja isegi kui see mul kodus oleks, siis vaevalt ma seal taga istuksin ja mängiksin mingit mängu või oleksin jututoas. Ei, seda ma ei teeks.

Ajaviiteks Te ei kasuta, aga kas on mingi muu, praktilisem tegevus, mida Te internetis teete?

Tähendab, loen kindla sihiga internetist midagi. Mul on kodus lehed tellitud, kui ma tulen õhtul, see on mulle selline meeldiv ajaviide õhtul peale sööki lehed läbi lugeda, aga seda ma teen küll,

jah. Kui ma hommikul tööle sõites raadiost kuulen mingit tähtsat uudist, mida raadio ütleb seal kolme-nelja sõnaga ja siis ma lähen küll tööle, teen interneti lahti ja vaatan lehest selle asja ära. Seda küll kindlasti kohe.

Kas on mingi tegevus, mida Te hetkel internetis ei kasuta, aga olete mõelnud, et võiksite hakata kasutama?

Mida võiks hakata kasutama? Vot ei oskagi öelda. Mida mina tahan ja mida mul vaja on, seda ma kasutan, seda ma teen ja olen sellega väga rahul.

Kas internet on kuidagi muutnud Teie elustiili või mõjutanud Teie igapäevaseid tegevusi?

Ta on teinud minu elu mugavamaks kindlasti, kohe palju mugavamaks. Ja ma ei viida oma tööd tehes nii palju aega mõttetule, kujutage nüüd ette, et mul on vaja ühte seadust ja ma lähen sekretäri juurde ja kukun neid Riigi Teatajaid lappama, ma võin seal istuda terve päev ja lapata. Aga Internetist ma leian selle momentaalselt üles.

Kui Te tööil ei peaks internetti kasutama, kas Te siis kasutaksite internetti?

Jah, kindlasti. See on mulle praegu juba nii meeldima hakanud, et arveid ma hakkam nagunii internetiga maksta. Ja muidugi, mis asi võiks olla, see, mis ma ütlesin, see Eesti Energia.. Te saite aru? Kõik firmad võiksid ju nii teha. Milleks on neid mõttetuid arvete saatmisi ja edasitagasi. Kõik firmad võiksid ju nii teha, et internetis on.. Ma annan oma veemõõtja näinud ja toksin sinna ja kohe ta trükib mulle arve ja kohe ma maksan selle arve ära ka. Võimalusi oleks ju veel paljudel firmadel niimoodi teha.

Oletame, et Te ei käi enam tööil, kus Te siis internetti edasi hakkate kasutama?

Kui ma töö ära lõpetan, siis ilmselt.. noh, ma ausalt öeldes loodan, et tehnika areneb praegu nii meeletult edasi, et see, mis nad mulle praegu ütleavad, et meie liinid ei võimalda, et võibolla kahe kuu pärast on leiutatud mingi uus modem või riist, mis ei vajagi minu liini. Ma loodan, et see asi areneb edasi, see internet. Ta ei lähe mingil juhul kallimaks, ta läheb odavamaks ja kõigile kättesaadavamaks.

Kas ma saan õigesti aru, et Teie hakkaksite kodus internetti kasutama?

Jah, kui töölt koju jään, panen ma kohe interneti koju sisse.

Millised on Teie hovid? Millega Teile meeldib tegeleda vabal ajal?

Vabal ajal? Üldiselt käin palju reisimas. Lapselapsed. Jalgrattaga käin sõitmas, metsa all mägirattaga. Ujun suurema hea meelega, väga armastan ujuda.

Kas internetist võiks olla abi hobidega tegelemisel?

Aga ei, minul mitte. See on näiteks see, et kui ma kasvataksin koeri, siis internet oleks mulle võrratu infoauk, kust ma saaksin koerte kohta kõike teada üle maailma. Ei, minu puhul mitte... Ahh jah, reisimise puhul muidugi. Ma ju näiteks eile hommikulgi... Mul hakkas puhkus täna ja

lähme Lõuna-Eestisse, Eesti reisile. Otsisin internetist välja turismitalud ja puhkemajad, kus me ööbima hakkame. Me teeme pikema reisi ja need ma otsisin kõik internetist välja. Jah, selles mõttes on internetist küll abi. Ma unustasin selle hetkeks lihtsalt ära. Ja ta on ju võrratu selles mõttes, et ma näen ju sealt, kuidas see maja välja näeb ja kuidas see ümbrus on. Ma ei osta ju põrsast kotis, ma tean täpselt, kuhu ma lähen, et seal on tõesti ilus koht.

LISA 6. Intervjuu transkriptsioon (mees, 72, internetikasutaja)

Miks Teie arvates inimesed kasutavad interneti?

No raske öelda. Eks neid arvamusi ole erinevalt inimesest. Kes kasutab seda mugavusest, kes tellib kõiki asju sealt kaudu ja kellele on ta lihtsalt ajaviide. Nii mõnigi pensionär, ma olen kuulnud, et ütleb, et see on mu kõige parem sõber ja ajaviide, et elu igavaks ei läheks.

Miks võiks internet hea ja kasulik olla?

Mis head? Head on.. mina ütleks, et mina kasutan näiteks väga palju, jah, uudisteks ja igasugust.. isegi Eestimaa tundma õppimiseks, alguses oli väga üllatav, kui palju saab infot Eestimaa kohta.

Millist infot Te sealt Eestimaa kohta leidsite?

No ühesõnaga igasugused vaatamisväärsused ja ajaloosündmused ja hakkasin uurima kohe oma kodukohast ja selle ümbrust, et palju üllatusi leiab. Oled seal elanud ja ei teagi selliseid asju.

Kuidas võiks internetist kasu saada pensioniealised nagu Teie?

No ma ei oska kasu suhtes öelda.. Igaüks ikka vastavalt sellele, mis ta on tahtnud sealt saada.

Kuidas Teie olete internetist kasu saanud?

Mina olen kasu saanud kui niisugust, ma kujutan ette, et mõnele on ta kasulik, et täpselt just võib kasutada tema teenuseid kõiki. Kes saab sealt igasugused maksed tehtud ja asjad ja kõik toimetada. Kes ringi enam ei liigu, igasuguseid kaubatellimusi ja kõik need võimalused on ju olemas. Mina isiklikult küll sellist olukorda ei ole loonud, et makseteks ja asjadeks ja olen kasutanud lihtsalt sellist võimalust, et käin ikka ise, et väike kohustus oleks ka liikuda. Makseautomaati kasutan.

Miks Te makseid ei ole internetis teinud?

Ei ole Lihtsalt praegu jah, nagu põhimõtteliselt ei ole üldse seda asja ette võtnud. Pole vajadust selle järgi olnud. Tahaks veel liikuda ja makseautomaati kasutada.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta interneti?

No eks ta vanemaealistele, on kindlasti ka finantsilisest küljest piiratud, nii et ikka teatud määral on kulud. Ja kindlasti üks asi, mis on, on meieaegne generatsioon, meie oleme ju keelega hädas. Ei valda neid keeli, mis ta seal räägib, just. Minul on näiteks see eelis, et mul on.. tänu väimehele on ta mul praktiliselt eestikeelne.

Kas on veel mingeid põhjuseid, miks pensioniealised ei kasuta internetti?

Küllap ta tekitab lihtsalt, sellises eas inimestel selline kõhklus, et ei, ma ei tule toime ja nagu ikka. See iga uues asjaga. Ei oska ja ei tunne.

Mis ajendas Teid internetti kasutama?

Nagu öelda, lapsed määrisid pähe. Sai tükk aega veel vaidlusi esitatud. Neil jäi üks arvuti üle, et ikka minnakse moodsamate peale üle ja nii nad siis määrisid meile selle pähe. Ei noh, et küll hakkama saate ja nii me nüüd oleme püüdnud saada. Muidugi väga minimaalselt, eks siin teadmistepagas on ikka väike, et teda täies mahus kasutada.

Palun kirjeldage oma esimest interneti kasutamise kogemust?

No kes seda enam mäletab või oskab kirjeldada. Eks ta kindlasti oli suur üllatus ikka, kui ta hakkab sulle nii palju infot andma, mida iialgi ei kujuta ette, kust ta nad nii ruttu kõik kätte saab. Eks ta ole ikka, alguses väga üllatuslik.

Kas Teil oli mingeid probleeme alguses või mis oli alguses kõige raskem?

Eks kõige raskem on ikka see, et ei oska seda kasutada. Mõtled iga kord, et kuidas see ikka käis ja mida ma pean tegema, et seda kätte saada. Muidugi, sai ka läbitud see "Vaata Maaailma" lühikursus. No aga kahju oli muidugi see, et sel ajal ei olnud omal veel arvutit kodus. Et oleks sel ajal endal arvuti olnud ja oleks saanud peale tunde kõike praktiseerida ja korrata ja teha, siis on tast muidugi rohkem kasu.

Kui Teil tekib mingi probleem, kas Teil on kellegi poole abi saamiseks pöörduda?

Jah, on küll. Selles suhtes meil on muidugi lapsed ja lapselapsed, et nad kõik on selle arvutiga nii kokku elanud. Nemad tulevad appi või annavad nõu. Noh, eks seda abi tuleb küsida ka nüüd, kui jälle mingisugune mõte tuleb, mida tahaks leida sealt, eks siis ikka jälle küsin.

Kas Te oma igapäevatoos vajate arvuti ja interneti kasutamist?

Ei, töö suhtes ei oska küll öelda, et minu töös temast abi oleks.

Milleks Te internetti peamiselt kasutate?

No on ka üks asi, mis on väga hea, on suhtlemine lastega ja lastelastega ja MSN-i kaudu ja.. nii et saame teistmoodi ühendust kui tavatelefoniga. Kohalikud lehed, oma kodukandi leht ja abikaasa kodukandi lehed, need saab läbi lugeda sealt ja infot.

Kas on veel midagi, mida Te internetis teete?

Ja nagu tänapäeval on väga levinud juba see digifotode albumid ja asjad ja vahetused ja vaatamised.

Kas Te ise ka pilte alla laete või ainult vaatate?

No põhiliselt jah on vaatamise tasemel praegu. Lapsed panevad pildid sinna ja mina vaatan neid.

Kas on mingeid tegevusi, mida Te olete mõelnud, et võiks kasutama hakata, aga veel ei ole kas aega olnud või ei tea, kuidas kasutada?

Seda ei oskagi öelda nii äkki. Eks see tekib, kui tekib midagi sedasi töö käigus, et siis tuleb jälle uurida ja infot küsida ja nii ta on. Muidugi, jah, meil on suhteliselt algtasemel see asi.

Kui Te mõtlete nüüd oma viimastele kuudele, mis Te olete internetti kasutanud. Milline on see peamine kasu, mida Te sellest saanud olete?

No ei oska öelda, mis kasu.. tema kasu, minu vaatevinklist, kasu just on väga lihtsalt igasugust infot saada. Kasvõi.. noh, ajalehtede või igapäevaselt sellisel uudiste tasemel.

Kas internet on kuidas Teie elustiili mõjutanud või muutnud?

Ega ta ei ole vist jah.. nii eriti muutnud ei ole midagi. On selline väike lisa tulnud igapäevaellu. Ja nüüd ma tahtsingi öelda just seda, et suvekuudel olen internetist eemal, et olen elanud suvilas ja internet seisab linnas laua peal.

Millised on Teie hovid, millega Teie meeldib vabal ajal tegeleda?

Vaba aeg – suvisel ajal oma aiamaal vaikselt. Noh, ega sellist hobi ei olegi kui nii võtta.. Natukene fotograafiat ja kui on võimalust, siis Eestimaal ringi liikuda.

Kuidas Teie tundub, kas internetist on kasu ka hobidega tegelemisel?

No ringisõidu osas kindlasti. Sellepärast, et sealt saab infot nii vaatamisväärsuste kohta, saab infot.. kaardi kohta, teede kohta, et kust kuhu ja kuidas liikuda. Sellises küsimuses saab sealt väga lahendust kohe.

Kas internet on Teie jaoks meelelahutus?

No minu jaoks on ta praktiliselt ikka sinna meelelahutuse poolele. Kuigi praktiline kasu on temast ka. Just info mõttes. Nagu jah, sellist igapäevast tarvidust otsest mingit.. ma mõtlen, et töö suhtes, minul teda pole vaja.

LISA 7. Intervjuu transkriptsioon (mees, 78, internetikasutaja)

Mis Te arvate, miks inimesed kasutavad internetti?

Suhteliselt kiire suhtlemisvahend kaugete inimestega. Kirja teel võtab aega ja telefon maksab rohkem kui interneti kõne, kui on näiteks vaja välismaale rääkida. Noh, mul on seal Ameerikas ja Hispaanias on üks klient, kellega ma suhtlen interneti teel, tuleb odavam välja.

Miks on internet vajalik, mis inimesed sellest kasu saavad?

Informatsioon üle maailma on käe-jala juures, kui on midagi tarvis. Ma tegelen Hispaania filateeliaga, siis ma saan Hispaanias nende firmadega ühendust. Vaadata, nende pakkumisi ja värke.

Kuidas võiks internetist kasu saada pensioniealised inimesed?

Kasu võiks nad saada siis, kui internet oleks tasuta. Mul läbi telefoni ta ikka maksab telefonikõne hinna. Kui oleks niisama... Ma usun, et maailmas oleks siiski loogiline, et internet oleks kättesaadavam hinna mõttes, sellepärast, et osta mingit paketti, et kui sa vähe kasutad, siis see ei tasu ennast ära.

Kas pensioniealised võiks kasu saada mingitest tegevustest või asjadest, mis seal on kättesaadavad?

Noh, kui oleks tasuta Internet, siis saaks ajakirjandust lugeda ja kõik informatsiooni saaks sealt kätte ja tellida ajalehti.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta internetti?

Noh, osa inimesi pelgavad seda või ei ole hakkamist selles osas. Selleks, et seda kasutada, on vaja ikkagi teatud aparatuuri ja see kõik maksab midagi. Seda raha aga vanal inimesel pole.

Lisaks sellele, et juurdepääsu ei ole, kas on veel mingeid põhjusi, miks nemad ei kasuta internetti,?

Pensioniealistel on ju esiteks vähe raha, et see ikkagi piirab selle kasutamist. Kõigile ei ole ju kontakte kaugematesse kohtadesse, siis Internet võibolla annaks soodustuse. Aga kohalikud kõned on seesama, mis ma räägin, kas telefoniga või Internetiga, vahet ei ole.

Mis ajendas teid internetti kasutama?

Kes seda oskab öelda? Lapselapsed sokutasid mulle arvuti.

Tõid arvuti ja siis te mõtlesite, et peaks midagi tegema?

Ma pole ju õppinud seda asja kuskil mujal. Aga umbes nii see käis jah.

Milline oli Teie esimene, päris iseseisev, interneti kasutamiskogemus?

Võtsin ühendust nendega, kelle aadressid mul olid. Ikkagi ma pean kontakti ja kirjutasin neile. Probleeme on olnud terve aeg. Need aadressid pärast ei hakanud tööle ja kes on neid muutnud ja mõni asi, et ise ka ei oska teinekord, vajutad vale nuppu..

Kui Teil tekkib interneti kasutamise käigus probleem, kas Teil on olemas keegi, kes Teid aidata saab?

Ei, selle taha küll ei jää. Abi on siin ligidal kohe. Eks ma siis lapselapselt küsin

Mida Te tavaliselt internetis teete?

Põhiliselt saadan ja loen e-meile ja vaatan siis infot. Ma tegelen filateeliaga, Hispaania marke ma korjan. Ja siis nendel firmadel on oma interneti leheküljed olemas, saab vaadata, mis seal liigub ja mis seal pakkumised on ja mida otsitakse. Näiteks lehte ma ei ole, sest see võtab palju aega, see paneb mul telefoni ju kinni.

Kui Teil oleks püsiühendus, kas Te siis teeksite rohkem tegevusi internetis?

kindlasti, jah. Aga püsiühendust lihtsalt siiani ei saa, kuna Nõmmel puudub kaabel. Nõmmel ei ole mingit kaablit, ei ole Starmanil, ei ole televiisoril kaablit, aga neid rattaid siia üles panna.. mul mõnel tuttaval on, aga nad ei kiida seda värki.

Kas Te olete mõelnud, et võiks midagi veel internetis tegema hakata?

Eks seal neid võimalusi on, aga ei ole nagu eriti.. mis seal ikka teha on.

Kas internet on kuidagi muutnud Teie elustiili või igapäevaseid harjumusi?

Vaevalt. Nii palju kui ma iga päev korra käin seal ära ja kui on vaja kuskile midagi teatada või siis kuskilt midagi oodata.

Millised on Teie hobid lisaks filateeliale?

On üksjagu. Ma tegelen maalimisega ja kalapüük vahest..

Kas te olete hobidega seoses internetist abi saanud?

Noh, niipalju kui nüüd filateeliast olen uurinud neid asju.. aga muud küll mitte.

Kas Te kasutate internetti meelelahutuseks?

See kirjavahetus ei ole just meelelahutus. Vajadus ikka.

LISA 8. Intervjuu transkriptsioon (naine, 60, interneti mittekasutaja)

Mis Te arvate, miks inimesed kasutavad internetti?

Ma usun, et see on väga hea vahend teistega suhtlemiseks ja siis oma maksude ja panga asjade teostamiseks ja suhtlemisvahend on ka. Ja siis need, pangaoperatsioonid saab kõik kergesti teha.

Milleks võiks internet hea olla? Miks see on kasulik inimestele, kes seda kasutavad?

Minu puhul oleks see.. kuna tütar elab väga kauge, et e-maili saata, väga hea ju ja siis saab sealt niimoodi ka, et ma saan otseühenduse, ma olen kuulnud, et on niimoodi, et mina kirjutan ja tema kirjutab kohe vastu ja ühesõnaga kiirem, et nagu telefon. Ja minu puhul võibolla veel siis need pangaoperatsioonid.

Kui mõelda teiste inimeste peale, milleks neile on kasulik internetti kasutada?

Noortel, jah, mul on lapselaps 15 aastat vana. Ta on mängud igasugused, need omasugustega suhtlemine jälle samamoodi ju. Ilmselt ikkagi väga kiire ühendus teiste inimestega ja oma mingisuguste probleemide lahendamiseks, et saad kohe teada kasvõi mingi entsüklopeedilist, kui noortel on vaja midagi teada, sealt saab kohe teada. Ma kujutan niimoodi ette, ma ei ole kasutanud. Aga ma arvan, et seal on väga palju võimalusi. Igasuguste teadmiste jaoks, et tahad ikka midagi teada, teed interneti lahti ja vajutad ilmselt mingi nupu peale, kust siis see asi peaks olema ja saad teada. Ma arvan, et parem kui sõnaraamatust või entsüklopeediat lapata.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta internetti?

Teadmatus, mitteoskus kasutada. pensionärida puhul kindlasti rahaline, juba see arvuti ostmine, siis igakuine maks, ma arvan, et see on see. Väga paljud ilmselt käivad ka nendes internetipunktides. Minul ka ei ole sellepärast, et rahaliselt ei ole võimalik. Muidu ma kujutan ette, et ma võibolla isegi nüüd juba muretseksin ja hakkaksin lihtsalt AB-st õppima, sellepärast, et tütar on nii kaugel, kasvõi sellepärast. Teiseks, need samad pangaoperatsioonid ja siis võibolla ma ei telliks ajalehte, saaks internetist vaadata.

Kas on veel põhjuseid, miks Teie arvates pensioniealised ei kasuta internetti?

Oskamatus. Ma arvan, et oskamatus. Ei oska lihtsalt ja ei midagi muud. Ja kui ei ole noori seal, lapsi või kedagi seal õpetamas. kõigepealt juba arvuti ostmisel. Kui mina läheksin poodi, ma ei teaks üldse, mida osta ju. Kas see odavam on parem või on see kallim parem või miks see laptop on parem või see. Teadmatus. Ma arvan, et teadmatus. Võibolla pensionäril polegi seda Interneti nii palju vaja, võibolla kui ta ostaks selle, siis hakkaks kaarte mängima või selliseid mängu. Interneti tuleb ikka õppida natuke, keegi peab ikka õpetama.

Kas on midagi või mingi tegevus, mis paneks Teid mõtlema, et nüüd võiks hakata internetti kasutama?

Jah, ongi see sama, et tütar on kaugel, kiirem ühendus kindlasti rääkimise mõttes. Siis saaks näiteks fotosid saata, pojal on näiteks see aparaat, millega saab pilte saata ja vahetada. Lapselapsed on mul seal. Mul on mõte selline ka, et ma tahaks internetti kasutama hakata.

Seega Te olete juba mõelnud, et võiks hakata internetti kasutama?

Olen mõelnud, et võiks kasutada. Meil pandi internetiühendus majja ka, et telefon ei ole siis kinni kui mina olen Internetis. See kaabli värk. Ja nüüd kohe tahaks kasutada. Olen mõelnud. Ainult ei tea, mida ja millist arvutit vaja on. Siis pean targematelt hakkama küsima, millised on.. Ja ma arvan, et ega meiesugustel ei olegi vaja mingisugust viimast, sest palju meie siis kasutame. Seda, mida meie tahaksime teha, ega see ei pea olema üldse mingi viimase peal, arvuti ma mõtlen. Internet võib ju aeglasem olla, et see pole tähtis. Kuhu mul kiiret on? Noortel on kiire. Täitsa põnev oleks seda kasutada osata.

Kas on veel mingi tegevus, mida Te sooviksite internetis kasutama hakata?

Kui ma nüüd mõtlen, siis ega ma ei tea vist. Ausalt öelda, ega ma ei tea sellist, mis võiks veel olla. Ma täitsa usun, et seal on 100 miljonit muud põhjust, miks inimesed üldse muretsevad endale selle. Kui ma nüüd ostaks endale, ma kujutan ette, et võibolla ma hakkaksin huvi tundma, mida veel saaks. Praegu ma ei oska sellele vastata.

Kas Te hakkaksite internetti kasutama, kui see oleks Teil kodus olemas?

Kui oleks kodus, siis hakkaksin seda kohe kasutama. Vot avalikku internetipunkti selle pärast ei läheks. Ma ei oska ka internetti kasutada. Ja ma ei kujuta ette, et avalikus keegi tuleb mind õpetama. Et läheksin sinna punkti, et palun aidake. Ma arvan, et ma ei läheks niimoodi. Ikka kodus tahaks kasutada.

Oletame, et Teil on kodus arvuti ja internetiühendus. kas Teil oleks olemas keegi, kelle poole pöörduda, juhul kui tekkib mõni küsimus või probleem?

Lapselaps. 15-aastane poiss. Ta on tark. Jah, selles pole üldse probleemi. Ja ma kujutan ette, et ta hea meelega õpetaks. Selles ei ole probleemi üldse, ma arvan.

Kuidas Teile tundub, kas internet võiks Teie elu muuta?

Ma usun, et jah. Ja ma olen isegi kuulnud, et.. aga seal on niimoodi, et lapsed on soovitanud vanematele.. Jaa, kindlasti ja nemad juba otsivad rohkem nende jaoks meelelahutuslikke asju sealt. Noh, kui sa oled pensionär ja kui sul palju tegemist ei ole, siis juba huvi pärast otsid kõik üles sealt, mis võimalused on. Aga minu tutvusringkonnas, kes minu vanused on, tegelikult on neil peaaegu kõigil internet sees. Aga nad ei ole üksikud. Mina ei ole ka küll üksik, aga nad on ikka mehega koos ja ka lapsed on aidanud osta ja.. Aga need, kes üksikud on, nendel ei ole, üksikud vanemad pensionärid.

Millised on Teie hobid? Millega Te vabal ajal tegelete?

Ega ei olegi.. ma olen 9 tundi päevas tööl, õhtul jõuan koju, see töö, mis ma teen, see võtab kõvasti positiivset energiat ja koju jõudes.. jalgrattaga käin sõitmas ja loen aeg-ajalt, televiisorit vaatan väga valikuliselt, väga vähe. Lihtsalt, kui ma jõuan kella 7 ajal koju, nii palju kui sinna vahet jääb, nii palju.. Kinos ei ole ma ei tea, mis ajast käinud, teatris ei ole käinud, ühesõnaga.. igav elu. Aga töö, mis ma teen, ei ole igav.

Need hobid, millega Te tegelete, kas näiteks internetist võiks nendega tegelemisel abi olla?

Ma ei tea vastata sellele ju. Ma ei tea vastata enne kui mul oleks omal internet ja kui ma seal sees oleksin ja leiaksin, et vot, see on väga hea. Aga ma usun, et see võiks olla ka niimoodi, ma usun kindlasti, et võiks olla niimoodi. Aga praegu on nii nagu on.

Kui Te hakkaksite internetti kasutama, kas see oleks Teie jaoks meelelahutus?

Alguses kindlasti praktiline. Kindlasti. Kui ma juba olen targemaks saanud ja nippe ära õppinud, siis võib ka meelelahutuslik olla. Aga noh, alguses ikkagi praktiline rohkem, et suhelda nende inimestega, kes on kaugel ja kellel on omal internet, et saaks suhtlemise mõttes. Ja ikka jälle need pangateenused, et saab kasutada. Lõppkokkuvõttes kindlasti ka raha säästa. Lihtsalt alguses ei ole seda välja anda.

LISA 9. Intervjuu transkriptsioon (naine, 70, interneti mittekasutaja)

Mis Te arvate, miks inimesed internetti kasutavad?

Aga tänapäeva elutempo juures minu meelest noored inimesed ilma internetita ei saa üldse hakkama. Sest seal on ikkagi väga lihtne kõiki asju kiiresti leida. Ja mul on endalgi nii, et kasvõi võtame näiteks busside väljumisajad, kuskilt ma ei saa seda teada, siis ma helistan lastele, et olge head, võtke mulle Internetist välja ja nemad siis sealt saavad kiiresti kätte ja trükivad mulle need välja. Samuti on kõigi eluvaldkondade juures. Ja ega mul endal ei ole interneti kasutamise vastu mitte midagi, ma elan Õismäel ja Õismäel tehti arvutikasutamise kursusi ja pidevalt ma jälgisin, millal nad on ja ikkagi mulle see alguse aeg ei sobinud, vahepeal pidin isegi venekeelsesse minema ja läks aeg edasi ja läks ja ma ei tea, kuidas mul jäi käimata seal.

Kuidas Teile tundub, kas lisaks info otsimisele on veel põhjuseid, miks inimesed internetti kasutavad?

Noortel, teismelistel, ma usun, et nendel on kindlasti suhtlemisvajadus ja see väga palju annab selleks võimalusi. Sest mõnikord kui ma noorte juures olen, mul on lapselaps 15-aastane ja kui väheke vaba aega on, siis tema istub arvuti taga ja suhtleb oma tuttavatega, sest see on ikkagi väga kiire suhtlemisvõimalus. Ma ei kujuta enam ette seda aega, kus telegramm oli kõige kiirem. See on kindlasti üks põhjus.

Kuidas võiks internetist kasu olla? Milleks on internet hea?

No hakkame kasvõi koolidest peale, ta kindlasti avardab silmaringi, annab suuremad võimalused õppetaset tõsta ja kiiremini informatsiooni leida ja saada. Samuti töö juures, ma ei kujuta ette, et ükski firma praegu saaks läbi ilma internetita ja nende teabeallikateta, mis nad sealt saavad.

Aga inimeste isiklikus elus?

Vot isiklikus elus on ka üks asi on informatsiooni saamine, teine asi on suhtlemine. Ja silmaringi avardamine. Sest ta annab võimaluse ka kultuuriliselt ennast arendada. Ütleme, kasvõi.. seal on ju võimalik ajalehte lugeda, ajaleht, raadio, televisioon, kontserdid, kõike on võimalik interneti kaudu ka kätte saada.

Mis Te arvate, kuidas võiks internetist kasu saada pensioniealised nagu Teie?

No jah, pensioniealistel, kes tööl ei käi, ma kujutan ette, et seal on kindlasti.. suhtlemisvaegus tekib, sest minu töö on ka niimoodi, et ma ei ole kõik päevad tööl ja kui tekib pikem paus, siis ma juba tunnetan, et oleks vaja nagu kellegagi suhelda ja rohkem nagu kõigega kursis olla ja internet kindlasti leevendab seda osa. Eriti pensionärid, kes on üksinda, ta ei tunne end maailmast eraldatuna. Internet aitab tal olla kõikide sündmustega kursis ja elu keskel.

Kas on veel midagi?

Kui nii võtta, siis võtame selle praktilisema külje, kõik maksude maksmised ja asjad. Mul ei oleks vaja üldse kodust ju välja minna, ma saaksin ju kõik teha interneti kaudu. Sest minul on praegu enamasti otsekorraldustega ja mõned on mul e-arvetega, aga siis nad on mul tütre aadressil ja tema helistab mulle ja ütleb, kui palju mul selles kuus elekter või midagi maha läheb. Kuna mul endal internetti ja meiliaadressi ei ole, siis ma teen seda tema kaudu. Aga kui mul oleks endal internet kodus, siis mu asjaajamine käiks kõik selle kaudu ja näiteks isegi asjade ostmine, ma võin ju kasutada e-poodi. Võin osta-müüa-vahetada kõike interneti kaudu.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta internetti?

Vanematel inimestel ma usun, et ei ole seda harjumust ja nendel on elustiil teistmoodi välja kujunenud. Kui keskealised ja noored ei kasuta, siis ma usun, et mõnedel on põhjuseks ka majanduslik olukord, et ta ei ole võimeline endale veel koju arvutit või internetti muretsema. Aga see osa jääb ikka pidevalt kogu aeg väiksemaks. Sest vähe on neid normaalseid perekondi, kus praegu arvutit või internetti.. ja kui on arvuti, siis tal enamasti on ikkagi internet ka juba sees.

Kas on veel mingeid põhjuseid, miks inimesed ei kasuta internetti?

No jah, on võibolla üks grupp inimesi, kes üldse on kõikide uuenduste vastu. Tema tahab nagu olla "tigu karbis", väljaspool sellest, mis toimub, tema elab iseenesest. Ainult oma mõtete ja arvamustega ja mõningatele inimestele on võibolla ka see üks põhjuseid, miks ta ei taha kasutada.

Miks Teie ei kasuta internetti?

No vot, esiteks ei ole mul kodus arvutit ja et internetti kasutada internetipunktis või kuskil mujal ... ei, sinna ma ei läheks internetti kasutama. Mulle ei meeldiks seal. Ma tahaks omaette seda uurida. Mul jäid need kursused tegemata. Ja võibolla ma praegu olen igatpidi elu keskel veel, ma ei tunne niisugust tühjuse tunnet, mida internet peaks minul täitma. Ja samuti ma ei tunne, teisest küljest jälle, mul ei ole vaja midagi nii kiiresti teha või saada, et mida ma ise ilma internetita tehtud ei saa. Ja kui mul nüüd on sealt midagi vaja, siis mul on see võimalus, et helistan tütrele, et ole hea ja otsi mulle internetist välja. Ja seda, et.. no kuna ma olen rohkem ka käsitöö tegija, siis ma ei tunne, et ma peaksin vaba aega sisustama sellega, et interneti taga, laua taga arvutis istuda. Ja teiseks, minu eas ei ole võibolla isegi ta tervisele kõige parem võimalus, et ma päevad läbi seal istuksin. Ja üks põhjus on mul ka, et sellest on üks 10 aastat tagasi, mul oli silmadega.. ma pidin pimedaks jääma ja on silma klaaskeha degeneratsioon, mis ei ole parandata. Nii et ega ma väga palju arvuti taga istuda ei saaks. Aga ma tean ka, et kui mul oleks see internet, siis ma tast kaugele hoida ei saaks.

Kas Teie lapsed või lapselapsed ei ole öelnud, et hakake internetti kasutama?

Jah, ma olen hoidunud isegi mobiiltelefonist, kõigepealt nad tahtsid mulle mobiiltelefoni, siis et kas sa ei taha hakata, et kas sa ei taha endale arvutit koju. Ma olen praegu püüdnud sellest eemale hoida. Nad pakkusid mulle sellist võimalust. Aga kuna ma tõesti oma silmade pärast kardan, siis ma olen sellest loobunud praegu.

Kui Te mõtlete oma sõprade või sõbrannade peale, kas nendel on veel mingeid põhjuseid, miks nemad ei ole siiani kasutanud internetti?

Minu tutvusringkond, kellel ka endal arvutit ei ole, nad kasutavad internetti oma laste juures, käivad ise. Ei ole nagu hoidunud sellest. Ja ausalt öelda.. Jah, tuttavatest on mul ainult naabrinaine, kes ei kasuta internetti.

Kas Te teate, miks tema ei kasuta internetti?

Sellel teemal nagu ei ole temaga vestelnud. Kuna tema peab ennast nagu väga haigeks inimeseks ja kuidagi.. kibestunud, ta on ka 70 juba, minu arvates normaalne, et talle öeldi töökoht ära, mis nõudis füüsilist pingutust. Enne tal ei olnud nagu aegagi mõelda, aga ma ei ole kuulnud, et lapsed oleksid talle ka pakkunud sellist võimalust.

Kas Te olete mõelnud, et võiks hakata internetti kasutama?

Olen mõelnud küll selle peale.

Kas Te plaanite seda lähiajal teha?

Sel aastal kindlasti veel mitte. Sest et selle aasta peale on mul nagu teistsugused plaanid, aga alates järgmisest aastast jah, siis tahaks küll kasutama hakata., tahaks olla kursis kõigega, mis see pakub. Hetkel on mul vaja lapsi majanduslikult aidata. Mul on tütar väga haige ja ma pean natuke majanduslikult neid mõnikord aitama ravimite ostmisel. Aga järgmisel aastal võtaksin selle ette.

Kas Teil on olemas mingi konkreetne põhjus, mis tõukaks Teid seda mõtet realiseerima?

Et edaspidi tühja aega täita. Ja muud nagu.. et ühesõnaga, olla kursis sellega, mis maailmas toimub. Mitte ainult televiisori ja raadio vahendusel ja ühesõnaga, et oleks täidetud lünk, mis mul tekib siis, kui ma enam tööl ei käi. Sest ma kujutan ette, et see on siis päris suur muutus. Aga niikaua mul nagu ei ole niisugust tühja aega ja mul ei ole ka oma arvates nii suurt informatsioonipuudust, et ma peaksin.. ja suhtlemisvajadust, ma olen terve elu töötanud sellistel kohtadel, kus ma olen hommikust õhtuni pidanud inimestega suhtlema. Mul veel suhtlemisvaegust ei ole.

Enne Te mainisite, et üks Teie hobi on käsitöö. Kas Teil on veel mingeid hobisid?

Praegu ei ole. Noh, oli lugemine ja ma olin huvitatud kirjandusest ja kõigist, aga jälle need samad silmad. Aga käsitöö käib kuidagi.. ei vaja nii palju silmade pingutust, ta on mul juba kätes.

Kuidas Teile tundub, kas internetist võiks kasu olla või see saaks kaasa aidata Teil käsitööga tegelemisel?

Loomulikult saaks, sest ma praegu tunnen.. Mul on terved virnad olemas küll igasugused ajakirjasid ja albumeid, aga ikkagi tahaks näha, mis on just praegu ja kuidas ühte või teist asja teha ja selle kohta ma saaksin muidugi internetist väga palju abi. Täna just mõtlesin ühe asja

peale, et kuidas seda täpselt teha, aga internetist mul ei oleks muud, kui võtta lahti vastav koht ja ma saan teada. Seal on ju nii palju infovahetust ka just käsitöö osas.

Te küll ise ei ole internetti kasutanud, kuid kindlasti olete kuulnud lastelt või lastelastelt, kes internetti kasutavad, mida seal tehakse või milliseid võimalusi see pakub. Kas on mingi tegevus, mida Te tahaksite väga internetis kasutada?

Ma ei ole mõelnud selle peale. Praegu nii järsku ei tule nagu ette midagi. Võibolla ka sellepärast, et ma ei ole 100% kursis sellega, mida kõike Internet võib pakkuda. Esialgu oleks vaja siis kurssi saada, see on ainult mul nii palju, kui teiste jutu kaudu ja teistest allikatest, mis ma tean, mida ta võiks pakkuda. Aga ta pakub kindlasti palju rohkem, kui minu praegused teadmised seda oskavad arvata.

Kui Teie soetaksite koju arvuti, siis kas Te hakkaksite internetti kasutama või Te hakkaks seda kasutama ka siis, kui Teil kodus ei oleks arvutit?

Ei, mulle meeldib omaette, vaikselt. Seal internetipunktis ja niimoodi ma ei taha. Ma tahaksin ikka, et ma oleksin temaga kahekesi, et mind keegi kuskil midagi väljast ei sega. Sel juhul ma saaksin rahulikult süveneda.

Oletame, et Te kasutate arvutit ja tekkib probleem ning Te ei oska kuidagi seda lahendada või edasi minna. Kas Teil oleks olemas keegi, kellelt Te saate vajadusel nõu küsida?

Sel juhul on mu tütar ja tütremees küllaltki, pidevalt ainult Internetiga töötavad, et siis nende käest ma saaksin kindlasti abi nii palju, kui mul vaja on.

LISA 10. Intervjuu transkriptsioon (naine, 72, interneti mittekasutaja)

Mis te arvate, miks inimesed kasutavad interneti?

Ma isegi ei oska selle peale vastata, aga ma mõtlen ikka.. et see nagu on ju tehnikaajastus, eks ole õigus, et tehnikaajastu ja see lihtsustab ja kergendab üldse inimestel tööd. Muidu on kogu aeg pliats ja paber, aga interneti.. kõik lähevad sisse ja kui sealt on midagi vaja, see on nagu mälu, et siis ta sealt leiab.. sealt ta leiab palju asju, oma elu otstarbeks ja ametivajadusi ja kõike niimoodi. Mina arvan, et see on selleks.. Interneti inimene vajab selleks. On see õigus?

Mis te arvate, milleks võiks internetist kasu olla? Mis on selle head küljed,?

No ma ikka arvan, et ta ikka on. Võib-olla tõesti palju tööd jääb nagu omal, iseendal, tegemata, et ta töötab lihtsalt interneti peal. Ja ega siis see inimese mälu.. nüüd on mobiilid tulnudki kõik ja kõik sellised asjad, et sind saab igal pool selle mobiiliga kätte, kui sind kodus ei ole ja.. aga ma mõtlen, et internetil on ikka väga suur väärtus, kui selline omadus või abi või kuidas öelda.

Millist abi võiks saada?

No just sellepärast, et saab sinna Interneti kõik taguda sisse. Ma täpselt ei tea.

Kuidas Teile tundub, kuidas võiksid internetist kasu saada pensioniealised nagu Teie?

Mis moodi see pensioniealine saab kasu internetist? Aga interneti kaudu saab ju suhelda ka. On ju. Vanad inimesed, ütleme.. ega vanus ei loe, inimese tervis loeb, interneti kaudu ta saab suhelda ja sealt ta leiab nii üht kui teist, mis sinna on keegi juba varem sisse pannud. Ja mis see siis veel? Võibolla ta saab ka kontrollida oma pensioni, kui ta on selle panku pannud. Ma arvan, et niimoodi, et sellest vanainimesel on. Ja põhiliselt ikkagi see suhtlemine. Ja ta leiab ikka üht kui teist ja paljudele ju käib üle jõu ajalehe tellimine-ostmine ja interneti kaudu ta saab nagu täiendust sellega oma elule, teadmistele.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta interneti?

No minul ei ole võimalik üldse interneti omale omada ja eks ta ikka aastatega mõjub tervisele. Ma mõtlen kõige rohkem just silmadele, et hakkavad ikka noored juba väga noorelt hakkavad juba seal netis, 4-5 aastaga, aga kui ta ikka pidevalt on internetis, töötab sellega, et ta hakkab juba prille kasutama. Ja võibolla ta ikka ju lülitab seda kiirgust ka, et see tervisele on kahjulikum.

Kas on veel mingeid põhjuseid?

Mis põhjused veel võiks olla? Võibolla on seal ka pahesid? Noh, mis meil pahed on? Meil on ju väga raske, see tänapäeva noorus on ikka langenud narkomaania ohvriks ja suitsetamine ja joomine ja üldse selline mittekõlblik elu, minu aeg ei olnud niisugust. Mis on veel ja kes on ikka igavene arukas, nupukas poiss või noormees.. no ma usun, et pigem noormees, et nemad on vist

tehnika peale nupukamad kui tütarlapsed. Interneti kaudu nad võivad ka – otsivad isegi nende, kellel on suured raha hoiustel, nad võivad käia ka pankades raha välja petmas. Ma ei tea, kui turvaline ta on, seda ma ei oska öelda.

Kas on veel mingeid põhjusi, miks inimesed ei kasutata internetti?

Mina ei oska praegu rohkem.. ma just mõtlen, et ei ole majanduslikult võimalik endale Internetti soetada ja teiseks on see, et ka selle tervise pärast. Ja ka.. vanad inimesed ju käivad ka oma sugulaste juures ja kodunt ära ja meil on ju igasugused sissemurdmised ja ikka viiakse sellised ära, hea televiisor või üldse tehnika. Aga rohkem ma ei oska küll teile midagi öelda..

Miks Teie isiklikult ei kasuta internetti?

Ma arvan, et võibolla mul see pisik tuleb sisse siis, kui mulle ükskord seda õpetatakse kasutama.

Kas praegu Te ei kasuta internetti sellepärast, et Teil pole olnud selleks võimalust?

Ei ole võimalust ja mul ei ole üldse aimugi internetist, tõesti.

Oletame, et keegi tuleks ja õpetaks Teid, kas Te siis oleksite valmis seda proovima?

Kindlasti oleksin valmis proovima. Kas ma saan sellest taipu või ei saa või hakkab oskama seda. No mu tütre on üks laps, ta on juba 25-aastane temal on sülearvutid ja temal on internet ka. Ta väga hästi tunneb seda. Aga mul tütar nii väga ei tunne, kui ta on midagi vaja interneti kaudu, neid pabereid ja asju, siis tema poeg teeb kõike.

Kas Teie lapselaps ei ole tahtnud Teid õpetada?

Ma ei ole huvi tundnud. Ja tegelikult nende kodu on väljaspool Eestit ka ja nad ainult käivad siin.

Kuidas Te nendega praegu suhtlete?

Telefoni teel või kirja teel. Rohkem telefoni teel, aga harva kui midagi erakorralist on. Pühadeks me saadama kaardid või siis kui on võimalik, siis sõidavad kolmekesi, terve perekond, siia tulevad mulle jõulukinke tooma ja abistavad. Meil on selline suhe, aga üldiselt me ikka väga harva lävime.

Kui Te mõtlete enda sõprade või sõbrannade või tuttavate peale, kes on pensionialised, kas on veel mingeid põhjusi, miks nemad ei kasuta internetti?

Vot minul ei ole ühtegi teist pensionäri tuttavat, ei perekonnatuttavat ega oma isiklikku tuttavat. Mul ei olegi. Aga üldiselt ... vot mina ei tea. Minu meelest see on täitsa isiklik asi, miks ei kasutata. Noortel ei ole aega enam esivanematega üldse tegeleda. Nendel on oma elu ja kiire ja kes on ikka korralik ja õpib ja töötab ja nendel siis vanaemadest ja vanaisadest ei ole ju.. lihtsalt ei ole aega nende jaoks. Nad ei tunne huvi ka, et kuule, vanaema, kas sa ei tunneks huvi.. vanaisad surevad ennem ära kui vanaemad ja nad on kõik sellised, meie oleme ju sõjaaegsed noored olnud.

Kas on mingi põhjus või ajend, mille pärast Te hakkaksite internetti kasutama?

Praegu.. nüüd järsku ma ei saa küll teile öelda, et midagi tõukaks mind sinna. Teate, mina olen selline nagu kunstikalduvusega inimene, ma enne kui sinna internetti lähen, ma võibolla maaliks omale mõne ilusa pildi või õmblen natuke või tikin, see huvitab mind rohkem kui üldse tehnika. Aga proovida ikka ära tahaks . Ei, veel ei oska öelda, miks läheks.

Kas need, mida Te äsja nimetasite on teie hobid?

Jah. No minu hobi ongi näputöö ja mulle meeldib joonistada, kui mul oleks häid värve ja asju.

Kuidas Teile tundub, kas internet võiks kaasa aidata hobidega tegelemisele?

Ma ei tea, võibolla. Ma ei oska arvata. internet on väga võõras veel minule, ma ei oska oletada ka

Oletame, et Te hakkate internetti kasutama, kas Teil oleks keegi, kes saaks Teid aidata, kui mingi probleem tekib?

Kui abi vajaksin, siis mul on siin üks naabripoiss, kes aitaks mind. Ta on selle peal meister. Ta võiks mind õpetada.

LISA 11. Intervjuu transkriptsioon (mees, 62, interneti mittekasutaja)

Mis Te arvate, miks inimesed kasutavad internetti?

Selleks, et kiiresti ja lihtsalt saada infot. Mina kasutasin koos pojaga auto ostmise puhul, et valida auto marki. No tema ikka kasutas. Mina vaatasin kõrvalt. Väga mugav oli.

Kas on veel mingeid põhjuseid, miks üldse inimesed internetti kasutavad?

No Internetti.. kas maksude, maksekorraldusi teha. Kasu saaks veel näiteks, kui ei ole vastavat ajalehte hommikul kohe lugeda. Siis igasuguste ürituste, mis toimuvad, seal on ka, et suvel millest saaks osa võtta, aga muidu seda informatsiooni ei saa nii hästi kui interneti kaudu. Ajalehes olid küll kuulutused, aga ajalehti ei ole ka kõiki.

Kuidas võiks internetist kasu saada pensioniealised nagu Teie?

Noh, isegi see viimane kehtib ka pensionäride kohta, üritustest osa võtta, kui vaba aega tekib. Mis siis veel? Ikkagi põhiliselt kõik info. Seal on igasugune eluks vajalik info, muidu võibolla seda ei oska otsida.

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta internetti?

Paljudel ei ole nagu internetti sisse panna, et läheb kalliks see ühendus. See on võib-olla üks põhjus, et kui üksik pensionär on ja näiteks. Maapiirkondades on pensionärid raskemas olukorras kui linnas, suurtes majades, seal on lihtsam ja odavam internetti sisse panna.

Kas rahaline pool on ainuke põhjus või on veel mingeid põhjusi, miks inimesed ei kasuta internetti?

Ma arvan, et kui on ikka rahaliselt vastuvõetav, siis võiks ikka internetiühendus olla, kui inimesel kodus arvuti on. Arvutid on juba tänapäeval igas hinnaskaalas, nii et.. on võimaik vist, on ka kasutatud arvutit võimalik soetada. Ma arvan, et kui ikka vaja on, siis on võimalik vist.

Kas ma saan ma õigesti aru, et Teie arvates jääb see põhiliselt raha taha?

Ma arvan küll niimoodi. Võib-olla veel, et on keeleprobleem ka.. aga nüüd on vist eestikeelsed ka olemas, et saab panna. Antud juhul mul on, mul abikaasa kasutab, et on ingliskeelne. Ma ise olen saksa keelt õppinud mingil määral. Ja siis tekib nagu keeleprobleem, et peab mingid termineid õppima ... see on kõikidel vanematel inimestel. Vanemad inimesed on neid keeli õppinud ju kunagi väga valitult.

Kas Teil on kodus olemas arvuti ja internetiühendus?

Jah.

Kas Te olete mõelnud ka ise internetti kasutama hakama?

Tahtmine on, aga töökoormus nagu.. kaks töökohta on ja aega jääb väheks. Ja oma majapidamine ka. Jääb aega väheks, aga teisest küljest muidugi oma kättevõtmine ka.

Kui Te ise tahaksite hakata internetti kasutama, on Teil olemas arvuti, internetiühendus. Kas Teil on olemas ka keegi, kes saaks Teid aidata, kui mingi probleem peaks tekkima?

Jah on küll. Muidugi, paljudel on võib-olla see probleem ka, et kui on üksik pensionär ja õpib.. aga praegu on muidugi neid arvutikursusi.. on võimalik pensionäridel õppida, et siis kursuste kaudu omandada seda..

Kas on mingi tegevus, mille tõttu Te hakkaksite kasutama internetti?

Kui oleks täitsa tööl vajalik, siis see oleks üks kindel põhjus, miks peaks kindlasti internetti kasutama õppima.

Kas mingit isiklikku põhjust ei ole, et ainult töö tõttu?

Töö tõttu ja võibolla ka, et rohkem igasugust infot leida interneti kaudu. See oleks võib-olla vaheldus.

Millised on Teie hovid?

Veidi tegelen spordiga.. kui seda spordiks saab nimetada, et ennast vormis hoida, et väike hommikuvõimlemine ja suvel siis natuke jooksmine. Seda tingib muidugi üks pereliige, sõber koer, kellega peab jooksmas käima.

Kas Te võiks internetist abi saada hobidega tegelemisel?

Hobidele... võib-olla, et kui jälgida interneti kaudu toimuvat spordis.. mis oleks spordiga seotud.

LISA 12. Intervjuu transkriptsioon (mees, 65, interneti mittekasutaja)

Mis Te arvate, miks inimesed kasutavad internetti?

Kui internet on sees, siis sa pead kogu aeg ajuga töötama ja seda mõtlema ja ta nii visuaalselt kaob ära sul. No eks ta ole.. informatsiooni vaja, ega muud ei ole. Elame ju sellisel ajal, kus nii palju informatsiooni on ja mida rohkem sa seda loed või läbi lased endast.. siis sa oled nagu teadlikum, et kus kohas sa elad ja mis moodi, mis maailmas sa momendil elad. Aga vanema põlvkonna inimesed, neil oli ainult ajaleht ja mis seal kirjutati, kas oli see õige või oli see vale, see jäi sulle külge ja see vana harjumus on, et ikka ajalehe küljes oled rohkem. Kaks ajalehte käib, Õhtuleht ja Päevaleht, need on, ega rohkem ei olegi.

Milleks võiks üldse internetist kasu olla inimestele? Mis selle head küljed on?

Eks ta ole võib-olla operatiivne informatsioonikirik, ega ma muud ei oska öelda. On see nüüd õige vastus või? See on lihtsalt ühe inimese arvamus. Töö juures hea küll, insenerid kõik kasutavad, sest neil ei olegi muud moodi võimalik. Välistellimused tulevad ju kogu aeg ja ainult läbi selle nad saavad, soomlaste ja sakslastega kogu aeg.

Kuidas võiks internetist kasu olla pensionistidele?

Oi, jumal, seda ma ei oska öelda. Ma juba paar aastat saan pensi küll. No ega kirjavahetust ei ole, nüüd käib kõik selle posti järgi, aga interneti koha pealt ei oskagi öelda. Pole kasutanud ja pole omasuguseid ka, kes on sellega on.. Ikka on, et kuidas elad, kuidas on, et sa ei lähe seda edasi andma.. Kui näed inimest, siis tähendab, et terve on ja vanasid töökaaslasi.. et võibolla selles asjas siis?

Teie sõbrad-tuttavad, kes on Teie vanused, kas nemad kasutavad internetti?

Seal töö juures on küll, ühte ma tean, Tiitu, tema teeb maksed endal ära ja.. mis ta siis veel. Ühte-teist siis loeb ka, mis seal tuleb huvitavat, aga see on nii jutuks. Aga ta on ka üksik inimene, temal peret ei ole ja ta on vanem..

Mis Te arvate, miks inimesed ei kasuta internetti?

Mina ei kasuta.. Näete, istun toas ja käin koeraga jalutamas ja ei kasuta lihtsalt. Mul aitab sellest, mida telekas tuleb.. vaatad ära ja olen väsinud, 11-st magama, hommikul jälle 6 ajal üles ja tööle ja mida sa seal ikka nii väga kasutada.

Millised võiks olla need põhjused, miks inimesed ei kasuta internetti?

Eks see ole harjumus ja ega vot ei ole proovinud. Aga sa pead seda seal vahtima.. ja eks see nägemine ka. Terve päeva vahid 8 tundi seda läikivat metallipinda ja nüüd pead hakkama veel virvendavat ekraanilt lugema, juba silmad on väsinud. Niigi on juba 3.25 prillid, nii kõvad.

Kas Te olete mõelnud selle peale, et võiks internetti hakata kasutama?

Ega ei ole. Eks ta ole vist harjumise asi ja ei viitsi seda hakata sealt nokkima. Abikaasal on ka seal pidevalt tegemist, sest ta teeb horoskoope ja eks ta on kogu aeg kinni ka, no võimalus on ka tegelikult. Ütleb küll, et paar tundi, kui tahad, siis vaata. Ma ütlen, et ei vaata ma kedagi.. ma teen teleka lahti ja vaatan seda, oma spordisaated, mis tulevad, need vaatan ära ja Discoveryst midagi huvitavat ja ongi kõik. Ei pea seda lugema, prillid ees.

Teil on kodus arvuti ja internetiühendus?

Jah, on küll

Seega oleks Teil põhimõtteliselt võimalik internetti kasutada?

Jah, mul on see võimalus istuda sinna taha, aga näed, ma ei istu, noh.

Kas mingil põhjusel Te hakkaksite internetti kasutama?

Näppima seal..? No kui Eestis olümpiamängud tuleksid ja seal mingisugused asjad internetist tulevad ja telekast ei tule, vot siis küll teeks selle asja endale selgeks või võtaks selle asja käsile. Kui midagi tõsist asja on. Aga kui nii see igapäevane hall elu läheb, siis.. mis seal siis ikka on.

Millised on Teie hovid?

Sporti järgi ma olen ikka noorest peast kogu aeg, oma lapsed kõik ujumise ja spordi ja väljaskäimistega.. Vene aeg oli sellepärast hea, et kõik baasid mis olid, suvel või talvel, kõik olid need tasuta. Ja ametiühingu kaudu said.. kõik nad käisid minuga kaasas. Olid need ujulad ja kõik olid tasuta, võta kätte ja käi.. siis me käisime.

Aga praegu?

Aga nüüd.. ega nii enam ei tee. Talvel oli ikka see suusatamine, tehastevahelised, tsehhidevahelised, ikka ühed ja teised ja uuemad suusad, et suusavarustus läheb ikka nii kalliks, et enam ei hakka jõud peale lihtsalt. Puulaudadega enam ei tee, plastikud on küll olemas kõik, aga noh, ikka talvel suusatamist ja ujula kasutamist ka.

Kas Teil on veel mingeid hobisid?

Ei ole jah, et seal marki korjad või teed, seda ei ole. Koeraga käin jalutamas ja niiviisi.. Konkreetselt ei saa uhkeldada, et ma olen nii kõva tegija.

Kuidas Teile tundub, kas internetist võiks abi olla spordiga seoses?

No äkki võib-olla seal on kõik asjad kirjas, mida sa tahad. Kuidas siis jalgpalliga läheb ja kuidas üks või teine liiga mängib, seal kokkuvõttes. Aga enamjagu see, mida sa vaatad, see jääb juba endale pähe, kes on kui kaugele jõudnud ja kui palju väravaid löönud, ega ma just seda ei loe, et kes sealt mängijatest, et tal on juba 16 väravat löödud või teisel on nii palju. Inglise liigad ja.. võib-olla sealt saaks konkreetse ülevaate küll. Aga lööd teleka lahti, seal on kohe vastavad read,

kust näitab kohe jalgpalli, vahi palju tahad. Kas laupäeval või pühapäeval kuni esmaspäeva hommikuni välja. Muidugi ei vaata nii palju, aga konkreetse koha pealt, mis mind just huvitab.

Kuidas Teile tundub, kas internet on meelelahutuskanal?

Rohkem ikkagi vist meelelahutus. Praktilist poolt nagu minul enam vaja ei ole. Töö on olemas, see, mida sa sealt veel otsid.. See, mis igapäevaseks eluks vaja on, mul pole vaja seda sealt otsida. Ei ole lihtsalt vaja.

Kui Teie hakkaksite kasutama, siis peaks olema..?

Meelelahutus, jah. Või kui oleks teda vaja, siis ta peab tõesti olema. Kui on vaja noorikut leida, siis sa pead sealt otsima, kes on kes ja kui vana ja mida ta oskab teha ja kõik tema asjad on.. Ja võib-olla sellised asjad tõukaksid inimest tegema, aga kui igapäevane elu jookseb nagu ta jookseb, siis sa ei lähe teda näppima ja siis sul ei olegi sealt midagi otsida.

Oletame, et Te hakkate internetti kasutama, kas Teil on olemas inimesed, kes aitaks Teid, kui mingi probleem peaks tekkima?

Abikaasa aitaks mind. Tema oskab teha ja tema loeb ja kõik.. Tütar on Saksamaal ja ta saab saata neid teateid. Arvuti on ju olemas, aga eks see kohmakus on ka. Ega ta ei ole mul nii käes, et ma võtan kätte ja klõbistan nagu tööinsenerid teevad.

LISA 13. ELULUGU

Nimi: Kristina Randver
Sünniaeg: 15.03.1977
e-post: kristina.randver@mail.ee

Haridus:

2002- **Tartu Ülikool**
sotsioloogia magistratuur

1995-1999 **Concordia Rahvusvaheline Ülikool Eestis**
B.A rahvusvahelises ärijuhtimises

1992-1995 **Mainori Majanduskool**
ärijuhtimine

1992-1995 **Tartu Ülikooli Täppisteaduste Kool**
matemaatika ja füüsika eriala

1984-1995 **Rakvere Gümnaasium**
inglise keele süvaklass

Töökogemused:

aug. 1998- AS Emor, projektijuht (vastutav interneti ja infotehnoloogia valdkonna uuringute eest)

mai 1997 - juuli 1998 AS Connectus, projektijuht

dets. 1996 - mai 1997 Advokaadibüroo Markus, juhiabi